

2
2021
Letnik XXIV
ISSN 1318-864X

Slovenščina

v šoli

predmet

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana

osebje metafora pravljica
osebek izvor pesnik
samostalnik prislovno določilo

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

roman

vejica

intona

stavek

oseba

pisec

glagol

oklepaj

svobodni verz

stavek

2

2021

Letnik XXIV

ISSN 1318-6388

Slovenščina v šoli

predmet

pika

osebni zaimek

poudarek

esej

metafora

osebek

pravljica

črtica

poved

stavčni člen

priredje

vejica

izvor

pesnik

prisolovno določilo

stavčni člen

vejica

Vsebina

ZA UVOD

Mag. Mirjam Podsedenshek | Sredi oblačnega ... | 1

RAZPRAVE

Dr. Helena Dobrovoljc | Pravopis 8.0 – smernice in predlogi rešitev | 2

DIDAKTIČNI IZZIVI

Tjaša Lajmsner Paklec | Vloga neverbalnega komuniciranja v prepričevalnem pogovoru | 15

Klavdija Kodrun in dr. Andreja Tinta | Uporabnost Toulminovega modela v šolski praksi | 19

Martina Kokelj | Pouk na daljavo in raba frazema v nekaterih neumetnostnih besedilih | 26

Nataša Podhostnik | Obravnava Linhartove Županove Micke na igriv način pri pouku na daljavo | 32

Tatjana Grah Marič | Obnova neumetnostnega besedila – časopisnega članka – v 6. razredu osnovne šole kot primer celostnega razvijanja in vrednotenja znanja pri pouku slovenščine | 39

Tina Esih | Literarno – turistično zgodovinska pot po Minattijevih stopinjah | 45

Polona Tomac Stanojev | V OBJEMU čarov(nije) poezije, ki povezuje in navdušuje Medgeneracijsko bralno – literarno druženje ob izbrani (in) poeziji Neže Maurer | 50

Nežke Černe Gec | Obravnava pesmi iz sklopa V svoji deželi s svojo govorico v poklicnih šolah | 54

PREDSTAVITVE

Bojana Modrijančič Reščič | Didaktika pouka književnosti – slovenščine dr. Bože Krakar Vogel | 59

Dr. Marija Žveglič | Slovenščina tudi v Evropski šoli | 64

Miha Lazič | Haiku | 65

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 574.

Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

Slika na naslovnici: Josip Jurčič – portret (med letoma 1865 in 1881). Foto Ernest Pogorelc. Javna last. Vir: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:JurcicJosip_foto-Pogorelc_\(2\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:JurcicJosip_foto-Pogorelc_(2).jpg) (8. 3. 2021).

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Mirjam Podsedensek | odgovorna urednica

Sredi oblačnega ...

*Oranžno nebo
žanje zlato žito
toplega popoldneva.*

Miha Lazič

Sredi oblačnega, burjastega dneva iščem besede, ki, se zdi, žarijo iz enkratnega dijaškega haikuja mladega dijaka.

Z njim poniknejo vsi tihi pomisleki, dvomi in iskanja njegovega učitelja, nenehno izpraševanje samega sebe »Sem jih naučil dovolj ...«, saj hodijo in gredo mimo nas v pravo življenje, kjer je v svobodi lahko skrita tudi ustvarjalna prihodnost, če jo znaš in zmoreš najti pri delu z drugimi in tudi za druge.

Med prispevki te, druge številke, je ravno tako, kot med mladimi, veliko kolegov učiteljev, ki želijo – kot mladi – iskati in najti odgovor na vsakodnevna strokovna vprašanja – in zato pišejo.

Posebno dragoceno pri tem je, kako misel zapisati, da bo razumljena in tudi pravilna – s tem pa most spoznanja in misli tudi drugega.

Kaj o tem meni strokovnjakinja in raziskovalka Inštituta Frana Ramovša za slovenski jezik, dr. Helena Dobrovoljc, in kaj je kaj v novem slovenskem pravopisu, predstavi v preglednem znanstvenem prispevku z zanimivim naslovom *Pravopis 8.0 – smernice in predlogi rešitev*.

Članki v *Didaktičnih odzivih* kažejo na prizadevanja avtorjev, da bi osvežili vedenje o vlogi nebesednega pogovora; pa tudi o uporabnosti Toulminovega modela v šoli, pri retoriki, in govorjenju sploh.

Kako se je mogoče kljub vsemu pogovarjati nekoliko drugače, nam pokažeta prispevka Martine Kokalj in Nataše Podhostnik, kjer je prva spregovorila o poučevanju frazema v neumetnostnih besedilih – pri pouku na daljavo, slednja pa je na tak način poučevala Županovo Micko Antona Tomaža Linhartarja.

Tina Esih je oblikovala *Literarno-turistično-zgodovinsko pot, po Minattijevih stopnjah* in tako, izvirno, skušala nadaljevati tudi tradicijo slovenskih literarno-zgodovinskih učnih poti.

Literatura nas lahko vedno znova nagovori, medgeneracijsko povezuje. Prispevek Polone Tomac Stanojev kaže, da je izkušnje, pridobljene pri projektih, zlasti pa pri projektu Objem, mogoče vedno stkati tudi s poznavanjem izvirne slovenske poezije, avtorjev in recepcijske zmožnosti bralcev, ali pa nas uči izreči in povedati vse tisto, kar nezavedno nosimo v sebi. To nam odkriva tudi Nežka Černe Gec v članku s pomenljivim naslovom *V svoji deželi s svojo govorico*, dr. Marija Žveglič pa le dokazuje, da je slovenščina živa tudi v Evropskih šolah.

Naj nas beseda res povezuje in poveže!

Slovenščina v šoli 2

XXIV. letnik

leto 2021

ISSN 1318-864X

Izdajatelj in založnik: Zavod RS za šolstvo, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana

Predstavniki: dr. Vinko Logaj

Uredništvo: mag. Mirjam Podsedensek (odgovorna urednica), dr. Lara Godec Soršak (Pedagoška fakulteta Ljubljana), Mira Hedžet Krkač (Zavod RS za šolstvo), mag. Mojca Honzak (Osnovna šola Riharda Jakopiča v Ljubljani), dr. Boža Krakar Vogel (Filozofska fakulteta v Ljubljani), dr. Maja Melinc Mlekuž (Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za humanistiko), Bojana Modrijančič Reščič (Šolski center Nova Gorica), Vlado Pirc (Zavod RS za šolstvo), dr. Igor Saksida (Pedagoška fakulteta Ljubljana), dr. Miha Vrbinc (Deželni svet za Koroško)

Naslov uredništva: Zavod RS za šolstvo, OE Nova Gorica (za revijo Slovenščina v šoli), Erjavčeva ulica 2, 5000 Nova Gorica; tel. 05/330 80 79; mirjam.podsedensek@zrss.si

Urednica založbe: Simona Vozelj

Jezikovni pregled: Katja Križnik Jeraj

Prevod povzetkov: Ensitra prevajanje, Brigita Vogrinc s. p.

Oblikovanje: Simon Kajtna

Prelom: ABO grafika d. o. o., zanj Igor Kogelnik

Tisk: Tisk Žnidarič d. o. o.

Naklada: 470 izvodov

Naročila: ZRSS – Založba, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana; faks: 01/300 51 99; zalozba@zrss.si

Letna naročnina (3 številke): 35,00 € za šole in druge ustanove, 26,25 € za individualne naročnike; 12,50 € za dijake, študente, upokojenca; za naročnike iz tujine 40,00 €; cena posamezne enojne številke v prosti prodaji je 13,00 €; v cenah je vključen DDV

Dr. Helena Dobrovoljc | Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša Ljubljana
in Fakulteta za humanistiko v Novi Gorici

Pravopis 8.0 – smernice in predlogi rešitev

Orthography 8.0 – Guidelines and Solution Suggestions

Ključne besede:
norma, kodifikacija,
knjižni jezik, pravopis

Keywords:
norm, codification,
literary language,
orthography

Izvleček

V prispevku so predstavljene okoliščine nastajanja normativnih priročnikov, med katere na Slovenskem uvrščamo tudi pravopis, in spremembe pogledov na kodificiranje v zadnjih desetletjih. Posebna pozornost je namenjena Pravopisu 8.0, predlogu novih pravopisnih pravil, katerega poglavja Pravopisna komisija pri SAZU in ZRC SAZU od decembra 2019 objavlja na portalu Fran v obliki, primerni za javno razpravo.

Abstract

The article describes the circumstances of creating normative manuals, including Slovenian Orthography, as well as the perspective shifts in the last decades regarding codification, with a special focus on Orthography 8.0, which includes suggestions for new orthography rules. Its chapters have been published since December 2019 by the Orthography Commission of the Slovenian Academy of Sciences and Arts (SASA) and the Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts on the Fran portal in a form appropriate for public debate.

1 Uvod: okoliščine nastajanja normativnih priročnikov 21. stoletja

V¹ slovenščini so priročniki knjižnega jezika, torej slovnice, slovarji knjižnega jezika in pravopis, imenovani tudi **normativni priročniki**, saj jezikovne prvine presojajo s perspektive sprejemljivosti za rabo v knjižnem jeziku oziroma norme knjižnega jezika. Zaradi zavedanja, da je tudi knjižni jezik v skladu z vedno znova aktualnim praškim načelom »prožne ustaljenosti« (Mathesius 1929) odprt za jezikovne spremembe, normativne priročnike posodabljammo in s tem ohranjamo knjižni jezik v funkciji skupnega jezikovnega idioma, ki jezikovno skupnost povezuje in predstavlja navzven, hkrati pa se nanj orientacijsko sklicujemo.

Medtem ko je prvi slovnični opis slovenščine nastal že v obdobju protestantizma in so se slovnice v naslednjih stoletjih obvestilno širile, pa o pravopisu kot samostojnem priročniku govorimo šele od izida Levčevega šolskega *Slovenskega pravopisa* 1899. Od tedaj so v različnih intervalih (1920, 1935, 1937, 1950, 1962, 2001) izhajali pravopisi kot priročniki, ki so se (podobno kot v večini slovanskih jezikov) po zgledu prvega specializirali za vprašanja rabe začetnice, stave ločil, pisanja skupaj ali narazen ter pisanja prevzetih besed in zvez.² Konceptualno je pravopis dvodelen in je sestavljen iz pravil in slovarja, ki sta organsko povezana,³ saj slovar nadgrajuje in gradivsko razširja pravopisna pravila (Lengar Verovnik 2004: 254). Vse do druge svetovne vojne so bili pravopisni slovarji oblikovani kot nabori zapisovalno zahtevnih ali (zaradi tujega izvora) nezaželenih besed, saj je potrebo po pomenskorazlagalnem slovarju uspešno zadovoljeval Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar* (1894/95). Po letu 1945 pa so se zaradi nove ureditve in hitrega civilizacijskega razvoja ter s tem povezanih potreb družbe pravopisni slovarji informativno čedalje bolj širili, s čimer se je rahljala vez med slovarjem in pravili. Pri zadnjem, tj. Slovenskem pravopisu 2001 (dalje SP 2001), ki je izšel že po izidu *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (1970–1991; dalje SSKJ) in pri katerem potrebe po širjenju tovrstne obvestilnosti ni bilo, pa je bil koncept tega slovarja (Toporišič 1994) preusmerjen od pravopisnih pravil v slovnična vprašanja (glasoslovne, oblikoslovne, besedotvorne, vezljivost posebnosti), gradivsko pa ponazoritve niso bile podrejene pravilom, temveč so bile naslonjene na leksikalni prikaz v SSKJ.

Po izidu SP 2001 so se na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU odločili še za pripravo njegove kratke različice – *Slovarja pravopisnih težav* (Dobrovoljc, Jakop 2011: 8–9). Zasnova tega naj bi bila empirična in problemska: uslovarjena bi bila le leksika, ob kateri gradivo izkazuje uporabniške težave pri rabi v knjižnem jeziku. Vendar pa je delo kmalu pokazalo, da hkratna naslonitev na obstoječa pravila v SP 2001 in aktualizacija zgolj gradiva nista združljivi. Aktualna raba, ki jo je bilo tedaj že mogoče preverjati v elektronskih besedilnih zbirkah,⁴ je odražala neuskklajenost s priročniki, med drugim tudi na neuskklajenost med aktualnima kodifikacijskima priročnikoma (SSKJ in SP 2001). Ta kodifikacijska dvotirnost je bila posledica različnih (jezikovnonormativnih oziroma slovničnih) izhodišč obeh del (več v Dobrovoljc, Lengar Verovnik 2021). Zato je bilo vodstvu inštituta predlagano, da se pravopisna pravila posodobi, in SAZU je leta 2013 ustanovila standardizacijsko telo, danes imenovano Pravopisna komisija pri SAZU in ZRC SAZU.

O pravopisu kot samostojnem priročniku govorimo šele od izida Levčevega šolskega Slovenskega pravopisa 1899.

Konceptualno je pravopis dvodelen in je sestavljen iz pravil in slovarja, ki sta organsko povezana, saj slovar nadgrajuje in gradivsko razširja pravopisna pravila.

1 Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju (P6-0038).

2 Pravopis je navadno obvestilen za pisne, pravorečne, interpunkcijske, oblikoslovne norme, manj sistematično pa tudi norme drugih jezikovnih ravnin. (Mønnesland 1998: 1103)

3 V večini jezikov je pravopisni slovar kot fizična pojavnost izdan/natisnjen vedno in paru s pravopisnimi pravili (hrvaški, srbski, francoski, nemški, poljski pravopis), pri nekaterih pa je medsebojna odvisnost slovarja in pravil nakazana tudi z odločitvami glede slovarske mikrostrukture, npr. sklicevanje na posamezne člene pravil v slovarju.

4 SSKJ in SP 2001 sta gradivsko izhajala iz iste listkovne kartoteke.

Posodobitev pravopisa sloni na empirično preverljivih podatkih, pri čemer je knjižni jezik opredeljen kot dinamična in raznolika jezikovna zvrst.

Vse bolj aktualno postaja prepričanje, da tudi slovnice in pravopisa ne smemo podajati zgolj skozi predstavo strogo formalnega in enovitega sistema, v katerem vrednotimo izrazne možnosti kot pravilne in nepravilne, temveč naj se bogat jezikovni potencial prikazuje s stališča izbiranja ustreznih možnosti.

Posodobitev pravopisa sloni na empirično preverljivih podatkih, pri čemer je knjižni jezik opredeljen kot dinamična in raznolika jezikovna zvrst. Ob pravilih kot njihova preverba in razširitev nastaja pravopisni slovar – *ePravopis*, v katerem so uslovarjena ponazarjalna gesla iz pravil, pravila in slovar pa skupaj tvorita *Pravopis 8.0*.⁵ Sočasno s pravopisnim slovarjem se od leta 2016 na Inštitutu za slovenski jezik pripravlja tudi drugi rastoči slovar knjižnega jezika, tj. eSSKJ. Vzporedno nastajanje obeh slovarjev iste ustanove omogoča na eni strani poenotenje rešitev na vseh prekrivnih področjih (zapis, izgovor, naglas, slovnična umestitev in slovnične kategorije), po drugi strani pa se oba slovarja lahko specializirata za svoje področje: eSSKJ kot pomenskorazlagalni slovar z gradivom ponazarja najbolj značilno slovnično-pomensko rabo leksemov v knjižnem jeziku, *ePravopis* pa gradivsko razširja pravopisna pravila (zato uslovarja tudi lastna imena) in se osredinja na mesta, pri katerih se pojavljajo normativne zadrege (Dobrovoljc, Lengar Verovnik n. d.).

2 Pravopis 8.0: smernice in metodologija

Z vstopom v elektronsko dobo se je v procesu posodabljanja normativnih priročnikov najbolj spremenila faza gradivskih raziskav. Če je bila doslej v skrbno izbranem in nadzorovanem, pogosto tudi lektoriranem gradivu pozornost namenjena predvsem kanoniziranim piscem literarnih del,⁶ v omejenem obsegu tudi znanstvenim in publicističnim avtorjem, se je s korpusnimi zbirkami opazovanje uresničevanja sistema knjižnega jezika lahko razširilo na vse avtorje oziroma besedilne zvrsti in položaje sporazumevanja. Zaradi digitaliziranega gradiva so se raziskave lahko oprle na empirično preverljive podatke, pri raziskovanju pa so bila v ozadje potisnjena druga dejstva, npr. kakšen je družbeni status ali izobrazba tistega, ki je besedo zapisal. Na dejstvo, da knjižni jezik ni monoliten, so opozarjali raziskovalci skozi celotno 20. stoletje: tako je npr. že Bahtin (1981) jezikovno raznolikost oz. heteroglosijo pripisal različnim načinom vrednotenja, pojmovanja in doživljanja sveta; nasledniki praške lingvistične šole pa so ob opazovanju jezikovne variantnosti začeli poudarjati sinhrono dinamiko sistema (Dolník 2010) kot naraven rezultat jezikovne interakcije in različnih družbenih dejavnikov. Elektronske možnosti gradivskih poizvedb pomagajo to dinamiko zajeti in opisati z vidika jezikovnih izbir. Vse bolj aktualno postaja prepričanje, ki so ga razvili pedagogi (Larsen-Freeman 2000: 103), da tudi slovnice in pravopisa ne smemo podajati zgolj skozi predstavo strogo formalnega in enovitega sistema, v katerem vrednotimo izrazne možnosti kot pravilne in nepravilne, temveč naj se bogat jezikovni potencial prikazuje s stališča izbiranja ustreznih možnosti.⁷

Podobno se je tudi koncept sodobnega pravopisa nadgradil v smeri uzaveščanja jezikovnih možnosti in vzpostavitve priročnika kot informativnega servisa, ki namesto omejevalnih informacij o jezikovnih pojavih ponuja nabor možnosti, ki jih knjižni jezik dopušča in iz katerega lahko uporabniki izbirajo v skladu z vsakokratnim jezikovnim položajem. Pri tem upoštevamo načela teoretikov knjižnega jezika, ki so že ob kritiki neorganskih kodifikacij opozarjali (npr. Toporišič 1967: 117): »Je namreč neusmiljeni zakon, ki ga jezikoslovni predpisovalec mora upoštevati: njegovi predpisi se v splošnem morajo ujemati z dejanskim stanjem jezika.«

⁵ Ime 8.0 je izbrano v maniri e-dobe: gre za osmi pravopis po vrsti, zato 8, hkrati pa decimalno številčenje omogoča označevanje potencialnih nadaljnjih različic.

⁶ Tako npr. v SSKJ najdemo avtorske citate, ki so s perspektive pomenskih razlag sicer zanimive, pomembne tudi za razumevanje del kanoniziranih piscev, a bi po sodobnih kriterijih ne bili uvrščeni v splošni enojezični slovar, kvečjemu v avtorski ali stilistični slovar. Npr. besede *bezglanik* (slaba puška), *drvalnik* (prostor za drva), *poviškati* (,poujškati') so izrazi, uporabljeni v enem ali več delih Cirila Kosmača, priznanega stilista, ki jih v korpusih ne najdemo več.

⁷ Diane Larsen-Freeman (1995, 2000) je v okviru slovnice jezikovnih izbir v več delih poudarila predvsem spremembe miselnega procesa pri učencih, če slovnična dejstva razumejo kot s predpostavko jezikovne izbire, saj se s tem pristopom v pedagoškem procesu lažje uzavešča in krepi bogat jezikovni potencial.

Metodološko poteka prenova pravopisa problemsko, saj izhaja iz detektiranja uporabnikovih jezikovnih zadreg in analize njihovih potreb.

V skladu s tem načelom tudi praški teoretiki knjižnega jezika, vzpostavljajo hierarhijo načel, kateri je primarna (1) jezikovna ustaljenost (konvencija, kolektivna navada), sledi ji (2) aktualna raba (z upoštevanjem tipov diskurza in funkcionalnih potreb skupnosti), na tretjem mestu je (3) ocena stopnje skladnosti z obstoječim jezikovnim sistemom (Daneš 1977).

Metodološko poteka prenova pravopisa **problemsko**, saj izhaja iz detektiranja uporabnikovih jezikovnih zadreg in analize njihovih potreb. Te zadrege je mogoče izluščiti: (a) iz referenčnih uravnoteženih korpusnih virov kot pisne, oblikovne, besedotvorne dvojnice, ki pričajo o variantnosti v rabi (Dobrovoljc, Jakop 2011: 147–149), (b) iz specializiranih korpusov, npr. zbirke popravljenih šolskih besedil Šolar (Kosem, Može, 2011: 256; Tinta 2019); (c) z analizo vprašanj v Jezikovni svetovalnici ali na spletnih forumih (Dobrovoljc, Krek 2012; Dobrovoljc, Lengar Verovnik, Bizjak Končar 2018).

Izmed naštetih je bila za temeljno problemsko izhodišče novega pravopisa izbrana **empirična** metoda, ki analizira normativne zadrege jezikovnih uporabnikov, kakor se izkazujejo skozi vprašanja, objavljena v **spletni Jezikovni svetovalnici**⁸ (<https://svetovalnica.zrc-sazu.si/>), ki od leta 2012 deluje na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU. Vprašanja uporabnikov so bogat in verodostojen vir normativnih zadreg, saj je očitno, da tudi pedagogi, jezikoslovci, lektorji, prevajalci svojih težav zaradi različnih razlogov pogosto ne morejo rešiti s pomočjo dostopnih priročnikov ali pa ugotavljajo, da je stanje v priročnikih v nasprotju z realno jezikovno prakso. Svetovalnica tako ne evidentira le (a) težavnih mest v sistemu, med katerimi so nihanja o primernosti rabe jezikovnih sredstev za knjižni jezik (posamezne tradicionalne prepovedi so bile v preteklosti pogosto uvedene pod vplivom purizma in jezikovnega logicizma ali pa subjektivnih stilnih navad), (b) temveč tudi kodifikacijske vrzeli, ki so v obdobju prenove pravopisnih pravil zelo relevantne, saj kažejo na dileme, ki jih drugi priročniki (še) ne prinašajo (Dobrovoljc idr. 2020).

2.1 Pravopis 8.0: objava za javno razpravo

Doslej so bila v zavihku Zbirke na portalu Fran objavljena štiri poglavja prenovljenih pravopisnih pravil *Pravopisa* 8.0, pripravljena v razširjeni obliki, primerni za spletno javno razpravo: decembra 2019 poglavji »Pisna znamenja« in »Krajšave«, marca 2021 pa »Velika in mala začetnica« in »Prevzete besede in besedne zveze«. Vsako pravopisno poglavje je notranje členjeno:

- (1) **Osnovno pravilo** podaja najbolj značilne primere.
- (2) Razdelek »**Posebnosti**« prikazuje odstopanja kot izjeme ali kot zajema skupino odstopanj v podskupino glede na osnovo pravilo (Slika 1).
- (3) **S pisalom** je označen **slogovni napotek**, ki predstavlja dejstva, pomembna za lažje razumevanje osnovnega pravila, ali nakazuje okoliščine, s katerimi se srečujemo pri manj formalnem sporazumevanju.
- (4) Pravila so pogosto med seboj povezana s **sklici**, ki uporabnika preusmerjajo k pravilu s podobno ali povezano problematiko.
- (5) Z **modro barvo** so označena vsa tista ponazorila v pravilih, ki naj bi bila tudi slovarsko predstavljena in so v spletni varianti povezana z *ePravopisom* na portalu Fran. Rešitve so do potrditve in uskladitve pravil zgolj na ravni predlogov (zato jih spremlja oznaka »**predlog**«), osnovanih ob pregledu gradiva, in se lahko še spremenijo.

⁸ V okviru naloge *Slogovni priročnik* projekta *Sporazumevanje v slovenskem jeziku* je bil že oblikovan nabor za uporabnika problematičnih mest v jezikovnem sistemu (Dobrovoljc, Krek 2012). Ta ontologija je bila pripravljena na osnovi spletne svetovalnice *ŠUSS – Odgovori na jezikovna vprašanja*, kjer gre za klasični sistem odgovorov na vprašanja, in spletnega foruma med.over.net oz. njegovega dela »Al' prav se piše ...?«. (Krek idr. 2013).

POIMENOVANJA PRAZNIKOV, POSEBNIH DATUMOV, DNEVOV IN MESECEV

{123} Z malo začetnico pišemo časovne opredelitve, tj. poimenovanja

a) dnevov in mesecev: **ponedeljek, sobota; avgust, mali traven, rožnik;**

b) državnih in verskih praznikov: **dan državnosti, dan samostojnosti in enotnosti, praznik dela; božič, pepelnica, velika noč; hanuka, ramadan/ramazan;**

c) posebnih datumov: **novo leto, silvestrovo, martinovo;**

č) mednarodnih, priložnostnih ali spominskih dnevov, mesecev, tednov in let: **dan spomina na žrtve holokavsta, mednarodni dan materne jezika, svetovni dan čebel; teden razoroževanja; mednarodni mesec boja proti raku dojke; leto mladih, mednarodno leto zdravja rastlin.**

[ODDAJTE KOMENTAR](#)

{124} Kadar je v teh poimenovanjih uporabljeno lastno ime, ga pišemo z veliko začetnico: **dan Rudolfa Maistra, dan vrnitve Primorske k matični domovini, dan Zemlje.** Enako velja za pridevnike, izpeljane iz lastnega imena: **Prešernov dan; Marjino vnebovzetje (nasproti veliki šmaren ali velika maša ali velika gospojica); Martinova sobota, Silvestrov večer (nasproti silvestrovo) in Vidov dan.**

O izlastnoimenskih pridevniki s priponskimi obrazilii -ov/-ev ali -in v stalnih besednih zvezah gl. poglavje »Pridevniki iz lastnih imen« (III. Velika in mala začetnica).

✎ V zasebnem pisanju se namesto male začetnice pogosto uporablja velika začetnica, še zlasti v voščilih ob verskih praznikih.

[ODDAJTE KOMENTAR](#)

Slika 1: Struktura pravopisnega pravila v Pravopisu 8.0.

2.2 Pravila Pravopisa 8.0 po poglavjih

2.2.1 Pisna znamenja

Poglavje o rabi pisnih znamenj (črk, števk, števil, matematičnih znamenj, znamenj, uporabljenih v informacijsko-komunikacijskih tehnologijah ter posebnih, npr. izpostavnih znamenj ipd.) je obvestilno razširjeno na več področjih.

- Slovenska abeceda tuje črke oziroma črke z diakritičnimi (ločevalnimi) znamenji, ki jih pogosteje uporabljamo (*q, w, x, y; ć, đ*), uvršča na posebna mesta v abecedi, vse druge tuje črke uvrščamo, kot da ne bi imele diakritičnih znamenj. Črkovne iztočnice so tudi slovarsko razširjene (Slika 2).

D D-ja tudi **D D** [predlog](#)

Črke (slovenske)

Slovnici podatki

Besedna vrsta samostalnik moškega spola

Izgovor dè in dé, rod. dèja in dèja

Zgledi in opozorila

lime črke: Vozi jaguarja z velikim D-jem
navadno nesklonljivo **Najdražji** so diamanti z barvo od D do F
kot prilastek, v imenovalniku **tekma skupine D**; **Bliža se dan D**; **Zmagali so vaterpolisti generacije D** (rojene v letih 1960–66); **modrček s košarico D**
ob številki **plinsko olje D2**; **vitamin D3**; **tehnologija 3D**

Oblikoslovni podatki

Oblikoslovni vzorec samostalniška sklanjatev

Slika 2: Razširitev črkovnih iztočnic v ePravopisu (primer črke D).

Izpostavna
znamenja pišemo
v skladu z normo v
posameznih strokah
– v matematiki,
kemiji, jezikoslovju
(npr. zvezdica
kot oznaka za
vzpostavljeno besedo
ali nesprejemljivost),
v leksikonih (npr.
zvezdica kot oznaka
za rojstvo).

- Pri prevzemanju tujih pisno nepodomačenih besed (npr. znamka *Hållö*, ime *François*) ne opuščamo ločevalnih znamenj in tujih črk ne zamenjujemo z domačimi.
- Zveze črk, števk in ločil, ki imajo vlogo simbola ali oznake (*B12*, *a5*, *A4*, *A++*), so najpogosteje pisana stično.
- Pri zapisovanju števil z besedo imamo več zapisovalnih možnosti, ki so odvisne od vloge v besedilu in razpoložljivega prostora, zato so v poglavju podani najbolj značilni zapisi datuma, ure in časa (trajanja) ter tisočic.
- Pri govornem uresničevanju zapisanih števil sledimo zapisu (npr. branje letnic ali decimalnih zapisov).
- Rimske in arabske številke niso povsem arbitrarno zamenljive: v nekaterih položajih uporabljamo le rimske (npr. kot del imena papežev in vladarjev: *Jožef II.*).
- Raba pike med posameznimi enotami je lahko tehnična ali vrstilna (*III.a*).
- Pri matematičnih in logičnih znamenjih se ravnamo po normi v strokovnih besedilih, sicer pa upoštevamo stičnost, ki sledi zapisovanju z besedami (*ena in/plus pet je enako šest* ali $1 + 5 = 6$). Za ponazoritev enobesednosti (*petdesetodstotni popust*) uporabljamo med nečrkovnimi znamenji vezaj (50-%).
- Znamenja v informacijsko-komunikacijskih tehnologijah, npr. poševnico, ključnik, afno itd., uporabljamo v skladu standardi, ki tako komunikacijo zagotavljajo.
- Izpostavna znamenja pišemo v skladu z normo v posameznih strokah – v matematiki, kemiji, jezikoslovju (npr. *zvezdica* kot oznaka za vzpostavljeno besedo ali nesprejemljivost), v leksikonih (npr. *zvezdica* kot oznaka za rojstvo).

poševnica poševnice predlog

Pisna znamenja

Slovnčni podatki

Besedna vrsta: samostalnik ženskega spola

Zgledi in opozorila

Iločilo: Veznika in ter ali pogosto povežemo s poševnico: in/ali
 Ipisno znamenje v IT]: podvajanje levih poševnic
 v zvezi **leva poševnica, poševnica nazaj** Levo poševnico uporabljajo v računalništvu
 v zvezi **dvojna poševnica** V programu je potrebno v imenih datotek uporabiti dvojne poševnice

Ponazoritev rabe znamenja

/
 stično namesto veznika *ali v/na Beli; Koper/Capodistria*
 nestično namesto veznika *ali* med večbesednimi enotami *Občina Naborjet – Ovčja Vas / Malborghetto Valbruna*
 stično pri ločevanju oblik za spol *učitelj/ica; bralec/-ka*

**leva poševnica, poševnica nazaj **
 v računalništvu pri zapisovanju poti datoteke `\\depo\projekti\slovar`

dvojna poševnica //
 nestično za ločevanje pesemskih kitic pri tekočem zapisu *Če si moj prijatelj, / me kliči Pika Nogavička, / pike 'mam na nosku, / a nogavičke na nogah. // Dom, ki ni mu para, / je moja vila Čira čara, / tu živim kar sama, / a dobrodošel mi je vsak.*

Oblikoslovni podatki

Oblikoslovni vzorec: samostalniška sklanjatev

Slika 3: Prikaz rabe besede poševnica in znamenja </> v *ePravopisu*.

Podrobneje je raba pisnih znamenj prikazana v pravopisnem slovarju, npr. ob prikazu poševnice (Slika 3).

2.2.2 Krajšave

Pravopisno poglavje »Krajšave« je novo in združuje ter nadgrajuje podatke, ki so bili v SP 2001 razpršeni pri različnih poglavjih – ne glede na to, ali je šlo za kratice (OZN), okrajšave (*itd.*), simbole (SG) ali formule (*NaCl*). Podobno kot pri pisnih znamenjih se pravopis pri simbolih in formulah ravna po (najpogosteje) mednarodnih dogovorih, ki so uveljavljeni v strokah (npr. za pisanje kemijskih elementov, merskih enot) ali v upravi (avtomobilske oznake držav, pokrajin in mest). Zaradi naraščanje rabe kratic je več pozornosti namenjeno njihovem slovničnemu vedenju in integraciji v besedila, ki je odvisna od njihove govorne uresničitve. Uvedena je nova delitev na:

- (1) **črkovalne kratice**, pri katerih vsako črko izgovorimo z ustreznim glasom in samoglasnikom *a* ali *e* (EKG [ékagé]) ali z ustreznim glasom in polglasnikom (SSKJ [səsəkəjə]) ali na oba načina (DDV [déðevé/dədəvə]),⁹
- (2) **nečrkovalne kratice**, ki se izgovarjajo kot »navadne« besede (NUK [núk]).

Nečrkovalne kratice zaradi opisane izreke začnejo prehajati med navadno besedje in zavest o njihovem kratičnem izvoru se sčasoma izgubi: *covid/kovid, mrsa, emšo, aids; Unicef, Ajpes ...* Nekaj več posebnosti je pri črkovalnih kraticah, pri katerih je v predlogu novih pravil opozorjeno:

- da prehajajo med navadne besede le z zapisom, ki odraža izgovor (DVD > *devede*);
- da je njihovo sklanjanje odvisno od izgovora, in sicer tiste s polglasniškim izgovorom (SSKJ [səsəkəjə]) najpogosteje sklanjamo kot samostalnike prve moške sklanjatve, ki podaljšujejo osnovo z *j* (SSKJ SSKJ-*ja*), tiste, ki se ne izgovarjajo polglasniško (OZN [óžèèn], pa ne podaljšujejo osnove, tj. OZN-*a*);
- da nekatere prevzete kratice ohranijo izvorni izgovor (npr. BBC [bíbisí]).

Posebno poglavje, ki je namenjeno slovničnim lastnostim kratic, izpostavlja dve pogosti uporabniški zadregi, ki sta rešeni v predlogu novih pravil nekoliko drugače kot doslej, in sicer spol kratice in rabo kratice pred samostalnikom. Kratica namreč nastane iz večbesedne zveze, okrnjene na črko ali več črk. Jedro te zveze je poljubnega spola. Npr. podstava kratice NUK je ime *Narodna in univerzitetna knjižnica*, ki je samostalniška zveza z jedrom ženskega spola, medtem ko se kratica NUK najpogosteje vede kot moškospolska (v NUK-*u*). Gradivo izkazuje tudi ženskospolsko kratico NUK (spol razberemo iz pridevnika – *ljubljska NUK*).¹⁰ Obe možnosti sta sprejemljivi za knjižno rabo.

Precej bolj izstopajoča pa je sprememba, ki jo napovedujejo »globlji premiki v novejši slovenski skladnji« (Lengar Verovnik 2018). Gre za pojav, opažen tudi v novejših slovarjih knjižnega jezika, da se zveze dveh samostalnikov (*golf + igrišče*) ne pojmuje več kot zloženke, temveč kot zvezo, v kateri je prvi samostalnik v pridevniški funkciji, s čimer se upravičuje tudi besednozvezni zapis (Kern 2012). Enako je zato pri kraticah, ki so v zvezi s samostalnikom, predlagano pravilo (II/19): »Kratice v besednih zvezah nastopajo

Posebno poglavje, ki je namenjeno slovničnim lastnostim kratic, izpostavlja dve pogosti uporabniški zadregi, ki sta rešeni v predlogu novih pravil nekoliko drugače kot doslej, in sicer spol kratice in rabo kratice pred samostalnikom.

⁹ S piko pod *e*-jem ali *o*-jem v *ePravopisu* označujemo ožino nenaglašanih samoglasnikov *e* in *o*, ki jih *Slovenska slovnica* (Toporišič 2000) ne pozna drugačnih kot le širokih, aktualne raziskave pa kažejo, da je dosedanjo teorijo o stalnem naglasu na zadnjem zlogu, pa tudi o širini nenaglašanih *e* in *o*, treba ovreči (Weiss 2020). Poleg tega naj bi bil izgovor teh *e*-jev in *o*-jev izveden z manjšo intenzivnostjo, kar upravičuje ožino, ki jo v *eSSKJ* (2016–) na portalu Fran že tako zapisujejo.

¹⁰ Pojav je bil sicer zabeležen že v SP 2001, in sicer ob kratici SAZU, ki je v knjižnem jeziku bodisi ženskega bodisi moškega spola.

Čeprav velja, da so okrajšave nastale le zaradi navade ali prostorske gospodarnosti, zato jih ob branju sproti razvezujemo, se nekatere vendarle izgovarjajo tudi črkovalno (d. o. o. > deoo) in kot take prehajajo tudi s slovničnim vedenjem med navadno besedje (imeti svoj deoo).

kot nesklonljive samostojne enote (*EKG laboratorij, ABS zavore, UV žarki, AV oprema*).« Nekatero kratice so namreč že primarno le pridevniške (*UV* ‚ultravijoličen‘), druge pa imajo tako vlogo le pred samostalnikom (*TV spored* ‚televizijski spored‘). Kot pojasnjuje tudi Lengar Verovnik (2018), je opustitev vezaja smiselna tudi zaradi zvez tipa *CRP hitri test* in prirednih zvez (*EU in bilateralni projekti*), »saj izpustnega vezaja v takem primeru ni mogoče uporabiti, ker ista prvina ne more biti hkrati samostalniška odnosnica in del zloženke« (n. d.).

Precej manj slovničnih zadreg je pri drugih tipih krajšav, tj. okrajšavah, formulah in simbolih. Slednjim je več prostora namenjeno zaradi seznanitve splošnega uporabnika z normami v strokovnem jeziku, pri okrajšavah pa se srečujemo z naraščanjem njihovega števila in vrst, saj se ob imenih vse pogosteje zapisujejo okrajšani ne le poklicni ali izobrazbeni, temveč tudi družbeni, družabni in statusni nazivi (*akad., ga., p., pl., sv., st., ml.*). Čeprav velja, da so okrajšave nastale le zaradi navade ali prostorske gospodarnosti, zato jih ob branju sproti razvezujemo, se nekatere vendarle izgovarjajo tudi črkovalno (d. o. o. > deoo) in kot take prehajajo tudi s slovničnim vedenjem med navadno besedje (*imeti svoj deoo*). Zaradi sprememb pri zapisu nazivov po bolonjski reformi je obsežen razdelek namenjen pisanju okrajšanih izobrazbenih, akademskih in znanstvenih nazivov – pred imenom in za njim.

2.2.3 Velika in mala začetnica

Zgradba poglavja o začetnici sledi tradicionalnemu prikazu začetnice v slovenskih pravopisnih pravilih in štirim osnovnim položajem (prva beseda v povedi; lastna imena; izrazi spoštovanja; svojilni pridevniki iz lastnih imen), a je zaporedje pravil spremenjeno, saj so že v poglavju o veliki začetnici sproti prikazana odstopanja oz. zapisi z malo začetnico. V poglavje o mali začetnici so tako vključene le kategorije, pri katerih se v rabi pojavljajo težnje (zaradi tujih zgledov ali drugačnega pogleda na problematiko), da bi jih pisali z veliko. Novost je poglavje »Posebnosti pri rabi velike in male začetnice«, ki je namenjeno novim pisnim navadam npr. v elektronski pošti, posebnostim pri imenih – tj. velika začetnica sredi besede (*InterCity*) ali mala začetnica na začetku besede (*eDavki*) ipd.

Izhodišče prikaza začetnice je problem večbesednih ali večdelnih imen, ki so prikazana pri vseh treh imenskih skupinah – imenih bitij, zemljepisnih imenih in stvarnih imenih. Če so enobesedna imena problematična redko, najpogosteje zaradi pomenskih prenosov (npr. *Giganti* – *gigant*; *Abraham* – *abraham*; *Kalvarija* – *kalvarija*), je pri drugi skupini izhodišče nove predlagane ureditve **skladenjska zgradba imen**. Oblikovane so tri skupine:

- (1) **Večdelna imena**, pri katerih sta obe samostalniški sestavini skladenjsko neodvisni in ju pišemo z veliko začetnico: *Janez Novak*; *Pika Nogavička*, *Martin Krpan*, *Ljubljana Bežigrad*; *Drava Ptuj*.
- (1.1) V zvezah z **neobvezno oz. izpustljivo občnoimensko identifikacijsko** sestavino kot jedrom skladenjske zveze pišemo z veliko začetnico le imena, ki so imenski prilastki in so pogosto večdenotativni, npr. *evangelist/apostol Marko*; *potok/slap Savica*; *mesto/grad/hidroelektrarna Brežice*.
- (2) V **večbesednih imenih**, pri katerih gre za skladenjsko podredno zvezo in nejedrne sestavine niso samostojne, je zapis prve sestavine navadno neproblematičen, več težav pa je pri neprvih polnopomenskih sestavinah, ki so podvržene presoji o lastnoimenskosti, npr. *Logarska dolina*, *Tihi ocean*, *Trnovski gozd – Kamniško-Savinjske Alpe*, *Nova Gorica*, *Spodnja Idrija*, *Sežanski Kras*.

(2.1) Samostalniške **besedne zveze z lastnoimenskim jedrom** pogosto nastopajo s pridevniško identifikacijsko enoto, ki je pisana z malo začetnico (*sveti Jurij, stari Slovani; slovenska/hrvaška Istra; avstrijska Koroška*), v nekaterih primerih pa se pojavlja tudi dvojnična norma (*zeleni/Zeleni Jurij*), ki ima lahko pomenskorazlikovalno ozadje (*vzhodna/Vzhodna Afrika*).

V javnosti je po objavi poglavij največ pozornosti vzbudil predlog novega pravila o pisanju začetnice pri neprvih sestavinah zemljepisnih imen. Pravila za zapis večbesednih zemljepisnih imen tipa *Šmarna gora* in *Zidani Most* so se namreč spremenila v vsakem od dosedanjih pravopisov: v prvi polovici prejšnjega stoletja (SP 1899, SP 1920) so veliko začetnico neprve sestavine podrejali samostojnosti neprve sestavine (*Škofja Loka – Grem v Loko*), kasneje (SP 1950, 1962) pa so se odločili za presojo, ali je geografski pomen neprve sestavine (dolina, gora, grič) prekriven z dejanskim pomenom, npr. *Šmarna gora – Kranjska Gora* (več v Dobrovoljc, Černivec 2021). Ker je bilo presojanje pomenske prekrivnosti za večino uporabnikov prezahtevno, so v 70. letih (odločitev SP 2001) imena razdelili na naselbinska in nenaselbinska: prva naj bi pisali z veliko začetnico v vseh sestavinah, izjema pa so bile enote, ki izražajo pomen naselje (tj. *mesto, vas, selo, selce, vasca, vesca, naselje*), pri drugi skupini je ostalo pravilo, ki zahteva presojo lastnoimenskosti, nespremenjeno do danes.

Pravopisna komisija se je odločila za delno reformo zemljepisnih imen v okviru delitve na dve skupini – na krajevna in nekrajevna imena: prva bi se tehnično zapisovala v vseh polnopomenskih sestavinah z veliko začetnico, pri nekrajevskih imenih pa bi pravilo ostalo nespremenjeno.

Pri pripravi novih pravil je bil leta 2015 obujen predlog geografov (Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade RS) in etimologov, ki ga je podprlo tudi več jezikoslovcev, da bi vsa zemljepisna imena pisali z veliko začetnico v vseh sestavinah (razen pri predlogih in veznikih), npr. *Blejsko Jezero, Logarska Dolina, Ivanje Selo, Babji Zob ...* Po posvetu strokovnjakov (brošura *Živim v Bukovem Vrhju pod Bukovim vrhom*, 2020) in izvedbi preliminarne ankete ter glasovanju vseh sodelavcev Pravopisne komisije se je ta odločila za delno reformo v okviru delitve na dve skupini – na **krajevna in nekrajevna imena**:¹¹ prva bi se tehnično zapisovala v vseh polnopomenskih sestavinah z veliko začetnico, pri nekrajevskih imenih pa bi pravilo ostalo nespremenjeno. Preučitev vseh predlogov je namreč pokazala, da so narečni in starinski izrazi za naselja, kot so *selce, vasca, trg*, danes neaktualni ali da jih poznamo v drugem pomenu (npr. *trg* ‚trško naselje‘ – ‚del mesta‘) in jih je zato težko pojasniti tistim, ki se pisanja v knjižni slovenščini učijo (npr. razlikovanje med *Dolenje selce* proti *Dolenje Brdo* ali *Dolenje Dole*), in da tudi opisnost teh imen ni taka kot pri večini nekrajevskih imen (*Novo mesto – Bohinjsko jezero – Stari trg*).¹²

Med novostmi poglavja o pisanju začetnice je poleg razširjenega razdelka, v katerem je pojasnjen mehanizem za razlikovanje med **lastnim imenom** in **občnim poimenovanjem**, tudi pravilo o pisanju nadomestnih imen (*Stvarnik, Prerok, Otok*), perifraznih poimenovanj (*goriški slavček, dežela vzhajajočega sonca*) in skrajšanih imen (*Brda, Unija*). Posebna pozornost je posvečena doslej prezrtim imenom vzpetin, saj se je ob njih v specializirani literaturi oblikovala drugačna norma kot pri drugih zemljepisnih imenih, saj je prva, pridevniška sestavina pogosto dodana obstoječemu imenu kot razlikovalni dodatek (*Mala Mojstrovka – Velika Mojstrovka; Kamniški Dedec – Lučki Dedec*). Novost so imena okolišev in regij, pri katerih je predlagano poenotenje vseh tipov – razvojnih, statističnih in kohezijskih regij (npr. *Osrednjeslovenska regija, Termalna Panonska regija*). Opozorjeno je na protokolarne prakse (začetnica spoštovanja, npr. *njegova/Njegova Eskcelenca*).

¹¹ Terminološka sprememba je utemeljena v Dobrovoljc idr. 2021 in Lengar Verovnik 2020. Polega tega se v Pravopisu 8.0 zaradi lažjega razlikovanja uveljavlja razlikovanje lastno ime – občno poimenovanje.

¹² Po končani javni razpravi (15. 4. 2021) bo komisija pregledala vse prispеле pripombe in mnenja ter uredila poglavje v skladu s končno odločitvijo.

Uvedene so nove kategorije, npr. poimenovanja pripadnikov evolucijskih stopenj, jedi in iger.

Uvedene so nove kategorije, npr. poimenovanja pripadnikov evolucijskih stopenj (*neandertalec*, *Homo sapiens*), pripadnikov glasbenih skupin (*Modrijani – Modrijan Blaž*), jedi (*prekmurska gibanica*, *Melbina breskev*) in iger (*kavboji in Indijanci*; *črni Peter*). Kljub blagemu in sporadičnemu premiku v rabi je ohranjena mala začetnica pri vseh vrstah časovnih poimenovanj – dnevih, mesecih, letih in posebnih dnevih oz. praznikih (*ponedeljek*, *marec*, *pomlad*; *dan državnosti*, *velika noč*, *božič*; *dan Zemlje*, *dan Rudolfa Maistra*; *druga svetovna vojna*, *versajski mir*) ter poimenovanjih nagrad in odlikovanj (*oskar*, *pulitzer*, *zlati boben*, *zlati znak za zasluge*).

2.2.4 Prevzete besede in besedne zveze

Pravopisno poglavje o prevzetih besedah in besednih zvezah je prenovljeno v strukturalnem, ponazarjalnem in terminološkem pogledu. Terminološka para *tujke – izposojenke* za občne besede in *prevzeta imena – polcitatna imena* za lastna imena, ki v strokovni javnosti nista bila dobro sprejeta (prim. Snój 2014), sta zamenjana z novima opisnima terminoma – **pisno podomačena** in **pisno nepodomačena beseda**. S tem je izpostavljena za pravopis bistvena razlikovalna značilnost: zapis v skladu s slovenskim izgovorom. Poudarjeno je, da je najbolj zaželena oblika prevzemanja občnih poimenovanj prevajanje, a je prevodna ustreznica odvisna od tistih, ki besedo uporabljajo, ne od jezikoslovcev. Prevzemanje je interpretirano kot proces, ki ni odvisen od izvornega jezika ali izobrazbene stopnje uporabnika (strokovni izrazi – ljudske izposojenke), temveč od besedilnega konteksta, npr. norma strokovnih besedil (*newton*, *watt*) se lahko razlikuje od publicistične (*njuton*, *vat*).

Pri prevzemanju imen bitij je v ospredju načelo identifikacijske nedvoumnosti, zato se razen redkih izjem (imena papežev in nekaterih svetnikov, svetopisemska imena in zgodovinska imena vladarjev in rodbin ter vsa prečrkovana imena) zapisujejo v izvorni obliki (*Clooney*, *von der Leyen*). Nekoliko drugače je pri imenih zemljepisnih danosti, pri katerih je opozorjeno, da občnoimenske sestavine sicer prevajamo, a je smiselno, da se ravnamo po že objavljenih seznamih slovenskih **eksonimov**, s čimer zagotovimo, da se v rabi ne pojavlja več različic imena za isto pojavnost. V večbesednih imenih, zlasti zemljepisnih in stvarnih, prevajamo občnoimenske sestavine (*Veliki koralni greben*), lastnoimenske pa zgolj prilagodimo slovenščini (*Baltsko morje*, *Obala popra*). Pri stvarnih imenih so prvič opisane skupine imen, ki jih ne prilagajmo ali prevajamo (npr. imena časnikov, revij, spletnih portalov, računalniških aplikacij, znamke, lastniška imena, imena podjetij).

Glede na SP 2001 je najbolj izpopolnjeno poglavje, ki podaja splošna načela za prevzemanje – v zapisu ali v glasovju.

Glede na SP 2001 je najbolj izpopolnjeno poglavje, ki podaja splošna načela za prevzemanje – v zapisu ali v glasovju. Medtem ko se pri zapisu ohranja vse posebnosti tujih pravopisov (ločevalna znamenja, posebne črke) tudi v tvorjenkah iz imen, se začetnica prilagaja slovenskemu eksonimu, npr. *Death Valley* > slov. *Dolina smrti*. Pri prilagoditvah glasov in naglase pa sledimo načelu, da prevzete besede izgovarjamo z glasovi slovenskega knjižnega jezika, čeprav mesto naglase iz izvornega jezika načeloma ohranjamo.¹³ Pravilo sproži mnogo vprašanj pri glasovih, ki jih slovenščina nima (zaokroženi samoglasniki, nosniki, mehčani in mehki soglasniki), zato so v poglavju podane splošne smernice, opozorjeno pa je, da bo razmerje črka – glas podrobneje predstavljeno za vsak jezik posebej. V prikazu bodo zajeti pisava, izgovor (naglasno mesto ter razmerje med črkjem in glasovi), preglednica z zapisom in izgovorom z ustreznimi slovenskimi glasovi ob upoštevanju slovenskih jezikovnih zakonitosti ter zgledi.

¹³ Upoštevana bo, kar bo najbolj razvidno iz slovarja, tudi v jezikovni skupnosti prevladujoča izreka, npr. namesto *Freud* [frójd-] zdaj [frójd-], namesto *góng* zdaj *gông* in podobno.

Povzetek

Predstavljena poglavja pravopisnih pravil *Pravopis 8.0* prinašajo predloge, ki so oblikovani v skladu z načeli (1) evolucijskega oz. razvojnega vidika postopnega prilagajanja knjižnega jezika naravnemu, (2) jezikovne sistematizacije, ki omogoča učenje pisanja, (3) upoštevanja vseh generacij pišočih in (4) usklajenosti z naravo in sistemom slovenskega knjižnega jezika. Pravopisna komisija bo nadaljevala z rednim objavljanim pravopisnih pravil na spletu v obliki, primerni za javno razpravo, končna redakcija pa je proces, ki vključuje pregled pripomb javne razprave in posvet z recenzentsko širšo skupino komisije in potrjevalni protokol. Do končne potrditve celotnih pravil se pišoči ravnamo po pravilih, predstavljenih v *Slovenskem pravopisu* iz leta 2001.

Viri in literatura

Bahtin, Mihail, 1941 (1981): Discourse in the Novel. *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Trans. Michael Holquist and Caryl Emerson. Austin: U of Texas Press. 259–422.

Daneš, František, 1977: K dvema základnim otázkám kodifikace. *Naše řeč*. 3–13.

Dobrovoljc, Helena idr., 2020: *Kje pa vas jezik žuli?*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Dobrovoljc, Helena, Černivec, Manca, 2021: Skozi trnje do pravopisnih nebes?. Predstavitev procesa prenove pravopisnega pravila na primeru »Novo Mesto«. Lengar Verovnik, Tina (ur.): *Pravopis na zrnu graha*. Ljubljana: Založba ZRC. (v tisku)

Dobrovoljc, Helena, Jakop, Nataša, 2011: *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom*. Ljubljana: Založba ZRC.

Dobrovoljc, Helena, Krek, Simon, 2012: Normativne zadrege – Empirični pristop. *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Obdobja 30. Ur. Simona Kranjc. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 89–97.

Dobrovoljc, Helena, Lengar Verovnik, Tina, 2021: Normativna merila in pravorečni izzivi pri prenovi pravopisa. Snoj, M. idr. (ur.): *Razprave SAZU. Prispevki s Prvega slovenskega pravorečnega posveta*. Ljubljana: SAZU. (v tisku)

Dobrovoljc, Helena, Lengar Verovnik, Tina, Bizjak Končar, Aleksandra, 2018: Spletna jezikovna svetovalnica za slovenski jezik ter normativne zadrege uporabnikov in jezikoslovcev. V: Bizjak Končar, Aleksandra (ur.). *Škrabčevi dnevi. Zbornik prispevkov s simpozija 2017*. Nova Gorica: Založba Univerze. 52–69.

Dolník, Juraj, 2011: *Teória spisovného jazyka so zretelom na spisovnú slovenčinu*. Vydavateľstvo: VEDA.

ePravopis, 2014–: *Slovar slovenskega pravopisa*. Spletni rastoči slovar. Dostopno na: www.fran.si. (25. 2. 2021).

eSSKJ, 2016–: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Dostopno na: Spletni rastoči slovar na www.fran.si (25. 2. 2021).

Jezikovna svetovalnica Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Dostopno na: <https://svetovalnica.zrc-sazu.si/> (20. 2. 2021).

Kern, Boris, 2012: Med besednimi zvezami in medponskoobrazilnimi zloženkami – slovarski vidik. V: Jakop, Nataša, Dobrovoljc, Helena (ur.), *Pravopisna stikanja. Razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ljubljana: Založba ZRC. Dostopno na: <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/1416/5952/1231-1> (20. 2. 2021).

Kosem, Iztok, Može, Sara, 2011: Rešitve slovničnih zagat na dosegu miške; analiza napak v besedilih učencev in dijakov za potrebe elektronskega slovničnega vira. *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Obdobja 30. Ur. Simona Kranjc. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 249–257.

Krek, Simon, Dobrovoljc, Helena, Dobrovoljc, Kaja, Popič, Damjan, 2013: Online style guide for Slovene as a language resources hub. V: Kosem, Iztok (ur.), et al. *Electronic lexicography in the 21st century: thinking outside the paper: proceedings of eLex 2013 Conference, 17-19 October 2013, Tallinn, Estonia*. Ljubljana: Trojina, Institute for Applied Slovene Studies; Tallinn: Eesti Keele Instituut. 2013. 379–391.

- Larsen-Freeman, Diane, 2009. *The Grammar of Choice. Teaching and testing grammar. The handbook of language teaching.* Blackwell.
- Lengar Verovnik, Tina, 2004: Norma knjižne slovenščine med kodifikacijo in jezikovno rabo v obdobju 1950–2001. *Družboslovne razprave.* 46/47. 241–258.
- Lengar Verovnik, Tina, 2018: Obravnava kratic v prenovljenih pravopisnih pravilih: novosti in spremembe. *Jezikoslovni zapiski.* 2. 43–54.
- Mathesius, Vilem, 1983 (1929): *Functional linguistics.* Praguiana. Some Basic and Less known *Aspects of the Prague Linguistic School.* Ur. J. Vachek. *John Benjamins Publishing Company.* 121–142.
- Mønnesland, Svein, 1998. Emerging Literary Standards and Nationalism. The Disintegration of Serbo-Croatian. *Actas do I Simposio Internacional sobre o Bilingüismo.* 1103–1113.
- Pravopis 8.0.* Dostopno na: <https://www.fran.si/pravopis8> (20. 2. 2021).
- Pravopisne kategorije ePravopisa.* Dostopno na: <https://fran.si/spt-kategorije>. (20. 2. 2021).
- Snoj, Marko, 2014: Citatno, polcitatno, podomačeno. V: Dobrovoljc, Helena, Verovnik, Tina (ur.), *Pravopisna razpotja. Razprave o pravopisnih vprašanjih.* Ljubljana: Založba ZRC. Dostopno na: <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/1219/5156/1266-1> (20. 2. 2021).
- Slovenski pravopis*, 2001: Ljubljana: SAZU – ZRC SAZU – Založba ZRC.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1070–1991. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.).
- Tinta, Marjana, 2019: *Korpus Šolar in zanesljivost ocenjevanja šolskih pisnih nalog na različnih stopnjah šolanja. Magistrsko delo [na spletu].* Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za humanistiko. Dostopno na: <http://repositorij.ung.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=4787> (20. 2. 2021).
- Toporišič, Jože, 1967: Kaj je v knjižnem jeziku prav?. *Jezikovni pogovori II.* Ljubljana: Cankarjeva založba. 114–121.
- Toporišič, Jože, 1994: Teoretična podstava slovarja novega SP. *Slavistična revija.* 42(4). 455–473.
- Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica.* Maribor: Založba Obzorja.
- Weiss, Peter, 2020: Naglaševanje črkovalnih kratic v slovenščini. V: 1. slovenski pravorečni posvet: zbornik povzetkov: Ljubljana. Dostopno na: <https://www.sazu.si/uploads/files/zbornik/Zbornik712.pdf> (20. 2. 2021).
-

DIDAKTIČNI IZZIVI

Tjaša Lajmsner Paklec | **Vloga neverbalnega
komuniciranja v prepričevalnem pogovoru**

The Role of Nonverbal Communication in Persuasive Speech | **15**

Klavdija Kodrun in dr. Andreja Tinta | **Uporabnost
Toulminovega modela v šolski praksi**

Usefulness of the Toulmin Model in School Practice | **19**

Martina Kokelj | **Pouk na daljavo in raba frazema
v nekaterih neumetnostnih besedilih**

Distance Learning and the Use of Idioms
in Certain Non-literary Texts | **26**

Nataša Podhostnik | **Obravnava Linhartove Županove
Micke na igriv način pri pouku na daljavo**

Teaching the Reading Material "Županova Micka" by Anton
Tomaž Linhart in a Playful Way during Distance Learning | **32**

Tatjana Grah Marič | **Obnova neumetnostnega
besedila – časopisnega članka – v 6. razredu
osnovne šole kot primer celostnega razvijanja
in vrednotenja znanja
pri pouku slovenščine**

A Summary of a Non-literary Text –
Newspaper Article – in the Sixth Grade of Primary School
as an Example of a Comprehensive Development and
Knowledge Assessment in the Slovenian Language Class | **39**

Tina Esih | **Literarno – turistično zgodovinska
pot po Minattijevih stopinjah**

A Literary and Tourist Historical Path Following
in Minatti's Footsteps | **45**

Polona Tomac Stanojev | **V OBJEMU čarov(nije)
poezije, ki povezuje in navdušuje
Medgeneracijsko bralno – literarno druženje
ob izbrani (in) poeziji Neže Maurer**

The Magic of Poetry that Connects and Inspires
Intergenerational Reading and Literary Event around
the Selected Poetry by Neža Maurer | **50**

Nežke Černe Gec | **Obravnava pesmi iz sklopa
V svoji deželi s svojo govorico v poklicnih šolah**

Learning Content with Poems from In Their Own
Country with Their Own Language in Vocational Schools | **54**

Tjaša Lajmsner Paklec | OŠ borcev za severno mejo Maribor

Vloga neverbalnega sporazumevanja v prepričevalnem govoru

The Role of Nonverbal Communication in Persuasive Speech

Izveček

Ljudje se v življenju sporazumevamo, povsod. Za razumevanje sporočila je treba razumeti tako verbalno kot tudi neverbalno sporazumevanje. V članku avtorica predstavi prepričevalni govor, pri čemer pojasni psihologijo prepričevanja. V nadaljevanju podrobneje preuči vlogo neverbalnega sporazumevanja v prepričevalnem govoru in pojasni, kako lahko različni kanali neverbalnega sporazumevanja pomembno vplivajo na rezultat prepričevalnega procesa. Avtorica opiše, da je neverbalno sporazumevanje pomemben del prepričevalnega govora in da jo lahko govornik izrabi v svojo korist ter vpliva na uspešnost prepričevanja. Njegovo vlogo v prepričevalnem govoru razloži z različnimi teorijami: teorijo atribucije, teorijo socialne primerjave in teorijo identifikacije.

Abstract

People communicate everywhere in life. In order to understand the message, both verbal and nonverbal communication have to be interpreted. The article introduces the concept of a persuasive speech by explaining the psychology of persuasion. The role of nonverbal communication in persuasive speech is then presented in greater detail, with the explanation of how different nonverbal communication channels importantly influence the result of the persuasion process. Nonverbal communication is described as an important part of persuasive speech, which can be used by the speaker to their own advantage to affect the success of their persuasion. The role of nonverbal communication in persuasive speech is illustrated by different theories: attribution theory, social comparison theory and social identity theory.

Ključne besede:
neverbalno sporazumevanje,
prepričevalni govor,
psihologija prepričevanja

Keywords:
nonverbal communication,
persuasive speech, psychology
of persuasion

beseda
glagol
zaimek
vrste besedil
poudarek
intonacija
meta
esej
poved
15

Uvod

Ljudje oddajamo nezavedne znake, ki prejemnikom sporočil pomagajo razumeti, kakšen je naš odnos do teme in kako se počutimo, zato mora biti govornik pri prepričevalnem govoru pozoren tudi na neverbalno sporazumevanje, saj to lahko vpliva na uspešnost prepričevalnega procesa. Prepričevalni govor si težko predstavljamo brez tega, saj sta procesa povezana. Pomembno je, kako govornik neverbalno govorico uporablja v svoj prid. Po eni strani lahko z njo oteži prepričevalni govor, saj se preko neverbalne govorice izdaja, da še sam ne verjame v tisto, kar govori, po drugi strani pa mu lahko pomaga pri uspešnem prepričevanju. Neverbalno komuniciranje in videz govornika sta pomembna pri prvem vtisu, saj ju poslušalci opazijo, še preden oseba spregovori.

Prepričevalni govor

Cilj prepričevalnih govorov je spodbuditi poslušalce k dejavnosti, zato je treba začeti s pojasnjevanjem podrobnosti konkretnega primera. Na naslednji stopnji poslušalcem kratko in razumljivo razložimo, kaj morajo storiti ter jih seznanimo s svojimi argumenti; pojasniti jim moramo, kakšne prednosti ali koristi bodo imeli, če bodo storili, kar od njih zahtevamo. Poslušalci prepričevalnih govorov so ljudje, ki hočejo, da jim govornik v nekaj besedah pove, kar jim mora povedati. S pomočjo tega bo govornik pritegnil pozornost poslušalcev in jih usmeril k bistvu svojega sporočila. Kadar govornik od poslušalcev nekaj pričakuje ali zahteva, je nujen pogoj za uspeh, da tik pred koncem govora razodene svoje sporočilo (Carnegie, 1985, str. 85–86).

Psihologija prepričevanja

Na prepričevanje gledamo kot na obliko socialnega vpliva, saj želimo v prepričevalnem procesu spreminjati mnenja, stališča, prepričanja in vedenje poslušalcev. Secord in Backam definirata socialni vpliv kot delovanje, kjer ena oseba usmerja ali je temeljni pogoj za delovanje druge osebe (v Ule, 2000, str. 288). Z vsakim mnenjem, ki ga izrazimo, z vsakim sporočilom, ki ga povemo, z vsako prošnjo in z vsakim vedenjem, s katerim se pokažemo drugim, vplivamo na njih, zato lahko rečemo, da je prepričevanje oblika socialnega vplivanja (Ule, 2000, str. 288).

Prepričevanje vsebuje »zaznavanje možne izbire glede sprejemanja ali nesprejemanja določenega simbolno posredovanega poziva«. Pri prepričevanju ne gre za vplivanje na ljudi le z močjo ali prisilo. Prejemnik se sam odloči, ali bo

govorniku verjel ali ne. Če je prepričevanje uspešno, lahko privede do spreobrnitve oziroma prostovoljne spremembe kognicij poslušalcev, ki je dolgoročna sprememba (Ule, 2000, str. 134).

Pri prepričevanju ne moremo biti zadovoljni samo s tem, da poslušalci sprejmejo posredovane informacije, temveč je to največkrat usmerjeno v spremembo mnenja, prepričanj in stališč posameznika ali pa v izoblikovanje novega stališča o posredovani temi, zato da bi se spremenilo vedenje prejemnikov (Ule in Kline, 1996, str. 175).

Neverbalno sporazumevanje

Neverbalno ali telesno sporazumevanje je »vsakršno sporazumevanje, ki nastopi takoj, ko ena oseba vpliva na drugo s sredstvi kot so obrazna mimika, vokalizacija glasu, dotik ali katerakoli druga sredstva neverbalnega izražanja« (Argyle, 1988, str. 2). Telesni gibi, drža telesa in izrazi na obrazu povedo o naših namerah več kot naše besede. Zato je pomembno, da je sporočevalec poleg besedila pozoren tudi na neverbalno sporazumevanje, ki lahko močno spremeni želeni rezultat prepričevalnega procesa (Nastran-Ule, 1992, str. 195).

Čeprav sta neverbalno in verbalno sporazumevanje močno povezana, ima neverbalno tudi samostojno vlogo. Pomembno je v vsakdanjih opravilih, kot so na primer pozdravljanje, vzpostavljanje stika, izražanje čustev. Čustva in občutke lažje izražamo v neverbalni kot verbalni obliki (Ule, 2005, str. 225–226). Kneževič (2001, str. 26) navaja, da 55 % neverbalnega sporazumevanja predstavlja govorica telesa, 38 % glas s svojo barvo, višino, melodijo, z naglasi in le 7 % predstavlja verbalno sporazumevanje, zato ga je mnogo težje obvladovati.

Obrazna mimika ima vpliv na sporazumevanje in je eno od področij kinetike. Mehrabian in Williams sta v raziskavi dokazala, da govorniki pri prepričevanju drugih povečajo svojo obrazno mimiko (Argyle, 1988, str. 135). Govornik lahko uporablja oči, obrvi, usta in obrazne mišice, da natančno izrazi svoje misli in čustva. Paziti mora, da njegove obrazne poteze niso pretirane in preveč toge. Po obrazu lahko poslušalci sodijo, še preden govornik spregovori, saj obraz pogosto pove več kot vse besede (Vatovec, 1984, str. 245). Najpomembnejši del obraza so oči, saj so najvažnejši in največkrat uporabljeni načini neverbalnega sporazumevanja (Nastran-Ule, 1992, str. 201). Pomembno in zanesljivo sredstvo prepričevanja je pogled, saj odseva tisto, o čemer želi govornik prepričati vse poslušalce. Govorni-

ki, ki želijo biti bolj prepričljivi, uporabljajo dolg pogled v oči poslušalcev in so bolj prepričljivi od govornikov, ki se izogibajo očesnemu stiku. Takšnim govornikom občinstvo bolj zaupa. Nepogostost ali umikanje pogleda govornika pa izraža njegov strah, slabo vest, negotovost in odpor (Argyle, 1988, str. 161). K obrazni mimiki pa sodi tudi nasmeh, ki je ena izmed najbolj pomembnih značilnosti govornika, ki želi vzpostaviti dober odnos z občinstvom. Nasmeh je znak odprtosti, topline in dostopnosti pri sporazumevanju z drugimi. Pomemben je že pri oblikovanju prvega vtisa, saj poslušalci že po obrazu vidijo in sodijo govornika, še preden spregovorijo (Vatovec, 1984).

Pomemben element kinetičnega sporazumevanja je uporaba gest. Jezik gest se ne izraža le z gibanjem rok, dlani, ampak s celim telesom (Argyle, 1988, str. 12). Ule (2005, str. 212–214) navaja, da poznamo pet različnih vrst gest: emblemi, ilustratorji, čustveni izrazi, regulatorji in adaptorji. Dober govornik mora uporabljati roke. Burgoon in drugi (v Price Dillard in Pfau, 2002, str. 446) so v svoji raziskavi ugotovili, da govornika, ki uporablja več gest, poslušalci zaznavajo kot bolj verodostojnega, kot nekoga, ki jih ne uporablja. Geste lahko pozitivno vplivajo na privlačnost, toplino, kompetentnost in zanimivost govornika. Še posebej privlačen bo tisti, ki bo prikimaval svojim poslušalcem in uporabljal geste na naraven način. Če pa uporablja preveč adaptorjev, lahko izpade kot nekdo, ki želi poslušalce zvesti, kar bo zmanjšalo njegovo verodostojnost in posledično učinek prepričevanja. Možina pravi »... dokler se ne zavedamo svojih rok, njihovih gibov, pozornosti, ki jo privlačijo, ne moremo ustrezno sporočiti.« (Možina, Tavčar in Knežević, 1995, str. 452).

Del neverbalnega sporazumevanja, ki je neposredno navezan na jezik ali pa ga spremlja, imenujemo paralingvistični znaki. Paralingvistični znaki so tesno povezani z verbalnim sporočilom, saj ga lahko okrepijo ali oslabijo. Gre za poudarke v govoru, ritem govora, višino glasu in hitrost govora (Ule, 2005, str. 207). Drugi glasovni izrazi: na primer naglas, kvaliteta glasu, melodija in jakost glasu pa pripadajo osebnostnim značilnostim govornika (Nastran-Ule, 1992, str. 203). Za govornika je privlačen glas v prepričevalnem govoru zagotovo ključ do uspeha. Jasno, tekoče in glasno govorjenje, kratki in maloštevilni premori, hiter tempo govora, poudarki in glasovna modulacija so vokalne značilnosti prepričljivega govornika (Argyle, 1988, str. 260). Paralingvistični znaki imajo vpliv na uspešnost prepričevalnega komuniciranja, saj lahko iz načina govora in značilnosti glasu govornika ocenimo kot verodostojno, samozavestno in od-

ločno osebo, kar ugodno vpliva na prepričevanje. Govornik lahko do določene stopnje manipulira s svojim glasom, da bo bolj podoben svojim poslušalcem, vendar s tem ne sme pretiravati, saj izgubi svojo privlačnost in zaupljivost ter s tem možnost uspeha prepričevalnega govora (Fras, 2004, str. 50.)

V sodobni družbi nam obleka, kozmetika in nakit govorijo o statusu osebe. (Ule, 2005, str. 214–215). Govornik mora znati upravljati z vtisi, ki jih daje poslušalcem in se predstaviti v čim boljši luči. To lahko naredi tudi s primerno izbiro oblačila, s katerim skuša doseči pozitiven vtis na druge, z izbiro ustrezne drže in načina govora, izbiro verbalnega sporočanja in neverbalnih sporočil (Ule, 2000, str. 482).

Vloga neverbalnega sporazumevanja v prepričevalnem govoru

Neverbalno sporazumevanje in videz govornika sta pomembna pri oblikovanju prvega vtisa, saj je to prvo, kar poslušalci pri govorniku opazijo, še preden spregovorijo (Ule, 2000, str. 81). Vlogo neverbalnega sporazumevanja v prepričevanju pa lahko razložimo s pomočjo različnih teorij: teorijo atribucije, teorijo socialne primerjave in teorijo identifikacije. Teorija atribucije (pripisovanja) zajema pravila, po katerih se ravnamo, ko skušamo razložiti vedenje ljudi. Osnovna ideja, na kateri temelji teorija, je, da si ljudje nenehno prizadevamo odkriti, kaj je povzročilo določeno vedenje osebe (Hayes in Orrell, 1998, str. 353). Od vedenja osebe je odvisno, kako jo zaznavamo, ali jo zavračamo, ali jo sprejemamo (Ule, 2000, str. 94). Zato lahko teorijo prenesemo na vlogo neverbalnega sporazumevanja v prepričevalnem govoru. Na podlagi govornikovega neverbalnega sporazumevanja mu lahko poslušalci pripišejo določene osebnostne lastnosti. Na primer, če bodo poslušalci zaznali, da je govornik nervozen, lahko to pripišejo njegovi želji, da jih zavaja ali jim laže, kar bo negativno vplivalo na rezultat prepričevanja. Če pa se jim bo zdel prijazen, to lahko pripišejo njegovi želji, da jim želi pomagati in govori resnico (Fras, 2004, str. 61).

Delovanje neverbalnega sporazumevanja lahko razložimo tudi s pomočjo teorije socialne primerjave. Ker je prepričevanje tudi oblika socialnega vpliva, lahko rečemo, da je v prepričevanju pomembna socialna primerjava. Posamezniki pogosto – zaradi občutka negotovosti – raje sledijo drugim kot pa svojim lastnim nameram, stališčem, občutkom ali čustvom. Odločajo se tako, da se primerjajo s sebi

podobnimi. Torej, če se poslušalci primerjajo s privlačnim govornikom, bodo sprejeli tudi njegovo mnenje in stališča (Nastran-Ule, 1992, str. 263). Festinger ugotavlja, da če so drugi neprimerljivo boljši sli slabši kot mi, se s temi osebami ne primerjamo, ampak jih celo odklanjamo (Nastran-Ule, 1992, str. 86). Podobno se lahko zgodi, kadar je govornik zelo neprivačen. Kadar se poslušalci primerjajo z govornikom in je primerjava pozitivna, je bolj verjetno, da bodo sprejeli njegovo sporočilo. Govornik, ki želi biti uspešen, se bo poskušal biti podoben poslušalcem tudi z neverbalnim komuniciranjem (Fras, 2004, str. 62).

Pri razlagi neverbalnega sporazumevanja v prepričevalnem govoru pa si pomagamo tudi s teorijo identifikacije. Posameznik pri identifikaciji sprejme socialni vpliv zaradi emocionalnih in afektivnih razlogov, na primer zato, ker je čustveno navezan na tiste, ki mu imajo socialni vpliv in jim skuša biti čim bolj podoben (Ule, 2000, str. 343). Identifikacija temelji na potrebi po pripadanju. Burke pravi, da prepričevanje v večji meri temelji na govornikovi sposobnosti doseganja identifikacije s poslušalci. »Človeka prepričaš le, če govoriš njegov jezik z besedami, gestami, tonom, ugledom, stališči in idejami« (Breaden, 1996, v Fras, 2004, str. 62). Trenholmova ugotavlja, da je moč prepričevanja v procesu identifikacije odvisna od privlačnosti govornika. Da bi se lahko poslušalci identificirali z govornikom, mora biti fizično privlačen, imeti osebni stil in status, saj se prejemniki sporočil želijo identificirati s privlačno osebo in so zaradi tega tudi pripravljene sprejemati njegova stališča (Trenholm, 1989, v Fras, 2004, str. 63).

Sklep

Govornik se mora zavedati, da so dobri argumenti pomembni za uspeh prepričevalnega govora, ne sme pa pozabiti, da uspešnost izhaja predvsem iz uporabe neverbalnega sporazumevanja in učinkovite izvedbe govora. Eden izmed najbolj pomembnih kanalov neverbalnega sporazumevanja je obrazna mimika, s pomočjo katere si poslušalci ustvarijo prvi vtis, še preden govornik spregovori. Za uspešnost prepričevalnega govora je pomembno, da govornik pri uporabi gest ne pretirava in pusti, da so naraven del celotnega telesnega odziva. Govornik ne sme pozabiti na telesni videz, saj imajo privlačni govorci prednost pred manj privlačnimi. Pri prepričevalnem govoru ni dovolj, da se le pripravimo na to, kaj bomo povedali, temveč je pomembno tudi, kako bomo govorili in kakšno govorico telesa bomo uporabljali. Govorica telesa je zelo pomembna sestavina govorništva, saj poslušalcem sporoča resničnost govorenih besed. V članku

je vloga neverbalnega sporazumevanja v prepričevalnem govoru razložena z različnimi teorijami. Po teoriji pripisovanja poslušalci v neverbalnem sporazumevanju govorniku pripišejo določene lastnosti in na podlagi tega sklepajo o njegovi osebnosti. Ljudje se radi primerjamo s podobnimi osebami, ki jim tudi lažje zaupamo in od njih lažje sprejmemo informacije, zato je po teoriji socialne primerjave uspešnejši govornik, ki je podoben svojim poslušalcem. Govornik, ki bo imel podobna stališča, naglas in način vedenja kot poslušalci, bo lažje dosegel, da se bodo z njim identificirali. Neverbalno sporazumevanje v prepričevalnem govoru je izjemno pomembno, zato bo govornik, ki poslušalce gleda, uporablja samozavestno držo telesa, je privlačen, govori tekoče, glasneje in čustveno, uspešnejši v procesu prepričevanja kot govornik, ki se ne zaveda pomembnosti neverbalnega sporazumevanja.

Viri

- Argyle, M., 1988: *Bodily Communication. Second Edition*. London: Routledge.
- Carnegie, D., 1985: *Kako se naučiš javno nastopati in govoriti*. Zagreb: Prosvjeta.
- Fras, U., 2004: *Vloga in pomen neverbalne govorice v prepričevalnem govoru*. (Diplomska naloga). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Hayes, N. in Orrell, S., 1998: *Psihologija*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kneževič, A. N., 2001: *Oljka: o sporazumevanju in obnašanju: tudi tako govorimo*. Radovljica: Didakta.
- Možina, S., Tavčar, M. in Kneževič, A., 1995: *Poslovno komuniciranje*. Maribor: Založba Obzorja Maribor.
- Nastran-Ule, M., 1992: *Socialna psihologija*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Price Dillard, J. in Pfau, M., 2002: *The persuasion handbook. Developments in theory and practice*. London: SAGE Publications, Inc.
- Ule, M., 2000: *Temelji socialne psihologije. Tretja izdaja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ule, M., 2005: *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ule, M. in Kline, M., 1996: *Psihologija tržnega komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vatovec, F., 1984: *Javno govorništvo*. Trst: Založba tržaškega tiska.

Klavdija Kodrun | OŠ Franja Goloba Prevalje
dr. Andreja Tinta | OŠ Franja Goloba Prevalje

Uporabnost Toulminovega modela v šolski praksi

Usefulness of the Toulmin Model in School Practice

Izvleček

Na osnovi teoretične razlage prepričevanja s tremi ključnimi elementi: etosom, patosom in logosom ter Toulminovega modela kot dodelane oblike argumentacije, smo v članku poskušali osvetliti prepričevalni govor in smiselnost tega v slovenskem šolskem prostoru. Navedli smo tri primere omenjenega modela za vsako triado obveznega izobraževanja in opomnili, da je retorika sicer obvezni izbirni predmet, prisoten le v učnem načrtu za osnovne šole. Na stopnji srednješolskega izobraževanja in dodiplomskega študija je področje retorike zapostavljeno. Glede na pomen sporazumevanja in vedenje, da je retorika veščina, ki se je lahko priuči vsak posameznik, bi si to področje na fakultetah, kjer se izobražuje pedagoški kader, zaslužilo posebno pozornost.

Abstract

The purpose of the article is to highlight persuasive speech and its applicability in the Slovenian educational space based on the Toulmin model as an elaborated form of argumentation and the theoretical explanation of persuasion with three key elements: ethos, pathos and logos. Three examples of the Toulmin model were given for each triad of compulsory education, where rhetoric is a mandatory elective subject included only in primary school curriculum, while in secondary school education and undergraduate studies, this area remains neglected. Given the importance of communication and the fact that rhetoric is a skill that any individual can learn, this area should be given special attention at the faculties specializing in teacher education.

Ključne besede:

Toulminov model,
prepričevalni govor,
šolska praksa, učni načrt

Keywords:

Toulmin model,
persuasive speech,
school practice,
school curriculum

1 Uvod

Prepričevanje je vrsta pogovora, pri katerem eden od udeležencev pogovora skuša drugega prepričati v neko odločitev, dejanje. Pri prepričevanju uporabljamo prepričljive razloge, upoštevati pa moramo tudi načela uspešnega in vljudnega pogovarjanja. Ko govorimo o prepričevanju, se zdi, da za tega ni dovolj prostora v obveznem izobraževanju. Da bomo lahko ovrgli oziroma potrdili prisotnost prepričevanja v šoli, moramo poznati teorije – temelje sodobnega prepričevanja.

Kateri so ključni elementi prepričevalnega govora, prisotnost le tega v slovenskih šolah ter primere Toulminovega modela na nivoju primarnega izobraževanja, bomo pojasnili v nadaljevanju besedila.

2 Opredelitev prepričevanja

Avtorja S. E. Littlejohn in D. M. Jabusch (1987: 8) sta prepričevanje opredelila kot sporazumevanje, v katerem dva ali več posameznikov delujejo skupaj z namenom, da dosežejo spremembo. Na podlagi predstavljene definicije lahko izluščimo ključne elemente prepričevanja: situacijo, namen vpliva na druge, možnosti izbire kot nasprotje prisiljevanju ter sprememba stališč, mnenj, kot posledica prepričevanja. Poleg ključnih elementov je prepričevanje odvisno od kognitivnega razumevanja, sposobnosti medosebnega čustvovanja in sporazumevalnih veščin posameznikov. Polega tega imajo v procesu prepričevanja veliko vlogo sredstva prepričevanja.

Aristotel je v svoji prvi knjigi definiriral retoriko kot sposobnost prepričevanja v določeni situaciji. Govorec prepričuje s sredstvi prepričevanja, ki so: etos, patos in logos. Etos predstavlja govornikov ugled, logos pomeni logično argumentacijo oziroma logični element prepričevanja, patos pa je psihološki element. S pomenom etosa, patosa in logosa so se ukvarjali že v antiki in so aktualna tudi danes. Z gotovostjo trdimo, da če govorec želi doseči spremembe pri občinstvu, mora v svoj govor prepričevanja vključiti vsa tri navedena sredstva prepričevanja.

J. C. Mc Croskey (1997: 87) je prepričan, da je etos odnos poslušalca do vira komuniciranja v določenem času. Podobnega mnenja sta tudi R. Huber in A. C. Snider (2006: 177), ki interpretirata etos kot nekaj, kar ima poslušalec/ prejemnik v sebi in se projicira na govorca v obliki kredibilnosti vira, njegovega ugleda, osebnosti. Psihologi C.I. Hovland, I.L. Janus ter H. H. Kelly so definirali dimenzije etosa: namen govorca, ki mora izražati strokovnost in biti zaupanja vreden. Gre torej za odgovornost govorca, da išče uporabne

in podkrepljene utemeljitve. Pri tem ni toliko pomembno iskanje resnice, ampak da govorec ne popači dejstev in jih ne zlorablja za svoje namene. S. Crowley (1994: 10–11) navaja Hitlerja kot primer prepričljivega govorca tistega časa.

Patos raziskovalci razlagajo kot psihološki element prepričevanja, kjer s psihološkimi in emocionalnimi dejavniki vplivamo na druge. Pri tem ima neverbalno sporazumevanje, ki izraža čustva posameznikov v tem procesu, pomembno vlogo. Po mnenju M. A. Gilberta (2001: 241) so bila neverbalna sporočila primarna sredstva za prenos čustvenih izrazov, ki so ključna za razumevanje stališč in tudi rešitev v sporih.

R. Huber in A. C. Snider (2006: 177) pojasnjujeta logos kot logični element prepričevanja, pri vplivanju na druge uporabljamo logiko. M. Uršič in A. Markič (2003: 1) pojasnjujeta logiko kot znanost o načelih medsebojnega izpeljevanja stavkov oziroma stavčnih form, ki so temelj sklepanja. Sklepanje pa je po mnenju J. E. Bickenbacha in J. M. Daviesa (1997: 1) matematično dokazovanje, kjer argumente uporabljamo kot dokaze.

3 Retorika in šola

Šola je prostor, kjer se na različnih ravneh neprestano spletajo sporazumevalne mreže (učitelj – učenec; učitelj – učitelj; učitelj – vodstvo šole; učitelj – starš; učitelj – tehnično osebje...). Sporazumevamo se na vsakem koraku, še posebej v šoli. Te veščine zaznamujejo posameznika in lahko odločilno vpliva tudi na njegovo uspešnost na marsikaterem področju njegovega delovanja. Premalo se zavedamo, kako pomembno je, kako govorimo, še bolj pa, kaj povemo. Retorika je sporazumevalna veščina, ki se je lahko nauči vsak posameznik.

V šolskem prostoru se od učitelja oz. pedagoškega delavca pričakuje, da je dober govorec, dober retorik, saj se mora na svojem delovnem mestu (učilnica, zbornica, pisarna...) pravilno in prepričljivo izražati ter uporabljati retorične veščine. Z načinom govorjenja in sposobnostjo izražanja vpliva zlasti na učence. Tako lahko nanje uspešno in kakovostno prenaša znanja ter jih izobražuje v skladu s cilji in vsebinami, zapisanimi v učnih načrtih. Pri svojem vsakodnevem vzgojnem delovanju mora imeti jasno izoblikovana stališča, ki jih zna podkrepiti s tehtnimi, prepričljivimi argumenti. Le tako lahko učence prepriča, da mu bodo sledili in verjeli njegovim stališčem.

In kje učitelj pridobi vsa ta pomembna govorniška znanja? Odgovor je samoumeven: v času svojega šolanja in nadaljnega izobraževanja.

Retorike, življenjsko pomembne spretnosti za vsakogar (saj ljudje vsakodnevno prepričujemo predvsem s pomočjo besed – na vseh področjih javnega in zasebnega življenja), bi se morali pričeti sistematično učiti že v zgodnjem izobraževanju in se je do konca srednješolskih programov tudi priučiti. Študentje, ki imajo potrebo po retoričnem urjenju, bi morali imeti možnost, da bi jo lahko izpopolnili tudi na stopnji študija. Če bi bilo res tako, potem bi bilo tudi povsem upravičeno pričakovati, zahtevati, da so (vsi) učitelji, predavatelji tudi dobri retoriki.

Učenci lahko v devetem razredu osnovne šole izberejo retoriko kot enega izmed obveznih izbirnih predmetov. V srednjih šolah dijaki te možnosti izbire nimajo. Prav tako je na fakultetah področje retorike največkrat zanemarjeno.

Sklenemo lahko, da slovenski učenci v okviru rednega pouka nimajo možnosti sistematičnega učenja pridobivanja kompetenc, ki so zapisane v učnem načrtu za obvezni izbirni predmet retorika: učenci se pri tem predmetu naučijo samostojnega, koherentnega, kritičnega oblikovanja in izražanja stališč ter suverenega nastopa pri drugih predmetih v času nadaljnega izobraževanja, kakor tudi na vseh (drugih) področjih družbenega in zasebnega življenja (UN, 1999: 4).

Ker je retorika v naš šolski sistem le delno vpletena, lahko govorimo o pomanjkanju govorniških veščin. V vsakdanjem življenju retoriko le redko uporabljamo načrtno. Posamezniki, ki se želijo na tem področju izpopolniti, pa lahko vsaj delno znanje samoiniciativno pridobijo na tečajih, seminarjih in delavnicah.

4 Prepričevanje v šoli

V šolskem prostoru lahko vsakodnevno opazujemo različne vrste pogovorov – uradni, neuradni; povezovalni, raziskovalni, pogajalni in prepričevalni.

V nadaljevanju se bomo dotaknili prepričevalnega pogovora, ki je znotraj vzgojno-izobraževalnega (v nadaljevanju V-I) procesa vse prej kot v pogosti rabi. To ne pomeni, da ni prisoten, lahko bi bil le večkrat zastopan (tako pri učiteljih kot tudi pri učencih).

S prepričevalnim pogovorom se učenci prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja srečajo pri urah slovenščine. V tem obdobju razvijajo zmožnost prepričevanja z govornimi nastopi.

Najmlajši učenci pri jezikovnem pouku spoznavajo, kako poteka pogovor in na kaj morata sogovorca paziti med pogovar-

5. Kaj misliš, kako je s šolskim redom danes? Napiši kaj o tem.

6. Za vsako »postavo« zavzemi svoje stališče. Razdelite se v dve skupini (ZA – PROTI).

– Skupini druga drugi predstavita svoje mnenje. Med pogovorom lahko spremenite svoje mnenje, stališče in tako tudi skupino.

✦ Zapišite mnenja svoje skupine in pojasnite, zakaj jih podpirate. Po zgledu izdelajte razpredelnico še za druge »postave«.

ZA	PROTI
Zdi se mi prav, da so bili kaznovani. Pojasnilo:	Kazen ni vzgojna. Pojasnilo:

Slika 1: Interaktivni samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v 4. razredu osnovne šole, str. 26, 27.
https://www.ucimte.com/?q=interaktivni_ucbenik/1000296

janjem; vrednotijo vljudnost sogovorcev in upoštevanje načel ustreznega pogovarjanja ter utemeljijo svoje mnenje; vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali. Vse omenjeno je zapisano v učnem načrtu slovenščine (UN, 2018: 9).

Tudi učenci druge triade razvijajo svoje zmožnosti pogovarjanja, govorenja in prepričevanja predvsem pri urah slovenščine. V učnem načrtu je opredeljeno, da se učenci tega starostnega obdobja pogovarjajo in spoznavajo strategije ter načela ustreznega pogovarjanja; vrednotijo svoje in druge pogovore; utemeljijo svoje mnenje in predlagajo izboljšave; vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali. Vrednotijo zanimivost, verodostojnost, razumljivost in uporabnost besedila ter utemeljijo svoje mnenje (UN, 2018: 20).

Svojo sposobnost prepričevanja izpopolnjujejo predvsem pri govornih nastopih, pri različnih predmetih, z reševanjem nalog odprtega tipa, ki zahtevajo opredeljevanje, razlaganje, pojasnjevanje.

V četrtem razredu se učenci že navajajo na izražanje svojega mnenja in utemeljevanja. Na to kaže tudi npr. spodnja naloga iz samostojnega delovnega zvezka za 4. razred.

V učnem načrtu za pouk slovenščine v tretjem V-I obdobju je zapisano, da učenci: v besedilu prepoznajo dejstva in izraze, s katerimi sporočevalec razodeva svoje doživljanje in vrednotenje predmetnosti; razmišljajo o tem, s katerim namenom je sporočevalec uporabil čustvene in vrednotenjske izraze, ter vrednotijo to njegovo odločitev; v besedilu ločijo dejstva od sporočevalčevega mnenja in čutenja ter utemeljijo svoje trditve (UN 2018: 34).

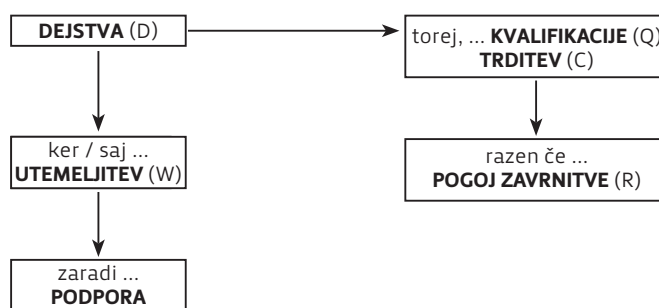
Sedmošolci se npr. pri urah slovenščine naučijo, kako je v prepričevalnem pogovoru pomembna moč dobre argumentacije. Spoznajo tristopenjsko zgradbo argumentacije, ki jo sestavljajo *trditev*, *sklep* (ki je vedno odgovor na vprašanje – Zakaj?) in *podpora*.

Učenci se do konca osnovnošolskega izobraževanja naučijo, da smo z dobrimi argumenti bolj prepričljivi in hitreje dosežemo, da se sogovorec z nami strinja.

5 Kratka predstavitev Toulminovega modela

Pri Toulminovem modelu argumentacije gre za dodelano obliko argumentacije, ki jo, če želimo nekaj razumsko utemeljiti,

pogosto uporabljamo. A. Škerlep (2001: 553) meni, da model spominja na silogistični model deduktivnega sklepanja, a je bistveno bolj prožen. V Toulminovem modelu argumentacije skušamo trditev (C) dokazati s pomočjo osnovnih razlogov (D), ki so sestavljeni iz pomembnih podatkov kot osnova za veljavnost trditve in utemeljitvenih razlogov (W); slednji sestavljajo pravila, ki upravičijo povezavo med osnovnimi razlogi in trditvijo. Kot dodatno podporo utemeljitvenih razlogov lahko uporabimo podporne razloge (B), s kvalifikacijami (Q) pa izrazimo stopnjo gotovosti trditve. Zavrnitve ali rezervacije (R) pa so izjemne okoliščine, ki bi lahko ogrozile moč argumentacije in so zato vnaprej zavrjene.

Slika 2: Grafični prikaz Toulminovega modela (Toulmin, 1964: 104).

Razlaga na konkretnem primeru po Ž. Žagar (2021): Trditev (C): Janez je slovenski državljan. Kako smo prišli do tega? Dejstvo (D): Janez je bil rojen v Sloveniji. Utemeljitev (U): Ljudje, rojeni v Sloveniji, so slovenski državljani. Podporne razlage (B): V Slovenski zakonodaji je opredeljeno ... Ali to velja v vseh primerih? Kvalifikacija (Q): Ne, le ponavadi je tako. Pogoji zavrnitve (R): Razen če so Janezovi starši tujci.

6 Ali v šoli sploh prepričujemo? Razmislek praktika.

Toulminov model prepričevanja je v šolski praksi zagotovo uporaben, vendar ga večina pedagoških delavcev ne pozna oz. v času študija z njim ni bila seznanjena. Pedagoški delavec, ki naj bi imel široko paleto kompetenc s področja retorike, bi v svojem vsakdanjem poklicnem sporazumevanju moral uporabljati posluževati Toulminov model.

Učitelj, ki zna otrokom (pa tudi staršem) pojasniti in utemeljiti, zakaj se morajo določeno snov naučiti brezhizbno (npr. poštevanka mora biti do konca 3. razreda povsem avtomatizirana) in to dejstvo, ki je nesporno, na podlagi argumentov in utemeljitev tudi predstaviti in zagovarjati, jih bo verjetno prej in lažje prepričal o nujnosti, koristnosti in ne nazadnje neizbežnosti tega.

Tudi v pedagoških kolektivih pričakujemo spoštljivo retoriko. Kljub vsemu lahko zasledimo, da želijo posamezniki z neresničnimi trditvami in nepoštenimi metodami vplivati na preostale člane kolektiva (eristika). Če bi večina pedagoškega kadra trditve posameznikov vrednotila z vidika Toulminovega modela, bi lahko bil marsikateri nesporazum, komunikacijski šum in slaba volja ter nepovezanost med sodelavci tudi preprečena. Že s hitro analizo bi bili sposobni spoznati, da gre za neargumentirane in neutemeljena trditve posameznika, ki niso prepričljive, zato bi jih lahko brez slabe vesti ovrgli oz. preslišali.

Na drugi strani pa je lahko učitelju, ki je odkril novo in zanimivo pedagoško spoznanje ali pa ima idejo, za katero je prepričan, da bi bila koristna za člane kolektiva ter jih želi za novo spoznanje tudi navdušiti, prepričati, Toulminov model argumentacije v pomoč. Preko tega modela lažje prepriča nagovorjene, saj prepričuje z dokazi, kar kaže na to, da njegove ideje niso le puhlice, temveč dejstva, podkrepjena s sklepi in argumenti.

Dober ravnatelj, tako v vlogi pedagoškega delavca kot tudi menedžerja, mora znati svoje odločitve argumentirati in jih predstaviti kolektivu ter vsem zaposlenim, tako da zna argumente podkrepiti tudi z utemeljitvami in dokazi zanje. S tem pridobi in gradi zaupanje ter medsebojno spoštovanje z zaposlenimi.

7 Primeri argumentacije s Toulminovim modelom

Da je Toulminov model argumentacije uporaben in praktičen tudi v V-I procesu, si bomo ogledali na spodnjih primerih.

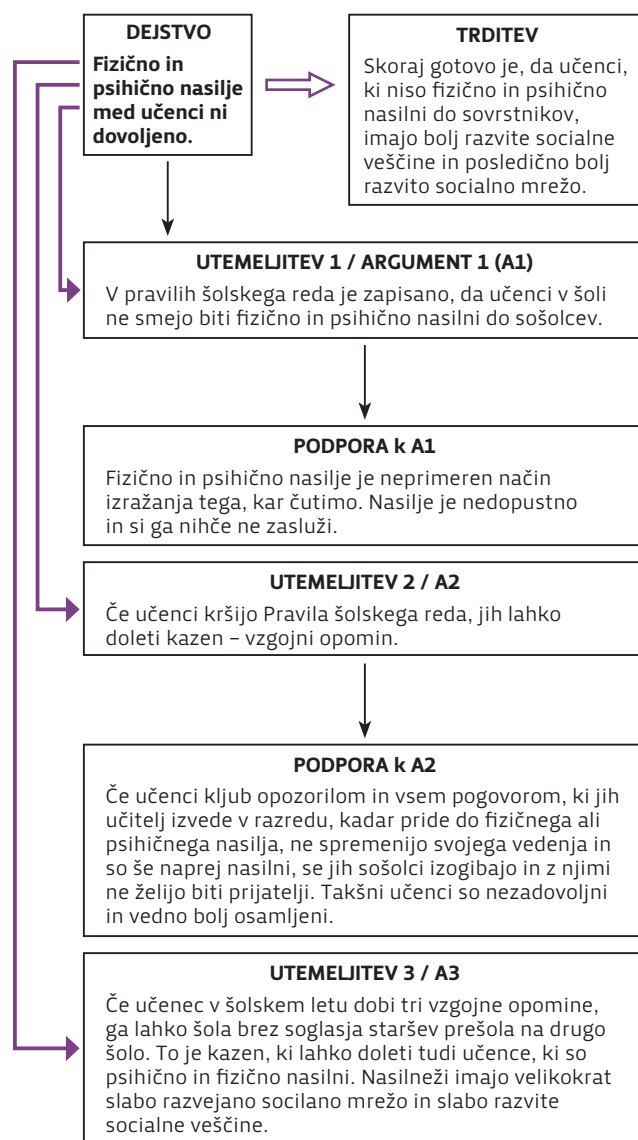
Primer za 1. triado

Predmetnik prve triade osnovne šole ne vključuje razrednih ur. Kot izvajalec vzgojno izobraževalnega procesa se nam tako zastavljen predmetnik zdi popolnoma logičen. Pri najmlajših učencih se pri posameznih učnih predmetih vzgojni problematiki in vzpostavitvi pozitivnega razrednega vzdušja vsakodnevno nameni veliko časa. To pomeni, da se vzgojne težave, ki se pojavijo v nekem oddelku rešujejo takoj. Nesmiselno in neučinkovito bi bilo, da bi težave reševali vsak drugi teden v okviru razrednih ur, ko bi ti že bili pozabljeni in ukrepanje ne bi imelo več želenih učinkov. Z vzgojnim delovanjem učence navajamo na odgovornost. Vzgajamo jih z namenom, da bodo znali sami sprejeti pra-

vo odločitev, jo znali utemeljiti ter sprejeti njene posledice. Učimo jih, da je treba pred odločitvijo razmisliti, da obstaja možnost izbire in da ni treba samo ubogati ter slepo slediti drugim. Tak način dela ima velik vzgojni in tudi izobraževalni pomen.

1. Prepričevanje učitelja s pomočjo Toulminovega modela

Učenci prve triade vstopajo v šolski prostor, kjer se srečajo s sekundarno socializacijo, v okviru katere se učijo »prvih« socialnih veščin, med katere zagotovo spadajo navezovanje prijateljskih odnosov med vrstniki. Na podlagi tega učitelji vzgajajo učence, da v šoli in nasploh v življenju ni dovoljeno fizično ali psihično nasilje med vrstniki.

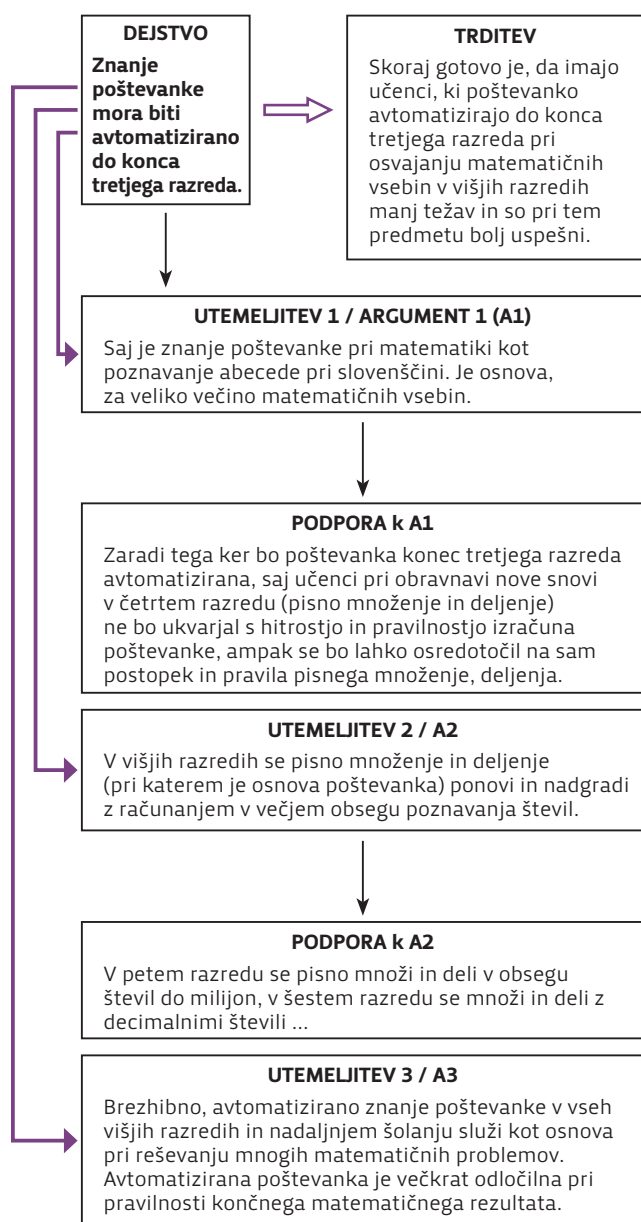

Slika 3: Grafični prikaz Toulminovega modela na primeru iz šolske prakse za prvo V-I obdobje.

Primer za 2. triado

Učitelj je za učence v šoli pomemben vzor in zgled. Med poukom s svojim govorjenjem in prepričevanjem, ki mora biti usklajeno s tistim, kar počne, razmišlja in verjame, vpliva tudi na način razmišljanja in govorjenja učencev. Zato je še kako pomembno, da zna svoja stališča ter odločitve utemeljiti, pojasniti in jih zagovarjati s pomočjo argumentov. Učenci bodo takšnemu učitelju prisluhili z večjim zanimanjem, ga poslušali (in slišali) ter mu prej verjeli, kar jim govori, v kar jih prepričuje.

1. Prepričevanje učitelja s pomočjo Toulminovega modela

Slika 4: Grafični prikaz Toulminovega modela na primeru iz šolske prakse za drugo V-I obdobje.

Ob koncu tretjega razreda se od učencev pričakuje, da je njihovo znanje poštevanke že povsem avtomatizirano. V praksi pa se pogosto izkaže, da precej četrtošolcev tega znanja v začetku šolskega leta še nima povsem avtomatiziranega. Zaradi tega jih morajo razredni učitelji (predvsem v jesenskem času) večkrat prepričevati o neizpodbitnosti tega dejstva (prav tako je pogosto treba v to prepričati tudi starše).

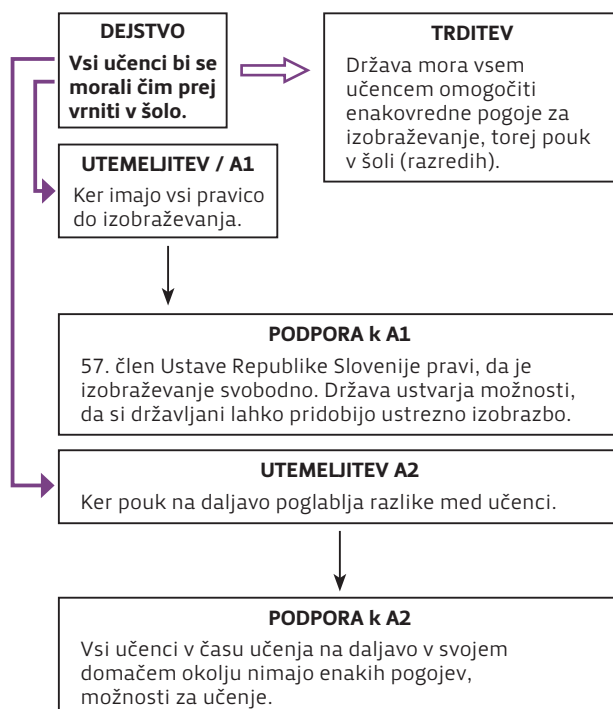
Primer za 3. triado

Učenci tretje triade pri urah slovenščine spoznavajo, da je za prepričevanje zelo pomembna argumentacija. Vsako prepričevanje pa še ni nujno tudi argumentiranje. Uspešnost argumentacije je odvisna od dobrih argumentov, ki morajo biti sprejemljivi (resnični, verjetni, mogoči), relevantni (povezani s sklepom) in zadostni.

2. Prepričevanje učencev s pomočjo Toulminovega modela

Na spletu smo zasledili primer učne ure slovenskega jezika za sedmi razred (izvedeno v obdobju pouk na daljavo) s tematiko prepričevalnega pogovora (http://www.os-miklavz.si/files/2019/09/SLOVENSČINA_26_28_5.pdf). Učenci so po obravnavani učni vsebini v parih samostojno zapisali primer prepričevalnega pogovora. Trditve so si lahko izmislili sami (izbirali pa so lahko tudi med že ponujenimi trditvami) in nato zavzeli svoje stališče do te trditve ter jo podkrepili z argumenti.

3. Grafični prikaz Toulminovega modela na primeru iz šolske prakse za tretje V-I obdobje

8. Sklep

Šolskega prostor si brez sporazumevanja ne moremo predstavljati, saj je to temeljni pogoj za izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa. Med učiteljem in učencem prevladuje komunikacija, katere namen je posredovanje sporočil. Preko tega vzpostavljata in ohranjata medoseben odnos, ki omogoča učinkovito poučevanje in učenje.

Ugotovili smo, da lahko na vseh stopnjah osnovnošolskega izobraževanja trditve tudi utemeljujemo. Za to smo uporabili že večkrat omenjeni Toulminov model.

Ugotavljamo, da med poukom pogosto uporabljamo povezovalni, raziskovalni in pogajalni pogovor. V sodobnem pedagoškem procesu pa bi bilo treba več pozornosti nameniti tudi prepričevalnemu pogovoru. Med poučevanjem se občasno znajdemo v situacijah, ko je potrebno zavzeti stališča in jih znati zagovarjati ter utemeljevati s pomočjo dobrih argumentov.

V članku smo prikazali, da je lahko poznavanje in uporaba Toulminovega modela argumentacije tudi v šolskem prostoru sredstvo, ki omogoča, da smo prepričljivi.

Menimo, da je prepričevalni pogovor ena izmed vrst pogovora, ki mora biti v okviru sodobnega in dinamičnega pouka zastopana na vseh nivojih izobraževanja.

Viri in literatura

- Bickenbach, J. E. in Davies, J. M. (1997). *Good Reasons for Better Arguments: An Introduction to the Skills and Values of Critical Thinking*. Broadview Press.
- Crowley, S. (1994). *Ancient Rhetorics for Contemporary Students*. New York: Macmillan College Pub.
- Gilbert, M. A. (2001). Emotional messages. *Argumentation* 15 (3), 239–250.
- Huber, R. in Snider A. C. (2006). *Influencing Through Argument*. New York, Amsterdam, Brusells: Internacional Debate education Association.
- Javeršek, M. (2013). *Retorično-govorno izobraževanje v Sloveniji in na Hrvaškem*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. Dostopno na: https://www.slov.si/dipl/javersek_mateja3.pdf (2. 4. 2021).
- Littlejohn, S. W. in Jabusch, D. M. (1987). *Persuasive Transactions*. London: Addison-Wesley Educational Publishers.
- McCroskey, J. (1997). *An introduction to Rhetorical Communication*. Boston, Toronto, London, Tokyo, Syngapore: Allyn and Bacon.
- Osterman, S., Potočnik, N. (2020). *Slovenščina 4. Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v četrtem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Spletna učilnica. Dostopno na: http://www.os-miklavz.si/files/2019/09/SLOVENCINA_26_28_5.pdf (2. 4. 2021).
- Škerlep, A. (2001). *Retorične razsežnosti institucionalnega diskurza. Teorija in praksa*, l. 38. št. 4, str. 543–559.
- Učni načrt Retorika. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/1-letni-vezani-na-razred/9-razred/Retorika_izbirni.pdf (1. 4. 2021).
- Učni načrt Slovenščina. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf (1. 4. 2021).
- Ustava Republike Slovenije. Dostopno na: <https://zakonodaja.com/ustava/urs/57-clen-izobrazba-in-solanje> (1. 4. 2021).
- Toulmin, S. (1964). *The Uses of Argument*. Cambridge University Press.
- Zidar Gale, T. idr. (2006). *Retorika. Uvod v govorniško veščino. Učbenik za retoriko kot izbirni predmet v 9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja*. Ljubljana: i2.
- Žagar, Ž. I. *Argumentacija v vsakdanjem življenju*. Študijsko gradivo. Dostopno na: http://www2.arnes.si/~flljzagar/stu_add3.htm (25. 4. 2021).

Martina Kokelj | OŠ Antona Martina Slomška Vrhnika

Pouk na daljavo in raba frazema v nekaterih neumetnostnih besedilih

Distance Learning and the Use of Idioms in Certain Non-literary Texts

Izveček

V prispevku predstavljam primer obravnave stalnih besednih zvez s prenesenim pomenom v 7. razredu. Vsebine lahko obravnavamo individualno ali skupinsko. Frazemi so tudi vsebina, ki jo lahko obravnavamo na formativen način in si učenci med seboj vrednotijo svoje izdelke. Prispevku je priložena sprotna učna priprava in izdelki učencev, ki so nastali med poukom na daljavo.

Abstract

The article presents an example of teaching collocations with figurative meaning in the seventh grade. The content can be approached individually or in groups. Idioms are also a learning content where formative assessment can be applied, meaning students give feedback on each other's products. The article also includes students' consistent school work and products during distance learning.

Ključne besede:
slovenščina, frazemi,
pouk na daljavo

Keywords:
Slovenian language,
idioms, distance learning

Prispevek predstavlja, kako povezujemo jezikovno znanje in kako iz posameznih zmožnosti oblikujemo učne sklope pri pouku jezika. Predstavlja področje dvosmernega sporazumevanja (uradno dopisovanje in pogovarjanje) z obravnavo stalnih besednih zvez s prenesenim pomenom v sedmem razredu. Pouk smo izvajali na daljavo. Obravnavo frazemov smo povezali z uporabo spletne različice Slovarja slovenskih frazemov, elektronskim dopisom in likovnim ustvarjanjem.

1 Uvod

V marcu nas je vse presenetila novica o razglasitvi epidemije in uvedbi pouka na daljavo. Učitelji nismo imeli časa učencev pripraviti na pouk na daljavo in jih seznaniti z načini in oblikami dela. Tudi učitelji nismo bili pripravljeni in prav vsak učitelj se je moral znajti po svoje. S sedmošolci smo že v drugem tednu dela na daljavo začeli izvajati kombiniran pouk, del pouka v živo preko aplikacije ZOOM, drugi del pouka so učenci po navodilih reševali samostojno.

SPROTNA/SKLOPNA UČNA PRIPRAVA

Učitelj: Martina Kokelj	Šola: OŠ AMS Vrhnika	Predmet: slovenščina	Razred: 7. b	Datum:
UČNI SKLOP: Frazemi (pouk na daljavo)				Število ur: 4

UČNI NAČRT	OBLIKOVANO/NAČRTOVANO SKUPAJ Z UČENCI		
<p>I. Operativni cilji iz UN:</p> <p>Razvijanje zmožnosti dvosmernega sporazumevanja (UN, str. 33)</p> <p>Učenci in učenke berejo dopis, tvorijo dopis;</p> <ul style="list-style-type: none"> - vrednotijo svoj dopis in dopise drugih, utemeljijo svoje mnenje; - vrednotijo svojo zmožnost dopisovanja in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali. <p>Razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti (UN, str. 34–37)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Učenci in učenke razvijajo <u>poimenovalno zmožnost</u> tako, da razlagajo frazeme iz besedila in jih smiselno uporabijo v svojem besedilu; - v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznajo poimenovalne napake in neustreznosti ter jih odpravijo; pri tem si po potrebi pomagajo z različnimi jezikovnimi svetovalnicami ter s slovarji v knjižni in elektronski obliki. - Učenci in učenke razvijajo <u>pravopisno zmožnost</u> tako, da pri oblikovanju besedil z računalnikom uporabljajo urejevalnike, pregledovalnike in črkovalnike besedil; - prepoznajo pravopisne napake v svojih besedilih, jih odpravijo in utemeljijo svoje popravke. - Učenci in učenke razvijajo <u>slogovno zmožnost</u> tako, da pred tvorjenjem besedila razmišljajo o okoliščinah sporočanja in o značilnostih dane besedilne vrste, med tvorjenjem pa izbirajo okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd. - Učenci in učenke sproti presojujejo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na svojo jezikovno in slogovno zmožnost, vrednotijo to svojo zmožnost in na podlagi povratnih informacij načrtujejo, kako bi jo izboljšali. <p>II. Vrste besedil za razvijanje zmožnosti dvosmernega sporazumevanja (UN, str. 38): navadni ali elektronski dopis</p> <p>III. Jezikoslovni izrazi (UN, str. 38): stalna besedna zveza s prenesenim pomenom oz. frazem</p>	<p>Nameni učenja:</p> <p>Da bi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponovili zgradbo elektronskega dopisa; - utrjevali glasno branje; - prebrano razumeli; - poiskali frazeme v prebranem besedilu; - samostojno napisali elektronski dopis in pri tem smiselno uporabili frazeme; - glede na povratno informacijo izboljšali oz. popravili svoj dopis. 	<p>Učne dejavnosti, metode:</p> <ul style="list-style-type: none"> - delo z besedilom - delo z računalnikom - sodelovalno učenje - pogovor - razlaga 	<p>Učenčevi izdelki oz. dokazi, ki izhajajo iz pogovorov ali opazovanj pri pouku:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rešen delovni list - pismo (formalno ali neformalno) - ilustracija frazema

2 Doseganje ciljev, vsebin in standardov iz učnega načrta

Na podlagi ciljev in standardov se vsak učitelj sam odloča, kako oz. na kakšen način jih bo dosegel. Najbolj je pomembno, da se učitelj zaveda, da najbolj kakovostno uresničevanje učnih ciljev prinaša aktivni pouk, kjer so učenci dejavno udeleženi v sam učni proces. Spodnja priprava prikazuje, kako v učni sklop povežemo posamezne dejavnosti z vsebino in kako razvijati učenčevu zmožnost razumevanja stalnih besednih zvez s prenesenim pomenom. Ta cilj se povezuje tudi z razumevanjem metaforične zmožnosti, kar dokazuje, kako se frazemi povezujejo z jezikovnim in književnim poukom in zelo bogatijo poimenovalno zmožnost (besedišče).

2.1 Sprotna učna priprava

UČNI NAČRT	OBLIKOVANO/NAČRTOVANO SKUPAJ Z UČENCI		
<p>STANDARDI ZNANJA (povzeto po UN, str. 57–60):</p> <p>Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito zmožnost dvosmernega sporazumevanja. Pokaže jo tako, da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - piše navadni ali elektronski dopis ter pri tem uresničuje značilno zgradbo in slog dane vrste dopisa in temeljna načela uspešnega dopisovanja (7., 8., 9. r.); - smiselno sodeluje v tistih vrstah pogovorov, ki so navedene v tem učnem načrtu, ter pri tem uresničuje značilno zgradbo in slog dane vrste pogovora in temeljna načela uspešnega pogovarjanja (7., 8., 9. r.); <p>Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito jezikovno in slogovno zmožnost. Poimenovalno zmožnost pokaže tako, da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razloži dane besede in frazeme iz besedila in dane frazeme smiselno uporabi v novih okoliščinah ali besedilih (7., 8., 9. r.); <p>Pravopisno zmožnost pokaže tako, da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna uporabljati pravopisne priročnike v knjižni in elektronski obliki, pri oblikovanju besedil z računalnikom pa zna kritično uporabljati tudi urejevalnike, pregledovalnike in črkovalnike besedil (7., 8., 9. r.); - v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna poimenovalne napake in neustreznosti ter jih odpravi (7., 8., 9. r.). <p>Slogovno zmožnost pokaže tako, da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - določi okoliščine nastanka sprejetega besedila in pove, iz katerih prvin besedila jih je prepoznal/prepoznala (7., 8., 9. r.); - tvori okoliščinam in besedilni vrsti ustrezno besedilo (7., 8., 9. r.); - v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna slogovne neustreznosti, jih odpravi in utemelji svoje izboljšave (7., 8., 9. r.). <p>Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito metajezikovno zmožnost. Pokaže jo tako, da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razume, uporablja in ponazori jezikoslovne izraze, tj. navadni ali elektronski dopis (in tiste, ki jih je usvojil že prej); - povzame temeljno jezikovnosistemsko znanje o danem jezikovnem pojmu, tj. o stalni besedni zvezi s prenesenim pomenom (7., 8., 9. r.); - predstavi in pri sporazumevanju upošteva načela uspešnega govornega nastopanja oz. pisanja besedil (7., 8., 9. r.); - predstavi in pri tvorjenju upošteva značilnosti dane vrste (ali kombinacije danih vrst) besedil (7., 8., 9. r.). 	<p>Kriteriji uspešnosti:</p> <p>Uspešen/uspešna bom ko/če bom:</p> <ul style="list-style-type: none"> - napisal(a) elektronski dopis in pri tem upošteval značilnosti besedilne vrste; - poiskal(a) frazem v besedilu; - razložil(a) frazem (tudi s pomočjo e-slovarja); - napisal(a) besedilo z računalnikom v wordu; - glede na povratno informacijo izboljšal(a) oz. popravil(a) svoj dopis. 		

3 Učne oblike in metode dela

Stalne besedne zveze s prenesenim pomenom oz. frazeme spoznavamo, ko zaključimo z obravnavo formalnega in neformalnega pisma. Prvo uro je potekal pouk v frontalni obliki, da smo učencem razložili, kaj frazemi so, kako jih morajo razumeti in uporabljati. Ponovili smo tudi zgradbo formalnega in neformalnega pisma ter zgradbo elektronskega dopisa. Ker smo delali na daljavo, so učenci naloge opravljali individualno, vsak sam, če bi delo potekalo v šoli, bi učenci delali skupinsko.

Metode dela, ki smo jih pri obravnavi frazemov uporabili, so:

- delo z besedilom (Vogel, Jerica, 2018: Slovenščina 7. Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v sedmem razredu osnovne šole, Mladinska knjiga, str. 91.);

- uporaba spletnega slovarja (Slovar slovenskih frazemov);
- pisni izdelki učencev (pisanje formalnega ali neformalnega pisma z uporabo frazemov);
- likovni izdelki učencev (risanje frazemov).

4 Obravnava učne snovi

Za obravnavo in uresničitev vseh zastavljenih ciljev smo porabili štiri šolske ure.

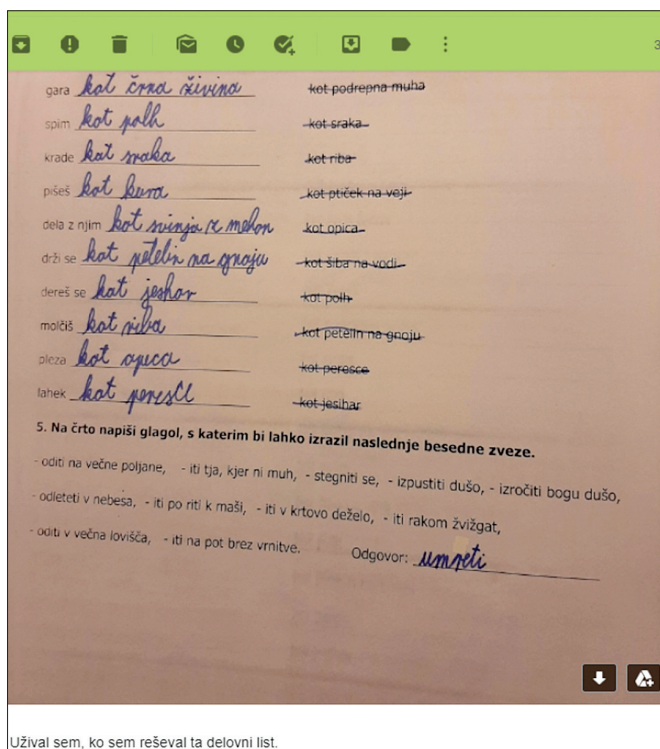
4.1 Prva ura

Prvo šolsko uro smo se dobili na sestanku preko aplikacije ZOOM. Učenci so odprli delovne zvezke in smo skupaj prebrali besedilo, pismo. V njem so takoj opazili frazeme in se pogovorili o njihovem pomenu. Razložili smo razliko

med prostimi in stalnimi besednimi zvezami ter stalnimi besednimi zvezami s prenesenim pomenom in oblikovali zapis v zvezku. Ponovili smo zgradbo formalnega in neformalnega pisma in učenci so nadaljevali s samostojnim reševanjem nalog v delovnem zvezku, ki so jih naslednji dan preverili s pomočjo objavljenih rešitev.

4.2 Druga ura

Drugo uro so učenci na šolski spletni strani našli delovni list z različnimi frazemi, ki so jih morali razložiti. V pomoč jim je bila spletna stran www.fran.si. Pomagali so si s Frazeološkim slovarjem. Z učenci smo se dobili v živo in skupaj poiskali nekaj primerov, da so se seznanili z uporabo spletnega slovarja. Rešen delovni list so morali poslati učiteljici po elektronski pošti, da so dobili povratno informacijo o pravilnosti rešitev. Povratna informacija učencev o nalogi je bila pozitivna, saj so se vsi zabavali pri iskanju pomenov, kar dokazuje slika 1.

Slika 1: Rešen delovni list s komentarjem učenca

Priloga 1: Delovni list

FRAZEMI ali STALNE BESEDNE ZVEZE

1. Poskušaj razložiti stalne besedne zveze.

igrati se z ognjem = _____
 vreči puško v koruzo = _____
 držati jezik za zobmi = _____
 stisniti rep med noge = _____
 biti v škripcih = _____
 biti malo čez les = _____
 vzeti pot pod noge = _____
 mlatiti prazno slamo = _____
 streljati kozle = _____
 vrteti jezik = _____
 kupiti mačka v žaklju = _____
 biti za luno = _____
 priti na boben = _____
 liti kot iz škafa = _____

2. Katere živali nastopajo v naslednjih povedih?

Ne ve, kam _____ tacco moli. Hodi kot _____
 okrog vrele kaše. Tudi slepa _____ zrno najde. V
 tem grmu tiči _____. Ena _____ še ne
 prinese pomladi. Ponoči je vsaka _____ črna. Šla je
 _____ žvižgat. Kovačeva _____ je vedno
 bosa. Zdaj smo pa na _____! _____ gre samo
 enkrat na led.

3. Naslednje stalne besedne zveze dopolni z deli telesa.

Ne zna misliti s svojo _____. Ko jo je zagledal, mu je
 _____ padlo v hlače. Pljunili smo v _____
 . Boš že zaprl _____! Mlad je šel s _____
 za kruhom. Ker ni dosegel svojega namena, se mu je povetil
 _____. Ne zatiskaj si _____ pred resnico.
 Preštel mu je vse _____. Naenkrat so zaživel
 na veliki _____. Kar naprej ga je pogledoval
 izpod _____. Nepridipravom so hitro stopili na
 _____. Jan, ta pa jih ima za _____. Ogleдал
 si ga je od _____ do _____. Sosedova dva
 sta si spet v _____. Vse breme je prevzel na svoja
 _____. Spet se trka na _____.

4. Glagolom pripiši na črto ustrezno primero.

sitnariš _____ kot kura
 kadi _____ kot črna živina
 trese se _____ kot svinja z mehom
 živiš _____ kot Turek
 gara _____ kot podrepna muha
 spim _____ kot sraka
 krade _____ kot riba
 pišeš _____ kot ptiček na veji
 dela z njim _____ kot opica
 drži se _____ kot šiba na vodi
 dereš se _____ kot polh
 molčiš _____ kot petelin na gnoju
 pleza _____ kot peresce
 lahek _____ kot jesihar

5. Na črto napiši glagol, s katerim bi lahko izrazil naslednje besedne zveze.

- oditi na večne poljane, - iti tja, kjer ni muh,
 - stegniti se, - izpustiti dušo,
 - izročiti bogu dušo, - odleteti v nebesa,
 - iti po riti k maši, - iti v krtovo deželo,
 - iti rakom žvižgat, - oditi v večna lovišča,
 - iti na pot brez vrnitve.

Odgovor: _____

4.3 Tretja ura

Tretjo uro so učenci pisali pismo, v katerem so morali smiselno uporabiti čim več frazemov. Pismo so morali napisati v programu Word ali neposredno v elektronsko pošto in ga poslati učiteljici preko elektronske pošte. Vsak učenec je dobil učiteljičino povratno informacijo, da je svoje napake popravil oz. dopolnil svoj zapis.

Primer 1: Uradno pismo učiteljici

Jernej Hribernik
Pod smrekco 48
1360 Vrhnika

Vrhnika, 31. 3. 2020

Osnovna šola Antona Martina Slomška
Pod Hruševcu 33
1360 Vrhnika

Spoštovana gospa Kokelj,

Zaradi korona virusa smo ostali doma. Nočem **se igrati z ognjem** in dobiti virusa, zato sem doma že 3 tedne. Ker imamo šolo na daljavo, bi lahko cele dneve lenarili. A **nisem vrgel puške v koruzo**, zato vse naloge, ki mi jih učitelji pošljejo, naredim. Veliko **sivih las** mi povzročata tudi moja brata. Ker smo veliko skupaj, se veliko prepiramo. Zato **zavijam rokave**, odidem v drugo sobo, vzamem knjigo v roke in začnem brati, da naredim bralno značko.

Lepo vas pozdravljam.

Jernej Hribernik
Jernej Hribernik

Primer 2: Neuradno pismo dedku in babici

Vrhnika, 31. 3. 2020

Draga babi in dedi,

kot že veste, se je kot **strela z jasnega** pojavil korona virus, o katerem so ljudje več čas **vrteli jezik**. Ko so novinarji razlagali o njem, sem mislila, da **streljajo kozle** in **mlatijo prazno slamo**. Pravzaprav nisem vedela, **kam pes taco moli**, dokler nam zaradi epidemije niso zaprli šol. Zdaj naloga kar **pada z neba**, a tudi v trgovinah **garajo kot črna živina**. Nekateri državljani se vseeno **igrajo z ognjem** in pohajajo tam, kjer ne bi smeli. Mislim, da vseeno **ne smemo vreči puške v koruzo**, zato moramo, kar se da dati vse od sebe in ne pohajati z drugimi ljudmi. Ne smemo si **zatiskati oči pred resnico** in upoštevati navodila. Veliko se gibam zunaj, ko pa **lije kot iz škafa**, se zabavam notri.

Kako pa vidva preživljata ta čas?

Lepo se imejta in pazita nase še naprej.

vajina vnukinja Tia

4.4 Četrta ura

Zadnja naloga je od učencev zahtevala likovne sposobnosti, saj so morali izbrati en frazem in ga dobesedno narisati. Iz ilustracije so razbrali, da preneseni pomen pokaže to, kar je sporočilo frazema.

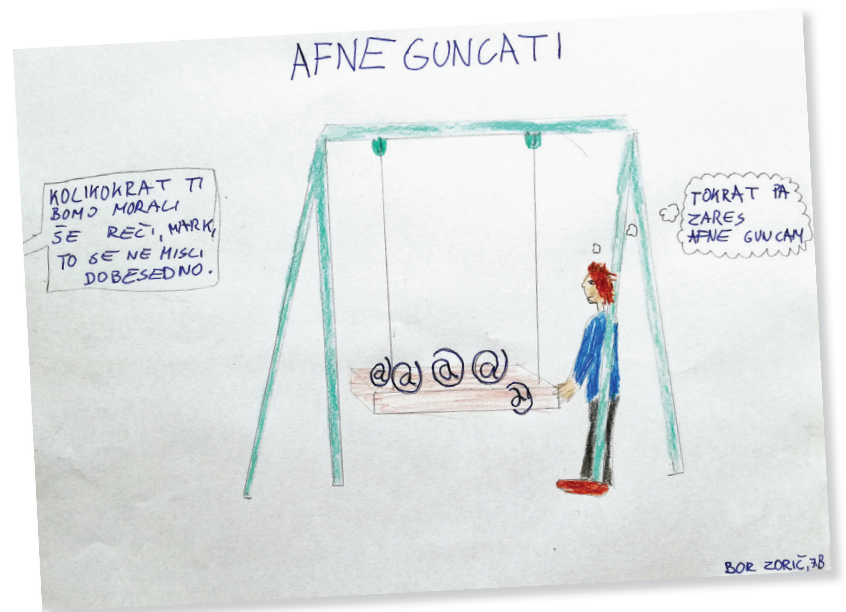
Slika 2: Ilustracija Oditi na večne poljane. Avtorica: Lucija Malovrh

Slika 3: Ilustracija Prešteti mu kosti. Avtorica: Ana Karin Rome

Sklep

Delo na daljavo je od učiteljev zahtevalo veliko učenja, raziskovanja in inovativnosti, kako vsebine obravnavati in približati učencem. Vsi se zavedamo, da se učenci največ naučijo, če so pri pouku aktivni in jim učenje osmislimo. Vse vsebine v prispevku so učenci delali individualno. Če bi pouk potekal v šoli, bi učenci vse vsebine delali v skupini, se med seboj povezovali, sodelovali in medvrstniško vrednotili svoje izdelke. S takim načinom dela dobimo veliko izdelkov, ki se jih lahko objavi v šolskem glasilu.

Slika 4: Ilustracija Afne guncati. Avtor: Bor Zorič

Viri in literatura

Keber, J. 2015: Slovar slovenskih frazemov [online]. Dostopno na: <https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=192&View=1&Query=%2A> (30. 9. 2020).

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf (30. 9. 2020).

Vogel, J., 2018: Slovenščina 7. Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v sedmem razredu osnovne šole, Mladinska knjiga.

Nataša Podhostnik | OŠ Komandanta Staneta Dragatuš

Obraznava Linhartove Županove Micke na igriv način pri pouku na daljavo

Teaching the Reading Material “Županova Micka” by Anton
Tomaž Linhart in a Playful Way during Distance Learning

Izvleček

V prispevku je razložen učni proces obravnave knjige domačega branja na inovativen in igriv način. Učenci so usvajali/ponavljali prvine književnega besedila tako, da so izdelovali družabne igre. Učili/utrjevali so sodelovanje v skupini, vzdrževanje pozitivnega vzdušja, sprejemanje tujih idej, izražanje svojega mnenja, izkazovanje svoje ustvarjalnosti.

Abstract

The article introduces the learning process of the required reading material in an innovative and playful way. Students were learning and revising the elements of literary texts by creating parlour games. In this way, they were learning and revising how to participate in a group, maintain a positive environment, accept others' ideas, express their own opinions and show their creativity.

Ključne besede:

pouk na daljavo, prvine
književnega besedila,
družabne igre

Keywords:

distance learning,
literary text elements,
parlour games

roman
vejica
glagol
oklepaj
beseda
glagol
intonacija
zaimék
vrste besedil
poved
poudarek
esej
met

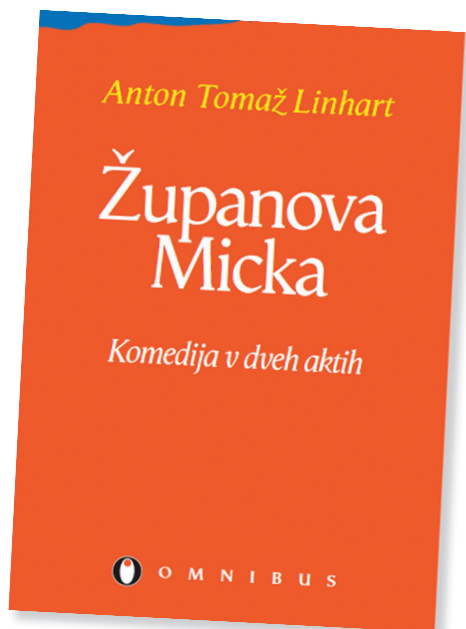
1 Uvod

19. oktobra 2020 smo se že drugič v koledarskem letu preselili iz šolskih klopi domov in pričeli s šolanjem na daljavo. Z našimi učenci sem že v prvem valu vzpostavila spletno učilnico za slovenščino, razlika je bila ta, da sem v drugem valu izvajala večino ur po aplikaciji ZOOM. Za popestritev učenja sem uporabljala številna e-orodja. Učitelj je moral biti pri pouku na daljavo zelo iznajdljiv in ustvarjalen, da učenci niso izgubili motivacije.

Že v prejšnjem šolskem letu se je naša šola vključila v projekt POGUM.¹ Odločili smo se, da bomo izbrali področje Prostori. Pri pouku slovenščine smo sodelovali že z različnimi temami; tokrat sem se odločila, da bomo z učenci od 6. do 9. razreda izdelovali družabne igre. V tem članku bom predstavila celoten učni proces izdelovanja družabnih iger v 8. razredu.

2 Branje e-knjige po vlogah in razumevanje le-te

V spletno učilnico sem učencem naložila e-knjigo Županova Micka avtorja Antona Tomaža Linharta (Slika 1). Županova Micka je kratka komedija v dveh dejanjih/aktih. Linhart jo je priredil po komediji dramatika Josepha Richterja Vaški mlin (Die Feldmühle).

Slika 1: Naslovnica e-knjige – Anton Tomaž Linhart: Županova Micka: komedija v dveh aktih

Priključili smo se na ZOOM. Razdelili smo vloge in celotno knjigo smo prebrali po vlogah. Ker knjiga vsebuje učencem nerazumljive besede, smo se na koncu vsakega prizora ustavili z namenom razlage neznanih besed.

Nadalje sem učence razdelila v skupine v ZOOM-u. Pri nas je v 8. razredu 14 učencev, tako da so nastale 4 skupine, ki smo jih poimenovali po književnih osebah v knjigi: Micka, Jaka, Anže in Glažek. Vsaka skupina je dobila določeno število vprašanj glede razumevanja vsebine (Slika 2, Slika 3, Slika 4, Slika 5), ki sem jih prav tako pripela v spletno učilnico.

Anton Tomaž Linhart: Županova Micka (Skupina JAKA – 8. razred)

Preberi 1. dejanje (1. prizor) / 1. akt (1. nastop) / in odgovori na vprašanja.

1. Zakaj Micka noče Anžeta za moža? Katere vzroke je navedla?
2. Kaj ji je odgovoril oče Jaka?

Preberi 1. dejanje (2. prizor) / 1. akt (2. nastop) / in odgovori na vprašanja.

1. Obnovi, kaj razmišlja Micka sama pri sebi.

Preberi 1. dejanje (3. prizor) / 1. akt (3. nastop) / in odgovori na vprašanja.

1. Kaj je Šternfeldovka izvedela od Micke in kaj ji je sama povedala?
2. Kaj skleneta dami?

Preberi 1. dejanje (4. prizor) / 1. akt (4. nastop) / in odgovori na vprašanja.

1. Kaj je Jaka svetoval Anžetu?
2. Kaj meni o tem nasvetu Jaka?

Preberi 1. dejanje (5. prizor) / 1. akt (5. nastop) / in odgovori na vprašanja.

1. Kdo je Monkof?
2. Kaj Monkof pove o Šternfeldovki – kaj je storila, kdaj, kam naj bi šla?
3. Česa je strah Tulpenheima? Kdo bi lahko razkril skrivnost? Kako ga pomiri Monkof?
4. Zakaj še Glažek ni prišel?
5. Kako Monkof opiše Glažka?
6. Zakaj je Monkof rekel »sila kóla lómi«? (sila kola lomi pomeni v sili je treba storiti marsikaj, kar se sicer ne bi storilo)
7. Zakaj Tulpenheim reče, da njegova vdova ne sme ničesar izvedeti o načrtu?

Slika 2: Vprašanja za skupino JAKA

¹ V projektu POGUM (PO-djetnost, Gradnik za-Upanja Mladih), ki pomeni »Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah«, bomo spodbujali način razmišljanja in razumevanja podjetnosti v osnovnih šolah kot zmožnost razvijanja ustvarjalnosti, inovativnosti in proaktivnosti posameznika in skupin.

Anton Tomaž Linhart: Županova Micka (Skupina MICKA – 8. razred)

<p>Preberi 1. dejanje (6. prizor) /1. akt (6. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaj prosi Glažek Monkofa in Tulpenheima? 2. Kam se skrivata Monkof in Glažek?
<p>Preberi 1. dejanje (7. prizor) /1. akt (7. nastop)/ in odgovori na navodilo.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obnovi, kaj razmišlja Tulpenheim sam pri sebi.
<p>Preberi 1. dejanje (8. prizor) /1. akt (8. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaj naroči Micka Tulpenheimu? 2. Kako dvori Tulpenheim Micki? 3. Kaj odgovori Tulpenheim, ko ga Micka vpraša, če je že kateri ljubljanski gospe govoril ljubezenske besede? 4. Kaj pove Tulpenheim o svojem stricu? 5. Kdo ju zmoti?
<p>Preberi 1. dejanje (9. prizor) /1. akt (9. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaj je Tulpenheim povedal o snidenju z Micko? 2. Kaj je povedal Monkof o vremenu? 3. Kako ga je utišal Tulpenheim? 4. Izpiši primer onikanja.
<p>Preberi 1. dejanje (10. prizor) /1. akt (10. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaj je povedal Glažek, ko je prišel k Tulpenheimu in Monkofu? 2. Kakšen plašč je Monkof vzel Glažku? Zakaj je plašč takšen – navedi Glažkovo razlago? Kje ga je Glažek dobil? 3. Na voljo imajo še eno uro časa. Kaj bo Glažek počel v tem času?

Slika 3: Vprašanja za skupino MICKA

Anton Tomaž Linhart: Županova Micka (Skupina ANŽE – 8. razred)

<p>Preberi 1. dejanje (11. prizor) /1. akt (11. nastop)/ in odgovori na navodilo.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obnovi Anžetov monolog (kar pomeni, da oseba govori sama zase).
<p>Preberi 2. dejanje (1. prizor) /2. akt (1. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaj vse govori Jaka Micki, ko se ta joče? 2. Kaj vse pove Jaka o gospodi? 3. Kaj Jaka pove o Tulpenheimu? 4. Kaj je Micka spoznala o Anžetu? Kako na njene besede reagira Jaka?
<p>Preberi 2. dejanje (2. prizor) /2. akt (2. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kako je opravljen Anže? 2. Opiši, kako Anže zameša besede, ko dvori Micki. 3. Kaj pove Micka o Anžetovem govorjenju in obleki ter klobuku? 4. Kaj svetuje Jaka Anžetu? 5. Kaj pomeni »dekle pred nosom proč jemati«? 6. Kaj pomeni »debelo gledati«? 7. Opiši, kako opremijo sceno?
<p>Preberi 2. dejanje (3. prizor) /2. akt (3. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kako bo dobrotja Šternfeldovke poplačana? 2. Kaj Šternfeldovka sprašuje Micko glede srečanja? 3. Kaj bo storila Šternfeldovka med srečanjem?

Slika 4: Vprašanja za skupino ANŽE

Učenci so nato po skupinah odgovarjali na vprašanja, o njih razpravljali, med seboj sodelovali in izmenjavali svoja mnenja ter upoštevali mnenja sodelujočih. Med njihovim delom sem se vključila v posamezno skupino, ki sem jo usmerjala k natančnim odgovorom. Po določenem času sem zaprla skupine. Učenci iz posamezne skupine so nato poročali še ostalim učencem o svojem delu. Vsaki skupini smo tako učenci kot jaz podali povratno informacijo o njihovi uspešnosti.

Anton Tomaž Linhart: Županova Micka (Skupina GLAŽEK – 8. razred)

<p>Preberi 2. dejanje (4. prizor) /2. akt (4. nastop)/ in odgovori na vprašanje.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaj delajo ljubljanski gospodje (kaj Tulpenheim, kaj Monkof in kaj Glažek) po besedah Anžeta?
<p>Preberi 2. dejanje (5. prizor) /2. akt (5. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaj pove Jaka o gospodi in šribarjih? 2. Kaj na njegove besede odgovori Anže?
<p>Preberi 2. dejanje (6. prizor) /2. akt (6. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kako Jaka povabi gospode v dom? 2. Kako Monkof bodri Tulpenheimu? 3. Kako se Tulpenheim prilizuje Jaki? 4. Kaj o Micki reče Monkof? Kaj pa Glažek? 5. Kako Anže najprej prekrži namero Tulpenheimu? 6. Zakaj se zlahtni gospodje začudijo? 7. Kako pijejo na zdravje (kako Tulpenheim, kako Monkof in kako Glažek)? 8. Kako se hoče Monkof izogniti temu nesporazumu? 9. S katerimi besedami Jaka poskrbi za vnovično presenečenje zlahtne gospode? 10. Kaj se odloči Glažek – na čigavi strani bo? 11. Kaj vse bodo zapisali v ženitno pogodbo – kaj bo dal Jaka in kaj Anže? 12. Kakšna je razlika v podpisu ženina in neveste na eni strani in Jake na drugi strani? 13. Kako se Tulpenheim in Monkof izogibata podpisu?
<p>Preberi 2. dejanje (7. prizor) /2. akt (7. nastop)/ in odgovori na vprašanja.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kdo se prikaže? Kakšno je vzdušje med gospodi? 2. Kaj morata Tulpenheim in Monkof narediti? 3. Kaj pa k Mickini doti prida še Šternfeldovka? In kaj Anžetu? 4. Česa se prestraši Glažek? 5. Kako se bo Šternfeldovka še masčevala Tulpenheimu? 6. Kako na koncu poskrbi Glažek za smeh?

Slika 5: Vprašanja za skupino GLAŽEK

3 Družabne igre v povezavi s cilji iz učnega načrta za slovenščino v osnovni šoli

V nadaljevanju dela sem učence seznanila, da bomo izdelovali družabne igre v povezavi s knjigo. Pri tem bomo upoštevali prvine književnega besedila, torej znanje o književni osebi, književnem prostoru in času, dogajanju, temi/sporočilu, avtorju in pripovedovalcu ter književni perspektivi; zraven pa se dotaknili še književne zvrsti/vrste (dramatika). Skupine so ostale iste kot pri prejšnji dejavnosti (razumevanje vsebine). Učencem sem podala navodilo, naj vsaka skupina sestavi eno družabno igro. Sestaviti so morali vsaj 15 nalog ali vprašanj. Z njimi pa so morali pokriti vse prvine književnega besedila. V ta namen smo skupaj pregledali prvine književnega besedila, za vsako pa sem jim pokazala tudi več primerov nalog in vprašanj. V nadaljevanju bom predstavila samo en primer naloge pri vsaki prvini književnega besedila.

3.1 Operativni cilji iz UN (Učni načrt slovenščina 2018)

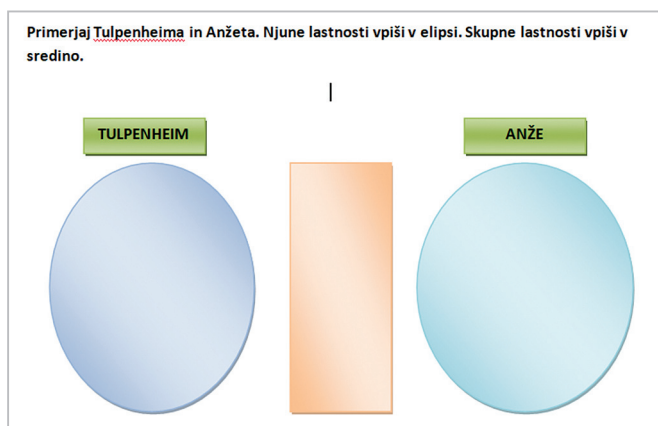
Učenci razvijajo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil.

PRVINE KNJIŽEVNEGA BESEDILA (književna oseba, književni prostor in čas, dogajanje, tema/sporočilo, avtor in pripovedovalec, književna perspektiva)

3.1.1 Književna oseba

Učenci in učenke:

- ločujejo glavne in stranske književne osebe ter utemeljijo svoje mnenje; zaznavajo, primerjajo in *presojajo* ravnanje in govorjenje/mišljenje književnih oseb;
- zaznavajo perspektive več književnih oseb in razumejo njihovo soodvisnost; povedo, kako in kje se to kaže v umetnostnem besedilu;
- prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (namere, misli, čustva ...).

Slika 6: Primer naloge za književno osebo

3.1.2 Književni prostor in čas

Učenci in učenke:

- si oblikujejo domišljjsko predstavo književnega prostora in ugotavljajo, v kateri dogajalni čas je postavljeno dogajanje;

Kje vse se dogaja zgodba in kaj vse se je zgodilo tam? Dopolni preglednico.	
DOGAJALNI PROSTOR	DOGODEK
	Micka se pogovarja s Tulpenheimom glede sklenitve ženitve pogodbe.
Na prelazu.	
Preberi odlomek in določi čas dogajanja.	
MONKOF	prav svoje svoje. (1919). Za to se zobej.
	Kako je že tema zunaj! Meni se zdi, da bi se lahko obljuba jutri naprej vzela, Nam bi se znala kakšna nesreča prigraditi. Noč ima svojo moč.
TULPENHEIM	Prav imaš bratec, saj pak jutri zopet pride-mo.
ANŽE	Nič naj se ne boje; se jim bo že domov sve-tilo.

Slika 7: Primer nalog za književni prostor in čas

- zavedanje književnega prostora in časa gradijo (tudi) iz časovno, pokrajinsko in družbeno zaznamovanih besednih prvin v besedilu;
- dogajalni prostor in čas povezujejo s temo umetnostnega besedila.

3.1.3 Dogajanje, tema/sporočilo

Učenci in učenke:

- opazujejo vzročno-posledično in časovno razmerje med dogodki v besedilu (v zgodbi/fabuli);
- kronološko razvrščajo dogodke;
- ločijo glavno in stransko dogajanje;
- obnovijo dogajanje (podrobno in strnjeno);
- izluščijo osrednjo idejo (sporočilo) in temo književnega besedila;
- opazujejo razvijanje teme v besedilu.

Spomni se dogajanja v knjigi. Razvrsti dogodke, kot so se zgodili.

- ___ Šternfeldovka se odpravi iz svoje hiše.
- ___ Micka pove očetu o svojem nespametnem dejanju.
- ___ Anže se smešno obleče in govori zmeden.
- ___ Jaka pove Micki svoje mnenje o gospodih.
- ___ Šternfeldovka stopi iz skrivališča.
- ___ Glažek govori o svojem plašču.

Slika 8: Primer naloge za dogajanje

3.1.4 Avtor in pripovedovalec

Učenci in učenke ločijo avtorja umetnostnega besedila od pripovedovalca.

Kdo je avtor besedila? Naredi njegovo osebno izkaznico.
Ali sta avtor in pripovedovalec ista oseba? Utemelji.

Slika 9: Primer naloge za avtorja, pripovedovalca

3.1.5 Književna perspektiva

Učenci in učenke:

- doživljajo, prepoznavajo in razumejo komično književno perspektivo; v umetnostnem besedilu najdejo humorne prvine in ugotavljajo, zakaj vzbujajo smeh (povezujejo jih z jezikom).

Poišči humorne dele besedila v odlomku in povej, zakaj vzbujajo smeh.

MONKOF	Huš, huš, huš. <i>(Hodi gor in dol.)</i> jih kaj zebe, Glažek?
GLAŽEK	Malo, malo.
MONKOF	Le malo? Tak naj dajo plašč meni; mene zelo zebe.
GLAŽEK	Za božjo voljo jih prosim, nikar! Moja sukinja je odzad –
MONKOF	<i>(mu vzame plašč po sili in se noter zavije. Se vidi, da sukinja zadnjih delov nima in da so prednji deli le z belo žnóro vkup spahnjeni):</i> Kaj, hudiča, je to za ena sukinja?
VSI	<i>(se smejejo).</i>
GLAŽEK	Po rajnkem oném, ki smo ga na kant dejali – pak sem te zadnje dele ven vzel in sem par hlač iz njih naredil.
MONKOF	Kaj oní, oní, gospod doktor, so par hlač iz njih naredili?
GLAŽEK	Zakaj pak ne? Naj premislijo, da je vse drago. Vino ie že do betici. Da se le kakšen sold

Slika 10: Primer naloge za književno perspektivo

KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

3.1.6 Dramatika

Učenci in učenke:

- ločijo govor dramskih oseb od odrskih navodil (tj. podatkov o prostoru, času, zunanosti oseb, njihovem načinu govorjenja, ravnanju, čustvovanju ipd.).

Ustrezno poveži. Nato iz knjige izpiši po en primer.

Slika 11: Primer naloge za dramatiko

3.2 Vsebine iz UN

(Učni načrt slovenščina 2018)

Učenci in učenke ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil pridobivajo tudi literarnovedno znanje.

Razumejo, uporabljajo in definirajo naslednje strokovne izraze: komedija, dialog/dvogovor, odrska navodila.

3.3 Standardi znanja iz UN

(Učni načrt slovenščina 2018)

Učenec/učenka ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito recepcijsko zmožnost.

Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:

- **v sprejetem umetnostnem besedilu loči glavno književno osebo in stranske, opiše izbrano osebo, predstavi njeno govorico, njen značaj in njeno ravnanje ter je do nje kritičen, predstavi njen družbeni položaj, njene duševnostne lastnosti, motive za njeno ravnanje in perspektivo.**

Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja dogajalnega prostora in časa pokaže tako, da:

- **ubesedi domišljjsko predstavo kraja dogajanja.**

Razumevanje dogajanja, teme/sporočila književnega besedila pokaže tako, da:

- **predstavi dogajanje, loči glavno in stransko dogajanje ter dogajanje v različnem času in različnih prostorih; dogodke kronološko razvrsti;**
- **obnovi/povzame dogajanje** (podrobno in strnjeno);
- **povzame sporočilo in temo književnega besedila;**
- **določi temo besedila.**

Loči avtorja od pripovedovalca, to pokaže tako, da **imenuje avtorja.**

Prepozna in razume književno perspektivo; to pokaže tako, da: - **predstavi značilnosti komične književne perspektive oz. najde humorne prvine v besedilu.**

Doživlja, razume in vrednoti dramatiko; to pokaže tako, da:

- **v besedilu loči govorico oseb od odrskih navodil ter predstavi vlogo odrskih navodil pri razumevanju dramskega besedila;**

- predstavi značilnosti komedije oz. komično perspektivo v komediji.

Učenec/učenka kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje. Pokaže ga tako, da:

- **pozna**, razume in **uporablja literarnovedne izraze**, navedene v učnem načrtu.

Učencem sem z njim razumljivimi besedami predstavila še vsebine in standarde iz učnega načrta (manj ali več smo jih samo preleteli). Sedaj so morali vse predstavljeno povezati med seboj. Vsak učenec je napisal kriterije uspešnosti. Ker nas je malo, je vsak učenec prebral svoj zapis, kdaj bo uspešen. Nato smo skupaj sestavili kriterije uspešnosti, ki sem jih pripela v spletno učilnico.

KRITERIJI USPEŠNOSTI

Uspešen bom, ko bom:

- razumel in ustrezno vrednotil prvine književnega besedila;
- izdelal domiselno družabno igro, v katero bom vključil vse prvine književnega besedila;
- v skupini sodeloval in upošteval ideje in mnenja drugih;
- skrbel za ustrezno razdelitev dela v skupini in pozitivno komunikacijo.

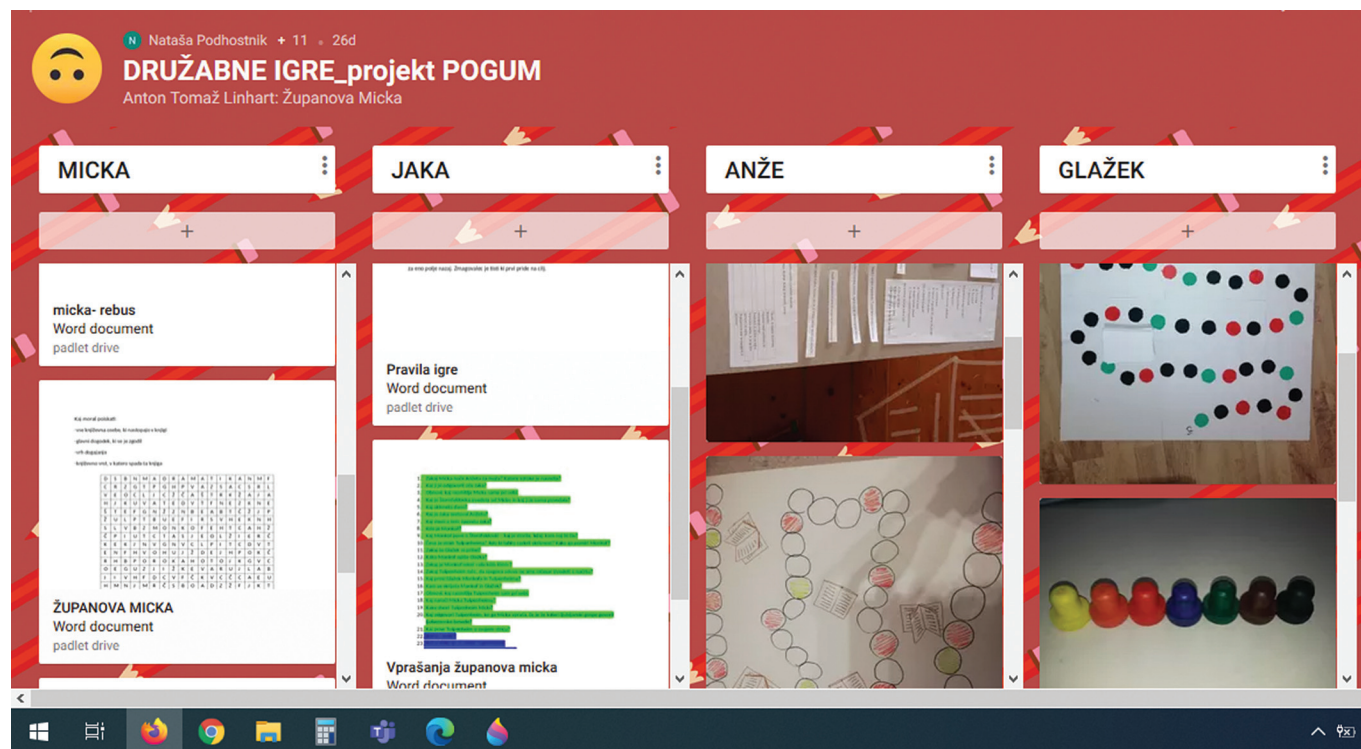
Slika 12: Kriteriji uspešnosti

4 Končni izdelki – družabne igre

Učence sem znova razdelila po sobah v aplikaciji ZOOM. Imena in člani skupin so bili vseskozi isti. Skupine so v naslednjih 4 šolskih urah izdelale vsaka svojo družabno igro. V sobe sem se vključevala in jim z nasveti pomagala pri sestavljanju nalog. Pred tem sem učence opozorila, da svoje izdelke fotografirajo in jih 4. šolsko uro pripnejo v Padlet v stolpec z imenom svoje skupine. Povezavo do Padleta bodo našli v spletni učilnici (z delitvijo zaslona sem jim pokazala povezavo). Učenci so delo s tem e-orodjem že dobro poznali, tako da mi ni bilo treba razlagati postopka uporabe.

Končne izdelke so učenci fotografirali in pripeli v spletno učilnico v e-orodje Padlet.

Nazadnje smo se vsi vrnili v glavno sobo in skupine so predstavile svoje družabne igre (s pomočjo deljenja zaslona) ostalim skupinam, ki so podale povratno informacijo. Predvsem smo vrednotili naloge, ki so nastale v učnem procesu. Nazadnje smo izbrali najboljšo družabno igro, ki je imela tudi najbolj izvirne in najzanimivejše naloge.

Slika 13: Padlet – izdelki učencev

A = O Š Š

V = D K

REŠITEV: _____

V katerem letnem času se po tvojem dogaja zgodba?

Razmisli in nariši prvo platnico knjige, ki bi po tvojem najbolj ustrezala vsebini knjige.

Kakšen je bil prvoten naslov knjige?

Katero novo besedo si se naučil iz knjige, razloži njen pomen?

S pantomimo predstavi obleko Anžeta na zmenku z Micko.

Razvrsti naslednja dejanja v knjigi v pravilen vrstni red.

1. Tulpenheim pade v past.
2. Šternfeldovka pove Micki, da je Tulpenheim prevarant.
3. Glažek, Monkof in Tulpenheim naredijo načrt.
4. Zmenek Micke in Anžeta.
5. Tulpenheim mora plačati doto Micki in Anžetu.

Navedi temo knjige.

Slike 14–16: Padlet – končni izdelki.

5 Sklep

Učni cilji so bili doseženi. Učenci so z veseljem sprejeli takšen način učenja. Na inovativen (igriv) način so usvajali/ponavljali prvine književnega besedila. Učili/utrjevali so sodelovanje v skupini, vzdrževanje pozitivne klime, sprejemanje tujih idej, izražanje svojega mnenja, izkazovanje svoje ustvarjalnosti.

Ker smo te dejavnosti izvedli v času šolanja na daljavo, smo uporabljali ZOOM in e-rodja. Pomanjkljivost je bila edino ta, da družabnih iger nismo mogli igrati. Obljubili smo si, da jih bomo preizkusili, ko se bomo vrnili nazaj v šolske klopi.

Povzetek

V članku je opisana obravnava knjige domačega branja (Anton Tomaž Linhart: *Županova Micka*: komedija v dveh aktih, prirejena po drami Jožefa Richterja *Vaški mlin – Die Feldmühle*) na igriv način pri pouku na daljavo. Oblike in metode dela so potekale po aplikaciji ZOOM. Učenci so najprej knjigo samostojno prebrali s pomočjo spletne učilnice (e-knjiga), nato so skupaj z učiteljico razložili neznane besede, se razdelili v skupine in po skupinskem delu z vodnimi vprašanji in poročanju skupin razumeli vsebino knjige. Sledila je izdelava družabnih iger po metodi skupinskega dela. Vsaka skupina je morala pripraviti družabno igro z vsaj 15 vprašanji in nalogami, ki pokrivajo vse prvine književnega besedila – torej znanje o književni osebi, književnem prostoru in času, dogajanju/temi in sporočilu, avtorju in pripovedovalcu ter književni perspektivi. Pred izdelavo se je učiteljica z učenci pogovorila, kaj pričakuje pri sestavljanju vprašanj in nalog v povezavi s prvinami književnega besedila (skupaj so jih ponovili in utrdili). Izdelali so tudi kriterije uspešnosti. Fotografije končnih izdelkov so učenci naložili v Padlet v spletno učilnico. Avtorica meni, da so učenci učne cilje in standarde dosegli in učno snov dobro spoznali, hkrati pa so bili takšnega načina dela zelo veseli.

Viri in literatura

Anton Tomaž Linhart: *Županova Micka*. Dostopno na: http://www.cloverleaf-mall.com/knjige/zupanova_micka.pdf (4. 1. 2021).

Poznanovič Jezeršek, Mojca idr., 2018: *Učni načrt SLOVENŠČINA*, program osnovna šola. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf (4. 1. 2021).

Tatjana Grah Marič | OŠ Sveti Jurij

Obnova neumetnostnega besedila – časopisnega članka – v 6. razredu osnovne šole kot primer celostnega razvijanja in vrednotenja znanja pri pouku slovenščine

A Summary of a Non-literary Text – Newspaper Article – in the Sixth Grade of Primary School as an Example of a Comprehensive Development and Knowledge Assessment in the Slovenian Language Class

Izvleček

V članku predstavljam pisanje obnove neumetnostnega besedila – časopisnega članka – v 6. razredu OŠ kot primer celostnega razvijanja in vrednotenja znanja pri jezikovnem pouku slovenščine. Pisanje obnove časopisnega članka je v okviru obravnave učnega sklopa *Vsak dan jih beremo* potekalo kot vmesna faza celostne obravnave. Pred pisanjem obnove so šestošolci najprej sprejemali besedila – različne časopisne članke, jih brali in se o njih pogovarjali, sledilo je aktivno opazovanje/razčlenjevanje besedil in razlaga ter zapisovanje pravil (o istočasnosti in neistočasnosti), saj so učenci ugotavljali, katera dejanja potekajo hkrati in katera ne ter kako to izrazimo. Po podrobni obravnavi so učenci sami pisali časopisne članke in jih tudi povzemali/obnavljali. Naloga za pisanje obnove je bila oblikovana celostno tako, da je od učencev zahtevala ne le povzemanje oz. obnovo vsebine časopisnega članka, temveč tudi pridobljeno znanje (o slovnici in pravopisu). Pred pisanjem obnove so učenci izdelali kriterije uspešnosti. Po pisanju obnove je v skladu s celostno obravnavo sledila povratna informacija učitelja in medvrstniško vrednotenje ter refleksija o pisanju.

Abstract

The article presents the writing of a non-literary text summary – newspaper article – in the sixth grade of primary school as an example of a comprehensive development and knowledge assessment in the Slovenian language class. The writing of a newspaper article summary was an intermediate phase of the integrated learning within the *We Read Them Every Day* learning unit. Before writing the summary, the sixth graders first received the texts – different newspaper articles – read and discussed them, and then actively observed/analysed them, explained them and wrote down the rules (about simultaneity and non-simultaneity) as they determined which actions occur simultaneously and which do not, and ways to express that. After this detailed approach, the students wrote and summarised newspaper articles themselves. Their task of writing a summary was created in a wholesome way, so that it required students to not only summarise the content of the newspaper article, but also apply the acquired knowledge (grammar and orthography). Before writing the summary, the students created success criteria. The writing of the summary was then followed by the teacher's feedback based on the integrated learning of the unit, peer assessment and reflection on their writing.

Ključne besede:

jezikovni pouk,
neumetnostno besedilo,
zmožnost tvorjenja besedil

Keywords:

language class,
non-literary text,
ability to create texts

0 Uvod

Po udeležitvi na seminarju Celostno razvijanje in vrednotenje znanja pri pouku slovenščine v razredu in na daljavo, avtoric Vanje Kavčnik Kolar in Darinke Rosc Leskovec, v okviru ZRSS, sem se odločila za še bolj sistematično delo z neumetnostnimi besedili pri jezikovnem pouku.

Namen jezikovnega pouka je razviti sporazumevalno zmožnost v slovenskem (knjižnem) jeziku, tj. praktično in ustvarjalno obvladovanje vseh sporazumevalnih dejavnosti. Pri jezikovnem pouku, ki mu je namenjeno 60 % časa, učitelj celostno razvija različne dejavnosti (branje, poslušanje, govorjenje, pisanje) in zmožnosti, kar uporabi tudi pri vrednotenju ali ocenjevanju znanja.

Učitelji pogosto uporabljamo obnove zlasti pri književnem pouku in nekoliko manj pri jezikovnem pouku. V obeh primerih nastane obnova, ki je neumetnostno besedilo. Šestošolci so brali časopisne članke in se o njih pogovarjali v okviru sklopa *Vsak dan jih beremo*; po obravnavi pa so učenci na podlagi izbranega besedila – časopisnega članka – pisali obnovo. Kriteriji so bili oblikovani tako, da je učenec moral vključiti ne le vsebinske podatke, temveč tudi slovnično in pravopisno znanje, ki ju je svojil v okviru obravnave učnega sklopa.

1 Celostno razvijanje in vrednotenje znanja pri jezikovnem pouku slovenščine

Obravnava neumetnostnega besedila s celostnim pristopom poteka v različnih korakih (Slika 1). Najprej učenci

Slika 1: Model pouka pri slovenščini – celostni pristop (Vir: Kavčnik Kolar, V. in Rosc Leskovec, Darinka, 2021).

sprejemajo neumetnostno besedilo (prva faza), ga aktivno opazujejo (druga faza) in posplošujejo ugotovitve v definicije in pravila (tretja faza). V četrti fazi tvorijo besedila, čemur sledi vrednotenje oz. samovrednotenje izdelka po kriterijih uspešnosti. Na koncu sledi refleksija o lastnem znanju, učinkovitosti in koristnosti znanja.

Pri obravnavi učnega sklopa sem sledila celostnemu pristopu, saj smo časopisne članke z učenci najprej brali, opazovali, razčlenjevali, nato so učenci tudi samostojno pisali. Sledilo je učiteljevo vrednotenje obnov in medvrstniško vrednotenje zapisane vsebine in napak ter samovrednotenje.

2 Obravnava učnega sklopa *Vsak dan jih beremo*

Primer celostne obravnave branja in pisanja neumetnostnega besedila predstavljam v okviru obravnave učnega sklopa pri šestošolcih *Vsak dan jih beremo*. V učnem sklopu so se učenci seznanili z branjem, vsebino, namenom tvorjenja in sporočanja časopisnih člankov. Časopisne članke so učenci prinesli od doma, nekaterim pa sem časopise razdelila sama. Učenci so brali različne časopisne članke, jih razčlenjevali, povzemali vsebino, primerjali in vrednotili ter utemeljevali svoje mnenje. Prepoznavali so zgradbene in jezikovne značilnosti časopisnih člankov.

Po obravnavi so spoznavali tudi istočasnost in neistočasnost dejanj, kar je v časopisnih člankih pogosto. Spoznavali so načine izražanja istočasnosti z besedami: med, medtem ko, ko in neistočasnosti z besedami: pred tem, po, potem ko, pred, preden j ... Omenjeno so učenci iskali v svojih časopisnih člankih. Izpisovali so povedi z istočasnimi in neistočasnimi dejanji in določevali, kaj se je zgodilo prej in kaj potem. Znanje o istočasnosti in neistočasnosti so utrjevali tudi s pomočjo nalog v delovnem zvezku. Nato so v zvezek zapisali naslov Istočasnost in neistočasnost in oblikovali pravilo, da dejanja, o katerih govorimo ali pišemo, lahko potekajo istočasno ali ne. Zapisali so besede, s katerimi to lahko izrazimo. Pri tem sem jih opozorila tudi na rabo vejice, kadar je poved iz dveh dejanj, ki nista sočasni, in na pravilo izpuščanja vejice v dvodelnih veznikih (potem ko, medtem ko). Učenci so namreč navajeni, da vejico pred veznikom ko pišejo.

V času obravnave nove učne snovi smo za doseganje namenov in ciljev uporabili različne učne oblike in metode. Med metodami sta posebej izstopali metoda dela z besedilom in metoda pogovaranja.

Preglednica 1: Didaktične poti pri usvajanju znanja

UČNA SREDSTVA IN PRIPOMOČKI	UČNE OBLIKE	UČNE METODE
<ul style="list-style-type: none"> – SSKJ – spletni slovar – časopisi – delovni zvezek 	<ul style="list-style-type: none"> – frontalna – individualna – delo v dvojicah 	<ul style="list-style-type: none"> – pogovor – razlaga – delo z besedilom (branje, poslušanje, govorenje, pisanje)

2.1 Standardi znanja iz Učnega načrta v okviru obravnave učnega sklopa in zastavljene naloge

Pri obravnavi učnega sklopa *Vsak dan jih beremo* in zastavljeni nalogi sem sledila, da ima učenec/učenka skladno s cilji iz učnega načrta razvito **zmožnost enosmernega sporazumevanja**, ki jo pokaže tako, da:

- tekoče in primerno hitro tiho bere neumetnostna besedila (tj. časopisne članke);
- svoje razumevanje poslušanega oz. prebranega besedila dokaže tako, da:
- določi družbeno vlogo sporočevalca in njegov namen (4., 5., 6. r.);
- povzame temo, podteme in bistvene podatke ter povzetek strukturira v obliki miselnega vzorca ali preglednice (4., 5., 6. r.);
- obnovi besedilo (4., 5., 6. r.);
- vrednoti besedilo in utemelji svoje mnenje (4., 5., 6. r.);
- piše besedila tistih vrst, ki so predpisana z učnim načrtom – tvori besedilnovrstno ustrezno, smiselno in razumljivo besedilo, skladno z jezikovno in slogovno normo knjižne zvrsti (4., 5., 6. r.), po pisanju ustno vrednoti svoje besedilo, ga po potrebi izboljša in utemelji svoje odločitve (5., 6. r.). (Učni načrt 2018: 52).

Učenci so razvijali tudi **poimenovalno in slogovno zmožnost** in to na način, da so v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznavali poimenovalne/slogovne napake in neustreznosti ter jih odpravili (4., 5., 6. r.) (UN 2018: 54). To so izvedli po učiteljevem vrednotenju obnov. V okviru slogovne zmožnosti pa so tvorili okoliščinam in besedilni vrsti ustrezno besedilo (4., 5., 6. r.) (UN 2018: 54), tj. obnovo.

Skladenjsko zmožnost so razvijali tako, da so iz niza besed tvorili pomensko in oblikovno ustrezne povedi (4., 5., 6. r.) (UN 2018: 53), saj so namreč učenci oblikovali miselne vzorce kot izpis bistvenih podatkov iz besedila ali obratno

– kot načrt bistvenih podatkov za pisanje obnove. V okviru **pravopisne zmožnosti** so:

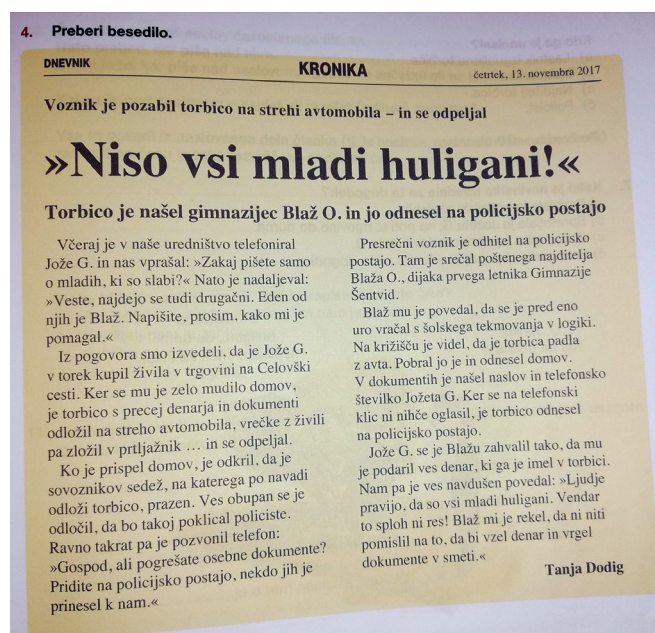
- pravilno pisali eno- in večbesedna lastna imena bitij (5., 6. r.);
- pravilno pisali eno- in večbesedna zemljepisna lastna imena (5., 6. r.);
- členili besedilo na odstavke (4., 5., 6. r.);
- pisali čitljivo (4., 5., 6. r.);
- v svojih besedilih in v besedilih drugih prepoznavali pravopisne napake, jih odpravili in utemelji svoje popravke (4., 5., 6. r.) (UN 2018: 54).

Razvijali pa so tudi **metajezikovno zmožnost**, in sicer učenec:

- v besedilu prepozna premi govor (6. r.) (UN 2018: 55).

2.2 Izbor neumetnostnega besedila pred pisanjem obnove

Pred pisanjem naloge, ki je vključevala celostno preverjanje znanja, sem se odločila za avtentično besedilo z naslovom *»Niso vsi mladi huligani!«* (Slika 2), ki mlade bralce pritegne. Izbor besedila je namreč zelo pomemben tako za obravnavo kot za samostojno pisanje o besedilu. Avtorice *Priročnika za učitelje* v uvodu navajajo pomen izbora besedil oz. s tem povezane motivacije za sprejemanje in pisanje besedil. Ob ustrezni motivaciji učenci lažje razčlenjujejo, povzemajo,

Slika 2: Časopisni članek *»Niso vsi mladi huligani!«* (Vir: Slovenščina za vsak dan 6, izdaja s plusom 2018: 45).

primerjajo, doživljajo in vrednotijo besedila ter utemeljijo svoje mnenje. Pri tem spoznavajo, da njihove dejavnosti pred poslušanjem oz. branjem, med njim in po njem pomembno vplivajo na njihovo razumevanje in vrednotenje besedila (Bešter Turk, idr. 2019).

Pred obravnavo besedila smo z učenci izvedli okroglo mizo *Niso vsi mladi huligani*, kjer so zagovarjali omenjeno trditev ali ji nasprotovali.

V motivacijskem pogovoru so učenci pripovedovali svoje izkušnje, se odzvali na omenjeno temo, nato so izrazili svoja pričakovanja o napovedanem besedilu.

Po okrogli mizi – uvodni motivaciji – je sledila obravnavo besedila. Izbrano besedilo govori o dijaku, ki je našel torbico gospoda. Ker ga ni mogel priklicati po telefonu, je torbico odnesel na policijsko postajo. S policijske postaje so obvestili gospoda, da je njegova torbica najdena. Vsebina časopisnega članka pa se začne s podatkom, da je gospod poklical v uredništvo časopisa Dnevnik in novinarko prosil, naj napiše članek o tem, da niso vsi mladi huligani. V članku gre za »obrnjen« vrstni red dogodkov, kar so učenci morali prepoznati in kasneje pri pisanju obnove upoštevati.

2.3 Naloga za učence

Učenci so morali zapisati obnovo neumetnostnega besedila. Z obnovo besedila se učenci pri pouku srečujejo vsakodnevno – govorno in pisno; pogosto pod izrazom obnova razumemo obnovo besedila pri književnem pouku, kjer učenci obnavljajo besedila različnih literarnih vrst in zvrsti. Vendar tudi pri jezikovnem pouku obnavljajo vsebino, in to različnih besedilnih vrst. Za učence je obnova obnavljanje oz. povzemanje bistvenih podatkov besedila.

Besedilo učenec lahko povzema na dva načina: »podrobno (tj. tako, da ohranja bistvene podatke in tudi nekaj nebitnih/podrobnih) ali strnjeno (tj. tako, da ohranja le bistvene podatke).« (Križaj in Bešter Turk 2018: 100) Učenci so besedilo morali obnoviti podrobno, saj je članek krajši, kar je pomenilo, da so morali poleg bistvenih podatkov zapisati tudi vse podrobnosti.

V nadaljevanju predstavljam nalogo, ki so jo učenci dobili po obravnavanem učnem sklopu.

Preglednica 2: Naloga, povezana z vključevanjem obnove.

Na podlagi prebranega članka (časopisni članek »Niso vsi mladi huligani!«) **zapiši obnovo:**

z vsemi bistvenimi podatki o dogodku (pazi na vrstni red dogajanja (prej, med, potem – na istočasnost in neistočasnost dejanj)).

Pred pisanjem obnove naredi načrt – MISELNI VZOREC.

Pri obnovi vključi:

- vse osebe (imena) članka in njihov družbeni položaj;
- podatek o kraju dogajanja;
- podatke, ki jih izveš iz premege govora (kaj je kdo komu dobesedno rekel), vendar jih zapiši s svojimi besedami (uporaba odvisnega govora).

Pazi na ustrezno členjenost obnove ter slogovno in pravopisno pravilnost.

Vključeno slovnечно in pravopisno znanje naloge:

- časopisni članek (vsebina, sestava, namen, naslovnik, sporočevalec ipd.),
- zapis besed, s katerimi poimenujemo družbeni položaj in poklic (z učenci smo pred tem obravnavali, da ta določila pišemo z malo),
- zapis lastnih imen (lastna imena bitij, zemljepisna lastna imena, stvarna lastna imena) (v okviru sklopa so učenci ponovili zapis lastnih imen, posebej zapis večbesednih zemljepisnih imen),
- zapis občnih imen,
- istočasnost in neistočasnost dejanj (omenjeno smo obravnavali v okviru sklopa),
- spreminjanje premege govora v odvisnega (učenci so pred pisanjem obnove ponovili še značilnosti poročanega govora, ki je bil obravnavan en sklop prej).

2.4 Izdelava kriterijev uspešnosti

Učenci so pred pisanjem naloge zapisali kriterije uspešnosti, ki so pomembni v procesu učenja, saj vključujejo aktivno sodelovanje učencev pri lastni uspešnosti.

Pred pisanjem so bili ustno seznanjeni o pomembnih korakih uspešnosti, in sicer da morajo za uspešno pisanje obnove brati po odstavkih; ko natančno preberejo besedilo, morajo prepoznati bistvene podatke (izpišejo jih v obliki miselnega vzorca). Učence je bilo treba spomniti, da pri obnovi obnavljajo s svojimi besedami in povzemajo z odvisnim govorom. Pomembno je pravilno sosledje, podatki morajo biti v takem vrstnem redu, kot so se zgodili v besedilu,

in pravilni. Pri obnovi morajo paziti, da ne dodajajo novih, svojih podatkov. Na koncu, pred oddajo, zapisano obnovo preberejo in popravijo morebitne napake.

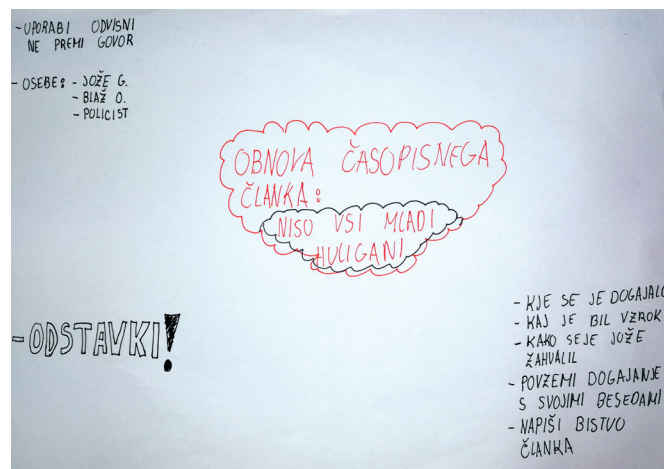
V kriterij uspešnosti so zapisali, da bodo uspešni, če bodo:

- izdelali načrt (miselni vzorec);
- zapisali obnovo z vsemi bistvenimi podatki (vrstni red);
- vključili osebe in njihov družbeni položaj;
- vključili podatek o kraju dogajanja v članku;
- povzeli dogajanje v obliki odvisnega govora;
- pazili na členjenost obnove;
- imeli slogovno in pravopisno pravilno zapisano besedilo.

2.5 Dokazi o delu in povratna informacija

Za celostni pouk in bralno-pismeni napredek učenca je nujno kakovostno povratno informiranje, in sicer takšno, ki gradi na močnih znanjih, spodbuja in daje vso podporo v realizaciji ter evalvaciji znanj.

Pri povratni informaciji sem izhajala iz tega, da je bila usmerjena v nalogo in upoštevanje navodil. Prav tako sem upoštevala ne le svoje povratne informacije, temveč tudi povratne informacije učenec – učencu. Učenci so si namreč svoje obnove v paru izmenjali ter pokomentirali vsebino sošolčeve obnove ter njegove napake poskusili utemeljiti. Utemeljevali so tudi svoje napake ter na koncu pisali popravo obnove, »novo« obnovo po povratni informaciji.

Primer miselnega vzorca, ki ustreza navodilom naloge, saj je učenca načrtovala po alinejah, kaj vse mora pri pisanju upoštevati.

Učencem je pomembno, da je povratna informacija bila tudi pravočasna, podana na razumljiv in primeren način. Primer povratne informacije učencu, ki je tvoril ustrezno obnovo:

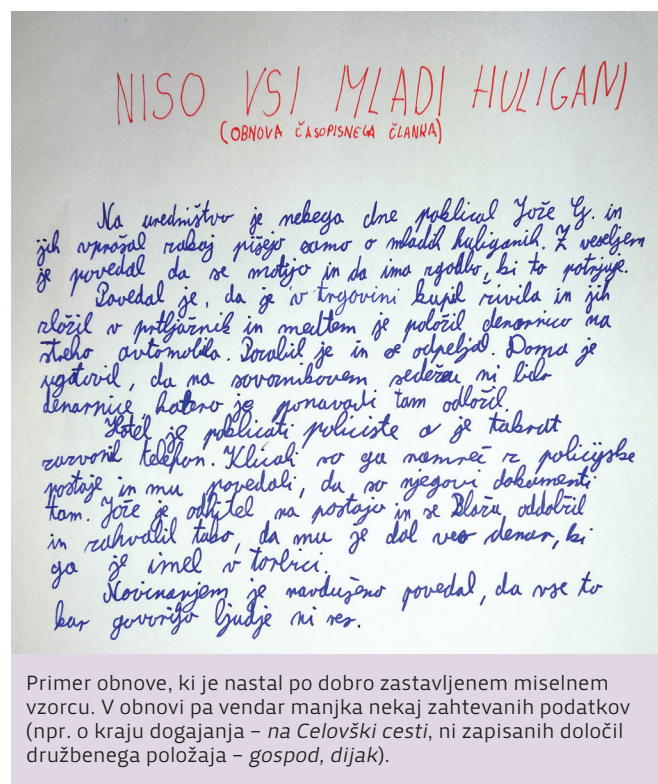
»Tvoja naloga je vsebinsko ustrezna. Pravilno si uporabljal besede in jih povezoval v povedi.

Upošteval si pravopisna pravila (velika začetnica, mala začetnica, pisanje skupaj in narazen ...), manjka le nekaj vejic. Zapisal si tudi položaj osebe v družbi, ki se nanaša na status, poklic (npr. dijak, policist ipd.) ter kraj dogodka (na Celovski cesti), oboje s pravilno začetnico.

Obnova je primerno dolga, upošteval si tudi členitev (uvod, jedro, zaključek, odstavki).

V obnovi si zajel vse bistvene podatke ter upošteval vrstni red dogodkov (kaj se je zgodilo najprej, kaj med in kaj potem). Ustrezno si povzemal v 3. osebi ednine oz. pretvarjal premi govor v odvisnega.«

Povratna informacija se je nanašala na dogovorjene kriterije in je spodbujala k premisleku, odzivu, učenju naprej. Večina učencev je v skladu s svojim ustreznim miselnim vzorcem, torej če je bil miselni vzorec dobro načrtovan, tvorila tudi ustrezno obnovo. Bilo pa je kar nekaj primerov, kjer je bil miselni vzorec skop ali osredotočen le na bistveno, nastala pa je obnova, ustrezna kriterijem.

Primer obnove, ki je nastal po dobro zastavljenem miselnem vzorcem. V obnovi pa vendar manjka nekaj zahtevanih podatkov (npr. o kraju dogajanja – na Celovski cesti, ni zapisanih določil družbenega položaja – gospod, dijak).

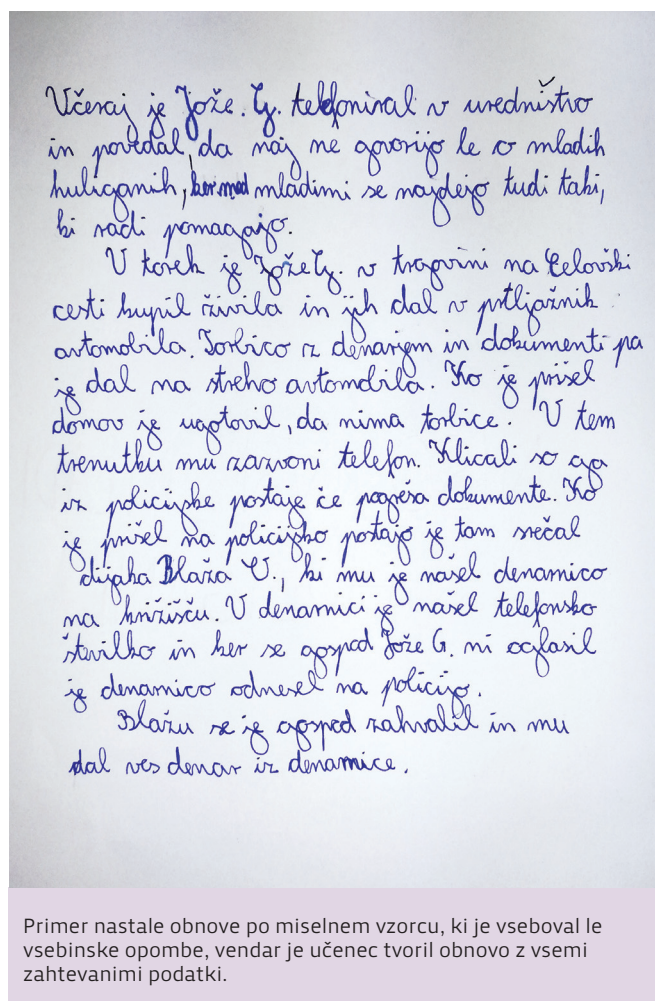
Miselni vzorec je le opora učencem pri pisanju in ni bil vključen v povratno informacijo in vrednotenje.

Nekaj učencev je imelo težave pri obnavljanju besedila, saj niso izluščili pravilnega poteka dogajanja oz. logičnega zaporedja. Nekateri so imeli težave tudi s členjenjem obnove na odstavke, z oblikovanjem povedi in zvez povedi, z uporabo ustreznih besed in pretvorbo premege govora v odvisni govor ter pravopisom. Pri obnavljanju so kakšen del besedila nekateri tudi dobesedno prepisali.

Na koncu so učenci reflektirali svoje pisanje in učinkovitost pridobljenega znanja. Povedali so, da so po moji podrobni povratni informaciji in povratni informaciji sošolca lahko odkrili svoje napake in morebitno neustreznost, kar pa so po ponovnem pisanju uspeli izboljšati in se strinjali z rekom, da vaja dela mojstra.

3 Sklep

Pisanje obnove neumetnostnega besedila – časopisnega članka – v okviru celostne obravnave je od šestošolcev zahtevalo natančno branje navodil, dobro bralno razumevanje ter poznavanje slovničnega in pravopisnega znanja. Pri pisanju so morali vključiti pridobljeno znanje o istočasnosti in neistočasnosti dejanj, pa tudi o poročanem govoru. Čeprav se zdi, da je obnavljanje besedil preprosto, se je izkazalo, da imajo učenci pri tem lahko različne težave. Izkazalo se je, da je predpogoj za uspešno obnovo večkrat prebrano izhodiščno besedilo in razumevanje le-tega ter postopnost obravnave od sprejemanja besedil do tvorjenja. Na koncu je zelo pomembna ustrežna učiteljeva povratna informacija učencem, ki služi kot napotek, vodilo za izboljšanje pisanja. Po povratni informaciji so učenci uspeli izboljšati svoje pisanje obnove in odpravili večino svojih napak.

Viri in literatura

Bešter Turk, Marja; Križaj, Martina, 2019: *Slovenščina za vsak dan izdaja s plusom 6, 7, 8, 9*. Priročnik za učitelje. Uvod. Ljubljana: Založba Rokus Klett.

Cajhen, Nana; Drusany, Nevenka; Kapko, Danica; Križaj Ortar, Martina in Bešter Turk, Marja, 2018: *Slovenščina za vsak dan 6, izdaja s plusom*. Ljubljana: Rokus Klett.

Kavčnik Kolar, Vanja in Rosc Leskovec, Darinka, 2021: *Seminar Celotno razvijanje in vrednotenje znanja pri pouku slovenščine v razredu in na daljavo*, str. 28. Dostopno na: <https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=10722> (21. 3. 2021).

Križaj, Martina in Bešter Turk, Marja, 2018: *Jezikovni pouk – čemu kaj in kako?* Priročnik za učitelje in učiteljice slovenščine v osnovni šoli. Ljubljana: Rokus Klett.

Učni načrt, 2018: *program osnovnošolskega izobraževanja Slovenščina*. Slovenščina. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.

Tina Esih | OŠ Ob Dravinji Slovenske Konjice

Literarno-turistično-zgodovinska pot po Minattijevih stopinjah

A Literary and Tourist Historical Path Following in *Minatti's Footsteps*

Izveček

Članek predstavlja literarno-turistično-zgodovinsko pot, posvečeno slovenskemu pesniku in prevajalcu Ivanu Minattiju. Obiskovalca oziroma bolje rečeno sprehajalca popelje do Minattijeve rojstne hiše, hiše njegovega otroštva, očetove geodetske pisarne in drugih ključnih točk tako Ivanovega otroštva in rosnih let, ki jih je preživel v Slovenskih Konjicah, kot tudi življenjskih prelomnic in ljudi, ki so slednje spremljali. Navajanje dejstev je obogateno z branjem poezije, pod katero so se podpisali trije člani Minattijeve družine – Ivan, njegova žena Lojzka Špacapan in njuna hči Katarina. Pot Po Minattijevih stopinjah pa ni primerna zgolj za ljubitelje poezije. Kot primer dobre prakse, uporaben za snovanje kulturnih dni in ekskurzij, se je izkazala med skupinami osnovno- in srednješolcev, ki se v skladu z učnim načrtom z delom pesnika srečujejo že od 6. razreda dalje.

Abstract

The article follows the literary and tourist historical path dedicated to Slovenian poet and translator Ivan Minatti. The visitor, or better yet, the walker is led from Minatti's childhood home to his father's geodetics office and other key places from his early and childhood years in Slovenske Konjice, learning about the milestones and people who played a role in his life. These facts are further enriched by reading the poetry by three members of the Minatti family – Ivan, his wife Lojzka Špacapan and their daughter Katarina. While the path that follows in Minatti's footsteps will appeal to poetry lovers, it was also successfully applied as a good practice example to organise cultural days and school trips for primary and secondary school students who are learning about the poet's works according to the school curriculum since the sixth grade.

Ključne besede:

literarno-turistično-zgodovinska pot, Ivan Minatti, Lojzka Špacapan, Katarina Minatti, poezija, Slovenske Konjice

Keywords:

literary and tourist historical path, Ivan Minatti, Lojzka Špacapan, Katarina Minatti, poetry, Slovenske Konjice

zaimék

vrste besedil

poved

I 45

poudarek

esej

intonaci

meta

1 Uvod

V središču Dravinjske doline, obdane z vinorodnimi griči, rodovitnimi polji in zelenimi travniki, je mesto Slovenke Konjice, ki ima več kot osemstoletno bogato zgodovino, njegovo izročilo preteklosti pa v sebi nosi vse: nepozabna in enkratna doživetja, vesele in žalostne zgodbe ter bogato kulturno in naravno dediščino. Ta majhen delček Slovenije, ki danes sicer šteje malce več kot 5000 prebivalcev, je bil leta 1924 z Zrečami na eni in s Poljčanami na drugi strani povezan z ozkotirno železnico, ves cestni promet med Mariborom in Celjem/Ljubljano pa je potekal skozi konjiški Stari trg. Mesto, katerega župan je tedaj bil notar Rado Jereb, je imelo svoje Okrajno sodišče, v hiši na naslovu Stari trg 41 (današnja dvorana Konjičanka) se je nahajal Katoliški dom, ustanovljen kot odgovor Narodnemu domu (tekmovanje med Orli in Sokoli), dvorec Trebnik je bil v lasti slavne družine Windischgrätz, poleg vsega naštetega je bil to tudi čas vzpona znamenite Tovarne usnja Lavrič. Omenjeno leto pa velja v povezavi s Slovenskimi Konjicami – znanimi tudi pod nazivom »mesto cvetja in vina« – izpostaviti še zaradi ene pomembne stvari, namreč 22. marca 1924 se je v stanovanju nad tamkajšnjo pošto¹ rodil slovenski pesnik in prevajalec Ivan Minatti. Na svet je prijoval natanko en dan po prvem pomladnem dnevu in morda pa je prav to razlog, da je svoj /.../ mir, uteho, zatočišče in polnost, tisto najvišje, kar lahko človek doseže /.../ (Lesničar – Pučko 2019), našel v naravi in nenazadnje tudi sami pomladi.

2 Minatti v osnovni šoli

Nesporno je dejstvo, da je Minatti postal in do današnjega dne tudi ostal eden najpomembnejših in najznačilnejših pesnikov prvega poveljnega rodu ter tipični predstavnik poveljnega intimizma. Kot velikega poeta, razpetega med upanjem in resignacijo, voljo in brezupom ter nemočjo in vitalizmom, ga spoznavajo že osnovnošolci, vendar pa so jim pesmi, ki jih prevevajo negotovost, samota, tesnoba, poraženost in dvom na eni ter ravnotežje, notranja zlitost in trdnost na drugi strani, težko razumljive. Posledično Minattijevih besed ne ponotranjijo – občutki, ki jih pesnik bralcu predaja skozi verze, se mladih src ne dotaknejo, lahko bi celo rekli, da so zanje povsem mimobežni. Da bi učencem vsaj nekoliko približala pesnika in njegovo delo, sem v letu 2019 zasnovala t. i. literarno-turistično-zgodovinsko pot z naslovom Po Minattijevih stopinjah. Kasneje, ko je bila pot dokončana, se je sicer izkazalo, da je njena uporabnost pravzaprav univerzalna, saj se po njej sprehajajo tako osnovno- kot srednješolci, ljubitelji

poezije, vedoželjni turisti, upokojeni sprehajalci in naključni obiskovalci. Ne glede na to bi svoje delo opredelila predvsem kot primer dobre prakse – učenje tako slovenščine kot zgodovine na prostem – kar se je še posebej v današnjih »korona časih« izkazalo za zelo dobrodošlo.

3 Pot po Minattijevih stopinjah

3.1 Ideja in snovanje

15. marca 2019 je na Filozofski fakulteti v Ljubljani v okviru programov profesionalnega usposabljanja potekal seminar stalnega strokovnega spopolnjevanja za profesorje slovenščine z naslovom Slovenska in evropska literarna in ljudska dediščina v tretjem triletju in v gimnaziji. V okviru tega nas je izr. prof. dr. Marjetka Golež Kaučič z ZRC SAZU popeljala na teren in nam predstavila Baladno pot po Ljubljani. Ob navdušenju nad sprehajanjem po baladnih postajah, kjer se obiskovalec ustavi in prisluhne branju balad, me je prešinila misel, da bi podobno pot lahko imeli tudi v Slovenskih Konjicah, vendar se nisem mogla odločiti, komu bi jo posvetili. Kolegica Valentina Volavšek, ki je v istem trenutku delila mojo idejo, je brez pomisleka izustila ime človeka, na katerega so Konjičani izjemno ponosni in se, četudi je ta tako imenovani »intimistični pesnik človeške odtujenosti« v mestu prebil le kratkih 5 let, zelo radi pohvalijo z nazivom Minattijevega rojstnega kraja. Ivan je tukaj prejel tudi naziv častnega občana, še danes pa pred časopisno in radijsko hišo »sedi« njegov kip. Dilema je bila torej razrešena in kmalu po vrnitvi iz Ljubljane sem pričela z delom, ki je vključevalo prebiranje avtorjevih pesniških zbirk, izbiranje pesmi, ki bi jih ob sprehajanju po poti lahko brali, študiranje člankov, recenzij in spremnih besed ter nenazadnje navezavo stika z gospema Lojzko Špacapan in Katarino Minatti. Ob koncu delovnega poletja je nastal osnutek »sprehoda« skozi mesto, ki danes vključuje postanke na 10 za zgodovino mesta in hkrati življenjsko zgodbo Ivana Minattija ključnih točkah. Vsaka od njih obiskovalcu na nevsiljiv način poda dejstva o nastanku mesta in njegovi preteklosti, kipih, zgradbah oziroma ustanovah, obenem izvedo vse o pesniku ter nenazadnje skozi branje poezije prisluhnejo tako njegovim besedam kot tudi besedam njegove žene Lojzke Špacapan in hčere Katarine Minatti. Sama pot je kot kakovosten izdelek sicer bila prepoznana s strani Turistično-informacijskega centra Slovenske Konjice, ki je o njej pripravil zloženko, kot avtorica pa sem zanj (in za drugo udejstvovanje) prejela tudi najvišje občinsko priznanje s področja kulture.

¹ O hiši svojega rojstva je Minatti sam pripovedoval ženi, Lojzki Špacapan, in hčeri, Katarini Minatti. Žal pisnih dokazov o tem nismo uspeli najti (op. a.).

1 Avtobusna postaja
2 Dom kulture (pri Ženski na konju)
3 Most čez Dravinjo
4 Stari trg 9 - Minattijeva rojstna hiša
5 Celjska cesta 10 - Hiša Minattijevega otroštva
6 Parkirišče za Cerkvijo svetega Jurija
 Razgledna točka na Stari grad

7 Cerkev svetega Jurija s pogledom na nekdanjo Geodetsko pisarno
8 Občina Slovenske Konjice
9 Pub Tattenbach - Minattijeva kava
10 Fontana za dve ptici
11 Medijska hiša Novice & Radio Rogla
 Kip Ivana Minattija

“Po Minattijevih stopinjah”
literarno-turistična pot

1 Slovenske KONJICE
 v obzornju glasbenih zgodovinarjev

Turistični informacijski center
Slovenske Konjice

Moljna zasnova in izvedba poti: Tina Esih Besedila: Tina Esih in mag. Tjaša Kangler Ideja o posvetitvi poti: Valentina Volavšek Zgodovinski pregled: mag. Aleksandra Boldin
 Oblikovanje: Jan Esih Tisk: Anže 64, Nalobila: 1.000 izvodov Izdajatelj: Splošna knjižnica Slovenske Konjice-TRC 22. marec 2020

Dobrodolci v Slovenskih Konjicah. V mestu, v katerem namreč je bila položena zibelka Ivana Minattija, velikega slovenskega pesnika, prevajalca, publicista in akademika, Slovenske Konjice so mu posvetile tudi naziv častnega občana in s tem so se zagnali v zadnjih letih svojega življenja, tako zelo nad vražat.

Že kot petletni deček je namreč zapustil Slovenske Konjice in se s starši preselil v Slovenske Gradce, kasneje pa mu je kmalu nastala bela Ljubljana. Njegove načrte, da bi postal zdravnik, je prekinila vojna in študij medicine ni nikoli končal. Se ga vojne grozote se intenzivneje prebudile pesnika v njem in po koncu vojne se diplomiral iz slavistike na Univerzi v Ljubljani. Literatura je bila odboj njegova zvesta spremljevalka.

Publicista in intima ljubizen do slohov stla se priletela v njegovo življenjsko zgodbo. Zgodbo, ki jo je tako rad delil tudi z mami, Konjicami. Srečevali smo ga lahko na rednih kulturnih prireditvah, na sprejemih skozi mesta s sopriro Ljubko, med višorodnimi priji — čed je imel take Konjice.

In mi smo imeli radi našega.
»Nekoga moraš imeti rad ...«
 Valerino Vasko na sprejedu po njegovih stopinjah ...

Stari trg 9 - Minattijeva rojstna hiša
 V stavbi je bila postaja in v enem izmed stanovanj, nuj ki se, sodilo, po njegovem priporočilu ženi in otrokom, 22. marca 1924, rojstni dan in prevajalec Ivan Minatti.

Celjska cesta 10 - hiša Minattijevega otroštva
 Stanoval je od rojstva do leta 1930, v kateri je živel Minattijev družini. Tu si sam je poskušal napisati, kaj je onskaj Konjice. Spominjal se jih, kako so se jih igrali na vrtu za hišo.

Cerkev svetega Jurija in Geodetska pisarna
 Nasprot cerkve, na zgodbi, kjer je freska svetega Jurjana, je priložnost, predstavitelj geodetske pisarne, kjer je svoje volutiranje delo opravil Minattijev oče. Karija je večkrat obiskoval in vsakič imel svoje spominke na osterstva poklopa ter skazi okoli ostanke cerkve in zvonik, nad katerim se je razprostiralo. Sino medo, zov rnen pa so hleti občaki. Zgradil nji njegova glavna je po njej minnem čreva odobri očedek, da se premika ven, tudi zvonik, ki bo vsakič čez čreva naprej ga pokopali pod sabo.

Minattijeva kava (Pub Tattenbach)
 Kava, ki jo pripravljajo v Pubu Tattenbach na Starem trgu, je prav posebna. Tuji gostje so je na urlikaten način. Njega slovenski ljudje imajo tako bosta kmalu utrhali lev vobih. Zraven enilkatne skodnice obične kave bosta namreč prepri papirnat vlak, na katerem bosta lahko prebrali katero izmed Minattijevih pesmi ali zbranovalno pesni minattija za Minattijev pesni list. Tu vregradni natečaj valilo leto nazaj je medijska hiša Novice & Radio Rogla, namenjen pa je strojstvom izobčih Slovenske Konjice, Marjane in Želce.

Fontana za dve ptici
 Na tem mestu stoji fontana za dve ptici očistona Spomenik svetobne, ki je izredno hitri, resda čisto in izredno. S temi ptici je bil kmalu povezan tudi Minatti, saj se na kipi ni čisto za leti (loga), prihrudi partizanom tereno, ki je bil bledski komisar. Svaja občujja uterjenost, sanje, doživljanje in predstavi domstobni in vsajega časa je pretili pesmi, vzhodne zdelo 5. poti, ki je tudi njegova prva poročila zbirka.

Minattijev kip pred medijsko hišo Novice & Radio Rogla
 Brezveki kip, katerega avtorica je akademska kiparka Katja Alajžar, je bil, je poveljen Ivanu Minattiju in so ga sicereno odšli 22. marca 2020. V preprostono hče Nanci in Radio Rogla ga se odlikajo Minattijeva imenovanja «Minattijeva književnost», ker se lahko vsaki minattijevski izpade, poveljena je književna, vzhodne izredno občine s sabo domov ter tudi priese kadeve svoda, kjer ne poznajo več. Vloženi, da poveljena je opretilom na njegovi minattijevski kipi, predstavi kadevo književno in sicer, da se vsi ozarane pri preteklosti.

da v vseh pesniških zbirkah, pod katere se je podpisal Minatti, nisem zasledila niti ene pesmi, posvečene Slovenskim Konjicam.² Prvemu branju in prečesavanju avtorjevih del je tako sledilo ponovno iskanje, v katerem sem se osredotočila na vsebino verzov, ki bi jo bilo mogoče »pripeti« na dejstva iz Minattijevega življenja. Pesmi, ki so vključene v končni izdelek, torej vsebinsko sovpadajo s temo, ki jo vodnik sprehajalec predstavi na določeni točki. V nadaljevanju predstavljam nekatere izmed slednjih.

3.2.1 Avtobusno postajališče

Ko obiskovalec pride v mesto, se največkrat znajde na avtobusni postaji, kamor sem iz čisto logističnih razlogov postavila uvod v samo pot. Vodnik tukaj sprejme svoje poslušalce, jih pozdravi, čisto na kratko povzame nekaj dejstev o kraju in navzoče povabi na sprehod Po Minattijevih stopinjah.

3.2.2 Mestni trg in kip Ženska na konju

V središču Mestnega trga, kjer pred Domom kulture stoji kip priznanega akademskega kiparja Vasilija Četkovića – Vaska, imenovan Ženska na konju, obiskovalci najprej izve-

Sliki 1 in 2: Zloženska za obiskovalce poti.
 Vir: <https://tic.konjice.si/index.php/turisticne-zanimivosti/lorem-ipsum-ii/2013-03-05-12-38-58/po-minattijevih-stopinjah> (7. 10. 2021).

3.2 Ključne postaje literarne poti

Če za trenutek pustimo ob strani zgodovinsko plat poti in se posvetimo samo literarnemu delu, je treba najprej pojasniti,

² Prvotna ideja, ki sem jo želela uresničiti, je bila sestaviti pot, ki bi vključevala zgolj pesmi o Slovenskih Konjicah oziroma tiste, ki se dogajajo v Minattijevem rojstnem mestu.

do, od kod sploh ime Konjice, nato pa se v mislih preselijo v leto 1924. Vodnik izgled mesta v prvi polovici 20. stoletja oriše z besedami, za vizualizacijo pa poskrbi najstarejši del Slovenskih Konjic, ki se sicer v virih prvič omenja že v daljnem 12. stoletju (Boldin 2016, 24). Ob prečkanju mostu čez reko Dravinjo, ki končuje Mestni in začinja Stari trg, obiskovalci prisluhnejo pesmi Katarine Minatti, ki služi kot napoved osrednje teme poti, saj poslušalce popelje v čas zgodnje pomladi, ki je hkrati bil tudi čas Minattijevega rojstva.

3.2.3 Minattijeva rojstna hiša in hiša, kjer je preživel otroštvo

Domnevno naj bi se Ivan Minatti rodil v stavbi, kjer je leta 1924 svoje prostore imela pošta. Poleg konjušnice, velike dvorane, namenjene sprejemanju pošilk in hrambi težjih paketov, ter prostora, kjer so hranili pisma, sta bili v 1. nadstropju hiše na naslovu Stari trg 9 še dve stanovanji. Eno je bilo rezervirano za glavnega poštarja oziroma upravnika pošte, drugo se je oddajalo v najem. Prav v tem drugem stanovanju naj bi mati Anica povila sina Ivana, ki je nato svoje otroštvo preživel v hiši, ki je še danes na naslovu Celjska cesta 10. To je naslednja ključna točka poti, kamor vodnik popelje obiskovalce. Ob obisku mesta je tudi Minatti nekoč postal pred omenjeno hišo in se spominjal, kako se je na vrtu za njo igral in od tam opazoval belo hišo sredi škalskega griča. Če bi odstranili drevje, bi se isti razgled, ki so ga pred toliko leti zrla Minattijeve oči, pred nami razprostrl še dandanes. Ivan pa svojega prostega časa ni preživel samo na vrtu – zelo rad je zahajal tudi v očetovo pisarno.

3.2.4 Geodetska pisarna

Vilko Minatti je bil po poklicu geodet in je svoje delo opravljal v pritličju hiše nasproti cerkve sv. Jurija, kjer je na naslovu Stari trg 39 a, nekdanj v lasti šivilje Julijane Lebič, bila in še vedno je geodetska pisarna Slovenske Konjice. Minattijev oče je sina večkrat pripeljal v svojo pisarno. Ivan je v takih trenutkih najraje splezal na okensko polico in skozi okno opazoval cerkev in zvonik, nad katerim se je razprostiralo široko nebo, po njem pa so hiteli oblaki. Zaradi njihovega gibanja je po nekajminutnem zrenju dobil občutek, da se premika vse, tudi zvonik, ki bo vsak čas zgrmel nanje in ga pokopal pod sabo. Ker so na tem mestu na nek način v ospredju oblaki in ker je tudi Minattijeva žena, Lojzka Špacapan, to doživljala na poseben, čisto svoj način, vodnik svojim poslušalcem na tem mestu prebere njeno pesem Oblak in jaz³.

³ Pesem je iz zbirke Spletam gnezdo za ptice.

⁴ Potok, ki ga domačini sicer poznajo pod imeni Ribnica, Zmajeva slina in Gospodična, deli trg natanko na dve enaki polovici, v njem pa naj bi se nekoč, nehote, okopal tudi Minatti, ko je še kot mlad deček padel vanj (ustni vir: Heda Vidmar Šalomon).

3.2.5 Minattijeva kava

Obiskovalci se izpred cerkve odpravijo nazaj na konjiški Stari trg. Krajši postanek je predviden pred vrati občinske zgradbe – na mestu, kjer so se leta 1515 zbrali uporni kmetje in se pridružili vseslovenskemu kmečkemu upor – , nato pa sprehajalci po Minattijevi poti, udobno nameščeni na terasi pred kavarno Tattenbach, sproščeno občudujejo idilo starega dela mestnega jedra, ki je prečudovit v vsakem letnem času. Vodnik ob čakanju na t. i. Minattijevo kavo prebere pesem Katarine Minatti, ter opozori na Florjanov spomenik oziroma kužno znamenje in potoček⁴, ki sta v neposredni bližini. Svojim poslušalcem med drugim pojasni tudi, da je kava, ki jo bodo popili, prav posebna, postrežena na izvirnen način – slastne požirke namreč spremljajo verzi bodisi kakšne od Minattijevih pesmi bodisi aktualne zmagovalke pesniškega natečaja za Minattijevo pesem leta, ki ga vsako leto razpisujeta Radio Rogla in lokalni časopis Novice.

3.2.6 Fontana za dve ptici – Spomenik svobode

Preden je pot sklenjena, vodnik naredi postanek še ob Fontani za dve ptici, imenovani tudi Spomenik svobode. V njem je akademski kipar Franc Purg je upodobil 2 ptici – majhno in veliko. Manjšo ptico, ki je simbol svobode, hrani odrasla ptica – mati, ki ima zlomljeno perut, kar simbolizira boj, revolucijo in izkušnje. Ker je s temi pojmi bil tesno povezan tudi Minatti, se na tem mestu posvetimo predvsem letu 1944, ko se je dvajsetletni Ivan pridružil partizanom ter postal četni in bataljonski komisar. S to potezo je bil prikrajšan za brezskrbno mladost, vesela dijaška in študentska leta ter naravno dozorevanje v moža, svoja izkustva pa je hkrati obogatil s spoznanji o življenju in smrti, svobodi, boju zanj. Doživljal je bolečino, solze in kri, po drugi strani pa neizmerno upanje, vero v človeka, srditost upora in zanos zmagoslavja. Svoja občutja utrujenosti, samote, tesnobe in predvsem domotožja po domu, dekletu in miru je pretil v poezijo, združeno v njegovi prvi pesniški zbirki, ki nosi pomenljiv naslov S poti. Pesmi Pohod in Premišljevanje, ki sta del omenjene zbirke, sta samo dve od petih, ki jih vodnik obiskovalcem prebere na tem mestu, Minattiju kot liriku ob bok pa postavi tako ženo kot hčer, ki sta se prav tako uveljavili kot pesnici. Ivan je leta 2010 v intervjuju za časnik Dnevnik dejal: /.../ edino sin ni pesnik, ta je edini pameten!«, Lojzka pa je tem besedam dodala: »Mislim, da je v taki pesniški družini vse skupaj tako zagonetno, da nam življenje lahko rešuje samo še poezija.« (Lesničar – Pučko 2019).

3.2.7 Minattijev kip

»Pesnik občutij srca in tišine« se je poslovil v 89. letu starosti, 9. junija 2012. In četudi je bil njegov glas tih in nežen, danes glasno odmeva v srcih številnih ljudi, ki se lahko poistovetijo z občutji njegove poezije (Komelj 2019). V Slovenskih Konjicah so mu 22. marca 2015 postavili bronasti kip, ki je nastal izpod spretnih rok akademske kiparke Katje Majer in kmalu postal priljubljena točka za posedanje, pogovarjanje s pesnikom, branje poezije. Poleg slednjega pa je v hiši časopisa Novice in Radio Rogla tudi po Minattiju imenovana »knjigobežnica«, kjer se lahko vsak mimoidoči ustavi, pobrska po knjigah, izbrano (brezplačno) odnese s sabo domov ter tudi prinese kakšno svojo, ki je ne potrebuje več, ter tako z drugimi ljudmi deli dobre zgodbe. Kip in knjigobežnica sta zadnji točki na poti Po Minattijevih stopinjah, vodnik pa se od obiskovalcev poslovil z verjetno najbolj znano Minattijevo pesmijo Nekoga moraš imeti rad, ki je postala njegov razpoznavni znak – z njo je pesnik namreč »protestiral« proti izgubi bližine med ljudmi.

4 Pot po Minattijevih stopinjah kot primer dobre prakse za izvedbo kulturnega dne

V septembru in oktobru 2020 smo na naši šoli izvedli športno-kulturni dan, ki je ob plesnih delavnicah postregel še s »peš-ekskurzijo« po domačem mestu. V posameznih dnevih so se je udeležili vsi učenci od 6. do 9. razreda. Vodnica Nina Buh, ki je pot Po Minattijevih stopinjah vključila v svojo redno ponudbo, je vsebine prilagodila starosti otrok, prav tako je sproti prilagajala časovni okvir, njena razlaga pa je ves čas zahtevala »feedback« učencev – rečemo lahko torej, da je šlo in vsakič znova gre za vse prej kot klasično

Sliki 3: Utrinek z vodenja Po Minattijevih stopinjah (osnovnošolci in vodnica Nina Buh)

turistično vodenje. Učenci so zadevo dobro sprejeli. Izkazalo se je, da o svojem kraju ne vedo ravno veliko, so pa svoje znanje in vedenje ta dan nedvomno bistveno obogatili. V časih, ko so bili avtobusni prevozi otrok odsvetovani in smo bili pri izvajanju izletov, ekskurzij, športnih, kulturnih dni omejeni z občinskimi mejami, so se na Pot po Minattijevih stopinjah podali tudi učenci drugih – osnovnih in srednjih šol znotraj naše občine. Odzivi so bili zelo dobri.

Sklep

Ko sem oblikovala idejo in kasneje snovala Minattijevo pot, si nisem predstavljala, da bo moje delo naletelo na tako pozitiven odmev. Predstavili so ga časopisi, mesto je obiskala nacionalna televizija, po delu poti se je sprehodila Mojca Mavec ... Čas epidemije je onemogočil obisk večje množice turistov in nenazadnje tudi šolskih skupin. Verjamem, da se bo to v časih, ki prihajajo, spremenilo. Za v prihodnje upam in verjamem, da se bo moj »izdelek« zdel koristen in uporaben tudi drugim učiteljem, mentorjem, izvajalcem vzgoje in izobraževanja širom slovenskega prostora. Predvsem pa želim, da bi njegovo vrednost prepoznali učenci – tudi tisti, ki na slovenščino ne gledajo kot na najljubši predmet, in niti poezije še manj pa Minattija ne doživljajo kot najljubšo zvrst oziroma »top ustvarjalca«.

Viri in literatura

Boldin, Aleksandra, 2016: *Začetki Konjic in prva omemba v pisnih virih: listina oglejskega patriarha Pelegrina*. Boldin Aleksandra (ur.): KONJICE: 870 let prve pisne omembe. Slovenske Konjice: Občina. 16-24.

Boldin, Aleksandra, 2016: »*Leukhup, leukhup, leukhup, leukhup woga gmaina*«. Boldin Aleksandra (ur.): KONJICE: 870 let prve pisne omembe. Slovenske Konjice: Občina. 109-115.

Esih, Tina, 2019: *Literarno-turistično-zgodovinska pot Po Minattijevih stopinjah*.

Komelj, Milček: Ivan Minatti. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Dostopno na <http://www.sazu.si/clani/ivan-minatti> (19. 7. 2019).

Lesničar – Pučko, Tanja, 2010: *Prve pesmi je objavljaj na drevesih*. Dnevnik 1. 6. 2010. Dostopno na <https://www.dnevnik.si/1042363588> (18. 7. 2019).

Mejak, Mitja, 1973: *Spremna beseda*. Ivan Minatti: Ko bom tih in dober. Ljubljana: Mladinska knjiga. 78.

Ožinger, Anton, Pajk, Ivan (ur.), 1996: *KONJIŠKO ob 850-letnici prazupnije*. Slovenske Konjice: Nadžupnijski urad.

Paternu, Boris, 1994: *Minattijeva pot skozi čas*. Ivan Minatti: Bolečina nedoživetega. Ljubljana: Mladinska knjiga. 181-189.

Zdovc, Vinko, 1994: *Legende in pripovedi na Konjiškem*. Slovenske Konjice: Zgodovinsko društvo.

V »OBJEM-u« čarov(nije) poezije, ki povezuje in navdušuje Medgeneracijsko bralno-literarno društvo ob izbrani (in) poeziji Neže Maurer

Polona Tomac Stanojev | Šolski center Kranj,
Srednja ekonomska, storitvena in gradbena šola

The Magic of Poetry that Connects and Inspires
Intergenerational Reading and Literary Event with
the Selected Poetry by Neža Maurer

Izvešček

Procesne in dolgoročne aktivnosti projekta *Bralne pismenosti in razvoja slovenščine (OBJEM)* so tudi po vertikali ciljno naravnane tako, da spodbujajo dvig posameznikove bralne in sporazumevalne zmožnosti, zaradi česar je promocija branja med ključnimi prednostnimi nalogami projektnih usmeritev in dejavnosti. – Medgeneracijsko bralno-literarno srečanje ob premišljeno izbrani poeziji je zato edinstvena priložnost za sočasno pridobivanje in izmenjavanje tako bralnih vtisov in izkušenj kot tudi za spoznavanje in zблиževanje med sodelavci in člani ŠPT ter nenazadnje tudi učitelji in dijaki. – Zaradi prevladujočega delavniškega načina druženja in sodelovanja so bili lahko udeleženci srečanja v premišljanju in (po)ustvarjanju večinoma aktivni. Medtem ko so dejavno izmenjavali svoje bralne in izkušnjske vtise o(b) izbranih prebranih pesmih, so si (ne)hote medsebojno razkrivali in odstirali tudi tisto najgloblje in prevečkrat skrito notranje bistvo, o katerem nam Neža Maurer v pesmi *Od mene k tebi* pomenljivo »poje«, da nikakor ne sme ali celo ne more biti izposojeno, saj »dušo mora/mo/ imeti svojo«.

Abstract

The processes and long-term activities of the project *Reading Literacy and Development of the Slovenian Language (OBJEM)* were created with vertical goals that foster the development of reading and communication skills, which is why reading promotion is among the key priorities of the project's activities and directions. An intergenerational reading and literary event centred on carefully selected poetry is therefore a unique opportunity to receive and exchange reading insights and experiences as well as to meet and connect with colleagues and project team members or bring closer teachers and students. The concept of the event was largely workshop-based, allowing the participants to socialize and collaborate as well as actively engage in thinking and (re)creating. While actively sharing their reading and experiential insights about the selected poems, they also happened to reveal and discover that deepest and too often hidden inner essence of which Neža Maurer so poetically 'sings' in her poem "Od mene k tebi" (*From Me to You*), which should not or must not be borrowed, because every person must have their own soul.

Ključne besede:

timsko razmišljanje in (so) delovanje, promocija branja, bralno-literarno srečanje, projekt OBJEM

Keywords:

teamwork thinking and (co) action, reading promotion, reading and literary event, project OBJEM

1 Branje med mladimi kot izbira in privilegij kultivirane manjšine in ne navada ter še manj »razvada« povprečne večine

V težavnem obdobju, ko koronakriza podaljšuje in stopnjuje krizo vrednot in zlasti mladi prosti ter »odvečni čas« rajši kot ob knjigi ali z njo zapravljajo za takšnimi in drugačnimi zasloni, je branje (še) bolj nesamoumeven privilegij izbrane manjšine kot perspektiva napredne in ozaveščene večine, za katero bi si zlasti slovenistični učiteljski zanesenjaki želeli, da bi v kulturni zapuščini zopet ali še vedno prepozna(va)la in ohranjala svojo intelektualno identiteto ter jo razvijala v trajno duhovno poslanstvo bodočega izobraženca.

Zato je še toliko bolj pomembno, da skrb za dvig bralne zmožnosti in posledično kulture mladostnikov ni osredotočena in omejena zgolj na pouk slovenščine, ampak se uresničuje širše in globlje ne samo pri drugih učnih predmetih, temveč tudi tistih (ob)šolskih dejavnostih, pri katerih se dogodkovno in tematsko vertikalno povezujejo, udeležujejo ter sodelujejo bralno in interesno različne generacije tako učiteljev kot dijakov.

2 Medgeneracijsko literarno srečanje kot izziv in priložnost za vertikalno bralno druženje ter tvorno sodelovanje, ki nas intimno navdihuje, zbližuje in stanovsko izpo(po)lnjuje

Medgeneracijsko bralno-literarno srečanje, ki smo ga z željo in namenom, da bi v sklopu prednostnih aktivnosti projekta *Bralne pismenosti in razvoja slovenščine (OBJEM)* z lastnim bralnim okusom in zgledom med mladimi promovirali in širili branje (tudi/predvsem) umetnostnih besedil, je v obdobju dela na daljavo potekalo v Microsoftovi spletni aplikaciji Teams v več (3) delih in vertikalnih stopnjah med 1. in 22. 12. 2020.

Spontana ideja, ki je v večtedenskem premišljanju in snovanju glede na uspešnost prve, komorne izvedbe zgolj med izbranimi učitelji (sodelavci v projektu OBJEM) nazadnje prerastla v vsešolski kulturni dogodek, se mi je kot vodji ŠPT utrnila tudi z namenom, da bi v zadnjem mesecu malodušje koledarskega leta 2020 presegli z literarnim dogodkom ter hkrati obeležili visok osebni jubilej vsestranske besedne

umetnice in izjemne intelektualke Neže Maurer. Pretanjena poznavalka ter izpovedovalka nežne in občutljive duše, še posebej ženske, je namreč častitljivi 90. rojstni dan praznovala v predprazničnem tednu, 22. 12. 2020.

Glede na srečno, nepozabno in zato tudi zavezujoče naključje – da sem imela kot mlada nadobudna učiteljica in zanesenjaška ljubiteljica vezane besede konec 90. let prejšnjega stoletja izjemno priložnost v nekajletnem sosedskem sožitju v Kranju jubilatko spozna(va)ti tudi osebno – pa je dobila kulturna prireditev poleg stanovskih in ljubiteljskih vsaj deloma tudi povsem individualne, če že ne kar intimne razsežnosti.

3 OBJEMalnica ŠPT OBJEM kot vozlišče ustvarjalnih (za)misli, razvojnih (s)pobud in inovativnih idej ter stičišče medosebne bližine in pesniške miline

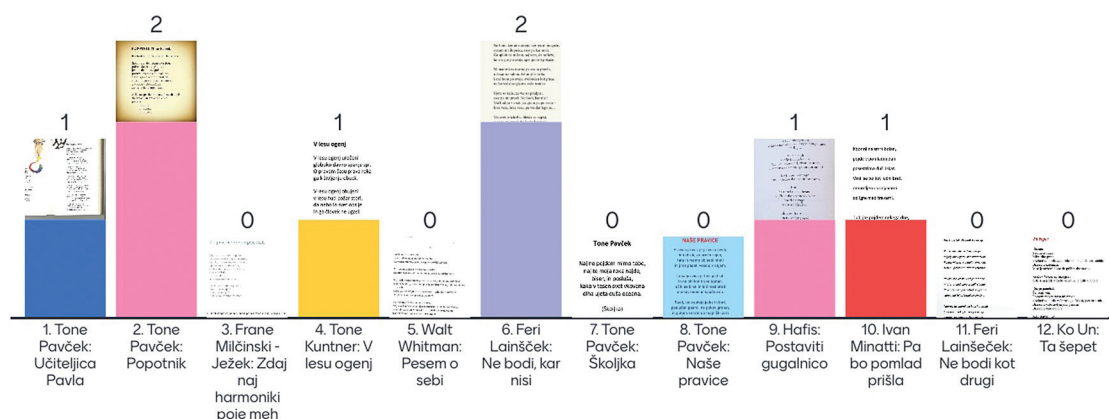
Prvi del bralnega srečanja, ki je 1. 12. potekalo v ekipi OBJEM in kanalu OBJEMalnica, namenjenemu občasnim bralno-literarnim srečanjem članov ŠPT o(b) izbranih umetnostnih besedil, je skozi voden pogovor in refleksijo simbolno povezovalo in usmerjalo 9 premišljeno izbranih in tematsko raznolikih pesmi Neže Maurer. Vsak udeleženec je med njimi izbral »svoje« besedilo in ostalim skozi podoživeta občutja in izkušnje predstavil ter pojasnil svojo povsem osebno odločitev.

Slika 1: ŠPT in skrbnici (Posnetek zaslona VK-srečanja v Microsoftovi aplikaciji Teams, avtorica P. Tomac Stanojev).

Drugi del bralnega druženja v enaki, zgolj učiteljski sestavi smo z enotedenskim časovnim zamikom posvetili podobnemu intimnemu pogovoru in povsem osebnemu razmišljanju o(b) izbrani pesmi katerega koli avtorja. Navdihujoče in sproščeno bralno druženje s spontanimi in srčnimi individualnimi odzivi smo po dvehurnem kratkočasnem »lite-

Tvoja pesem, moja misel

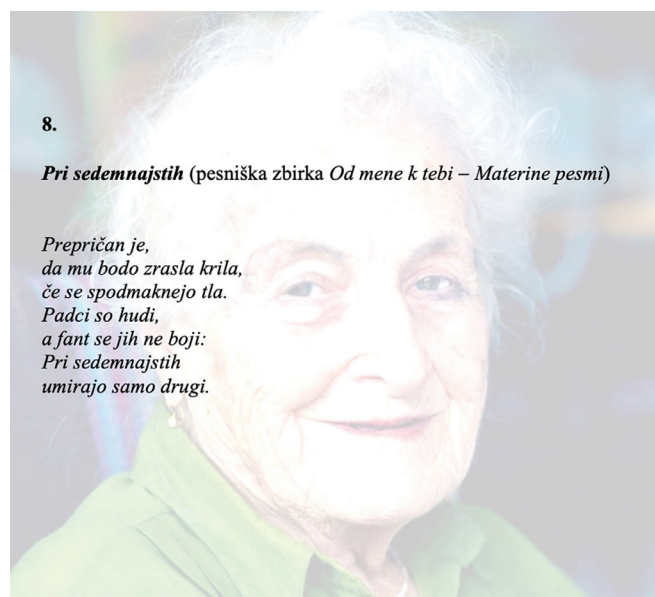
Slika 2: Izbor najpesmi.

rarnem paberkovanju» v dveh ločenih srečanjih zaključili in strnili z evalvacijskim razmislekom in izborom najpesmi v spletnih aplikacijah Padlet in Mentimeter. Družno in ne povsem nenadejano smo ugotovili, da nas poleg stanovske pripadnosti ter službenih obveznosti marsikaj povezuje in navdušuje, zato smo sklenili izkušnjo sodelovalnega bralno-literarnega srečanja podeliti ter vertikalno nadgraditi še z drugimi učitelji in predvsem dijaki ter hkrati (po)skrbeti za promocijo branja zlasti med mladimi.

4 Čustveno-doživljajsko vertikalno povezovanje kot nadaljevanje in nadgrajevanje kreativnega razmišljanja in tvornega medgeneracijskega (so)delovanja

Priprava literarnega srečanja, s katerim smo 22. 12. priložnostno počastili pesničin visok osebni jubilej, je bila zaradi izvedbe na daljavo vsebinsko in tehnično dokaj zahtevna, zato je bilo neizbežno še pred tem premišljeno izbrati mladim bralcem primerna pesniška besedila in spletno aplikacijo, ki omogoča učinkovito sodelovalno oz. delavniško izvedbo (MS Teams).

Simbolne razsežnosti številke 9, ki v desetiški različici predstavlja 90. rojstni dan Neže Maurer in hkrati desetletje minulega stoletja, ko sva se medsosedsko seznanili in zblížali, sem v sodelovanju s šolsko knjižničarko dovolj razvidno in namenoma poudarila z izborom 9 tematsko in sporočilno raznolikih pesmi, za katere sem upala in pričakovala, da bodo podobno kot učitelje za branje ter premišljevanje nagovorile in navdušile tudi dijake.

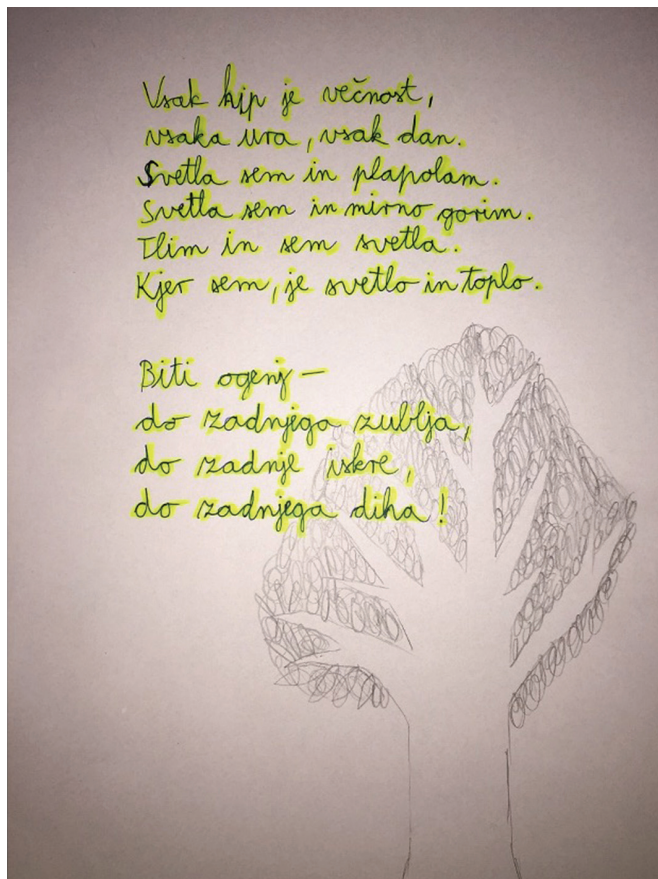

Slika 3: Izbor pesmi Neže Maurer.

Z namenom in željo, da bi tudi dijaki s svojim izborom (so) vplivali na vsebinsko zasnovo prireditve, so bili že pred samim srečanjem povabljeni, da izberejo poljubno pesem v slovenskem jeziku katerega koli domačega ali tujega avtorja.

Ker je bilo bralno-literarno srečanje zamišljeno in zasnovano tako, da so bili udeleženci (predvsem dijaki) ob pomoči razrednika in učitelja, ki jih prav tako poučuje, pri izvedbi čim bolj aktivni in sodelovalni, je bil na začetku le krajši predstavitevno-anekdotični uvod o jubilarntki, zatem pa je sledil še najpomembnejši in daljši delavniški del. – Uvodoma so si imeli dijaki po vnaprej pripravljenih e-gradivih in spletnih povezavah priložnost ogledati ter obenem spozna(va)ti razgibano življenje in delo Neže Maurer. – Sledil je vnaprej posnet krajši intervju, ki so ga dijaki zaključnega

letnika pripravili z menoj glede na najino osebno znanstvo in v katerega so bili skozi spominski pogovor prepleteni predvsem anekdotični poudarki. – Zadnji, najbolj intenzivni in ustvarjalni del bralno-literarnega druženja pa je v dveh ločenih in nadaljevalnih delih potekal delavniško: dijaki so ob predhodno načrtovanih in spontanah sugestijah učiteljev spremljevalcev najprej na glas (pre)brali izbranih 9 pesmi Neže Maurer, zatem pa so v manjših skupinah (od 6 od 8 dijakov) izb(i)rali vsak »svojo« pesem omenjene avtorice in v usmerjenem pogovoru sošolcem pripovedovali, s čim jih je sporočilno ali kako drugače spodbudila in nagovorila k premišljevanju, besedovanju in naposled tudi (po)ustvarjanju. Tisti najbolj kreativni posamezniki so namreč ob in po tem k prebranemu in povedanemu prispevali tudi svoja pesniška ali prozna besedila, ki bodo objavljena v šolskem glasilu in razstavljena na oglasnih panojih v šolski avli oz. knjižnici. – Potem ko so dijaki z glasovanjem in argumentiranjem izbrali še zmagovito pesem Neže Maurer, ki se je večine tako ali drugače najbolj dotaknila, so v drugem, zaključnem delu delavniškega dela srečanja učitelji in dijaki na podoben način brali, razpravljali in (po)ustvarjali še o(b) pesmih, ki so jih za druženje ob poeziji izbrali dijaki. – Kulturni dan se je po nekajurnem intenzivnem literarnem udejstvovanju zakl-

Enej Koprivec, 1. a

Slika 4: Vsak hip je večnost (dijakova pesem).

jučil z evalvacijo prireditve, ko se je večinsko potrdilo tisto, kar sva idejni snovalki tudi načrtovali in predvidevali, saj so tako učitelji kot dijaki najbolj(e) (o)cenili tisti del, ki so ga tudi najbolj čustveno in dogodkovno (po)doživljali, ko so se v (s)miselno usmerjeni delavniški interakciji lahko družno, vzajemno ter hkrati individualno soočali in izmenjavali svoje misli, občutja ter izkušnje.

Povzetek

V »OBJEM-u« literarnega besedovanja in tvornega sodelovanja

Sporočilna (pre)moč poezije in besede nikoli ne bo našla in dosegla vseh, a bo tako ali drugače obdarila vsakogar, ki bo (u) slišan, ker posluša: ne vselej in takoj, vsaj sčasoma pa. – Zato da lahko učitelj in dijak dejavno sodelujeta, morata razmišljati in delovati timsko ter se predvsem znati pogovarjati in prisluhniti celo tistemu, kar ju ne samo zbližuje, marveč včasih tudi oddaljuje. – Medgeneracijska bralno-literarna druženja so tako priložnost za to, da si skozi sposojene besede razkrijemo in izmenjamo svoje misli, občutja, doživetja in prepričanja, saj nas, ko se res slišimo, marsikaj povezuje, izpo(po)lnjuje, združuje, zbližuje in zavezuje. Ko razlike, tudi generacijske in stanovske, niso več vnaprejšnji razlog in argument za nasprotovanje, ampak postanejo možnost in priložnost za konstruktivno sodelovanje, se lahko začne uresničevati razvojno poslanstvo učitelja in poučevanja ter ustvarjalno učno udejstvovanje dijaka, in šele ko/če si zaupata in pripadata, lahko v sožitju prepričan in stremljenj (so)ustvarjata svojo in vzajemno perspektivno prihodnost. V njej se v medsebojni povezanosti in prepletenosti ujameta in »objameta« posameznikova sporazumevalna zmožnost in bralna kultura, ki postaneta (k)l(j)uč in most do spoznavanja ter razumevanja tujega in lastnega bistva ter s tem tudi za vsestranski osebni in družbeni razvojni premik ter napredek.

Viri in literatura

- Maurer, Neža, 1995: *Od mene k tebi*. Celje: Mohorjeva družba.
- Maurer, Neža, 1999: *Tej poti se reče želja*. Grosuplje: Mondena.
- Maurer, Neža, 1997: *Metulj na snegu*. Ljubljana: Karantanija.
- Maurer, Neža, 1969: *Skorja dlani in skorja kruha*. Maribor: Obzorja.
- Maurer, Neža, 1978: *Čas, ko je vse prav*. Maribor: Obzorja.
- Gradišar, Ana idr., 2015: *Bralne učne strategije*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Kompare, Alenka idr., 2016: *Kako spodbujati razvoj mišljenja*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Holcar Brunauer, Ada, 2016: *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Grah, Jana idr., 2017: *Vključujoča šola: priročnik za učitelje in druge strokovne delavce*. Ljubljana: ZRSŠ.

Nežka Černe Gec | ŠC Nova Gorica, Biotehniška šola

Obraznava pesmi iz sklopa V svoji deželi s svojo govornico v poklicnih šolah

Learning Content with Poems from *In Their Own Country*
with Their Own Language in Vocational Schools

Izvleček

V prispevku predstavljam svoj način obravnave štirih pesmi z domovinsko tematiko v triletnem poklicnem izobraževanju. Ta besedila obravnavamo predvsem v drugem letniku. Poleg obveznih oz. priporočenih besedil je v učbenikih še veliko izbirnih besedil, ki nudijo veliko možnosti pogovora. Sodobnejša besedila dijaki načeloma bolje sprejemajo. Nekaj je besedil slovenskih avtorjev iz zamejstva in izseljenstva. Dodana so razmišljanja dijakov.

Abstract

The article presents my method of approaching four poems with patriotic themes in three-year vocational education. These texts are mostly second year material. In addition to mandatory or recommended texts, school books include many elective texts that offer a number of conversation topics. Generally, students are more accepting of modern texts. Some texts are by Slovenian authors from the neighbouring countries and those who have emigrated. Students' thoughts are also included.

Ključne besede:

domovinska tematika,
pesniški slog,
poklicna šola, sporočilo

Keywords:

patriotic themes, poetic style,
vocational school, message

roman
vejica
glagol
oklepaj
beseda
glagol
intonacija
zaimsek
vrste besedil
poved
esej
poudarek
met

1 Uvod

Namen mojega prispevka je osvetliti štiri pesmi z domovinsko tematiko, ki jih obravnavamo v triletnih poklicnih šolah, v katerih so sicer v ospredju strokovni predmeti in praktični pouk. Struktura dijakov je zelo raznolika; razlikujejo se po učnem uspehu (od zadostnih do odličnih) in predznanju, kar nekaj je dijakov tujcev in dijakov s posebnimi potrebami. Po učnem načrtu pouk slovenščine obsega 213 ur. Delu z neumetnostnimi besedili je namenjenih 60 % ur, delu z umetnostnimi besedili pa 40 %, to je približno 85 ur v vseh treh letih. Po letnikih so ure razdeljene približno tako: v prvem letniku 105, v drugem in tretjem pa po 54 ur. V drugem letniku so dijaki tri mesece na poklicnem usposabljanju pri delodajalcu, v tretjem letniku pa štiri mesece. V tretjem letniku programa slaščičar in vrtnar je še 33 ur slovenščine v stroki, ki spada v odprti kurikulum.

V Katalogu znanja so priporočena besedila z domovinsko tematiko uvrščena v sklop *V svoji deželi s svojo govorico: Župančič, Z vlakom; Kranjec, Režonja na svojem; Bevk, Kaplan Martin Čedermac*. Obravnavajo se v 2. letniku. Poleg teh je v sklopu še deset besedil.

Nekaj besedil z domovinsko tematiko je v 3. letniku: Krst pri Savici, Kostanj posebne sorte, Bosa pojdiva, dekleta, obsorej, Sveti Pavel, v prvem letniku pa Rožančev roman Ljubezen.

Pri pouku književnosti uporabljam učbenike Jane Kvas: Književnost, Mlada obzorja 1, 2, 3 (Kvas, 2006a; 2006b; 2006c).

Dijakom in dijakinjam torej skušam približati leposlovna dela, jim pokazati lepoto slovenskega jezika, bogastvo pesniških metafor in pestrost neštetihih zgodb iz slovenske zgodovine. Vse to je čudovito izraženo v pesmi *Moji besedi* zamejskega Slovence iz Avstrije Andreja Kokota:

*Ni ga vetra,
da bi razgnal
oblake moje skrivnosti.
Ni bliska, ki bi razklal
sklep moje ljubezni
do tebe,
plaha beseda.
Ni ga jezika,
da bi zasenčil
tvojo lepoto.* (Kokot v Jožef-Beg, Debeljak, 2008: 84)

2 Učni in vzgojni cilji pri pouku književnosti

Zbrala sem nekaj mnenj o vzgojnih ciljih pri pouku književnosti.

»Večina nas svojo identiteto začne graditi v družini (doma). Ob rojstvu smo namreč popolnoma odvisni od drugih, odraščanje v zdravih družinskih odnosih pa v nas zbudi občutke varnosti in pripadnosti. Potreba po pripadanju je tesno povezana z domom, družino, pa tudi z domovino. Navezanost na lastni narod in domovino povezujemo z domoljubjem. /.../ Slovenci smo svojo individualno, nacionalno in kulturno identiteto ohranjali z jezikom, literature in kulturo« (Golc idr., 2011: 7).

V Katalogu znanja je zapisano: »Dijaki se zavedajo, da je slovenski jezik temeljna prvina njihove osebne in narodne identitete, pa tudi najpomembnejši del slovenske kulturne dediščine. V drugem letniku razvijajo domovinsko in narodno zavest ter občutek za socialno problematiko.« (Katalog znanja, 2007: 2)

Profesorica in avtorica učbenikov Jana Kvas v predgovoru k poglavju *V svoji deželi s svojo govorico* pravi: »V obdobjih, ko so bili Slovenci politično nesamostojni in ogroženi, so prav naši besedni umetniki ozaveščali svoje sodobnike in številne poznejše generacije, tako da so pisali o tem, pa tudi o tistih pojavih med Slovenci, ki so razdiralno vplivali na življenje narodne skupnosti.« (Kvas, 2006b: 10)

3 Domovinska tematika

Že v prvem letniku eno od uvodnih ur posvetim simbolom slovenske države: dijaki v zvezek narišejo slovensko zastavo, grb in napišejo slovensko himno. Zemljevid Slovenije je obvezni učni pripomoček. Velika večina dijakov zna deklamirati sedmo kitico Prešernove Zdravljice, naučiti se je morajo tudi dijaki nižjega poklicnega izobraževanja in dijaki tujci – ti imajo seveda na voljo malo več časa za učenje. Naslednjo uro obravnavamo državne praznike v Sloveniji. Doma poiščejo podatke o zgodovinskem ozadju teh praznikov. Poseben poudarek velja praznikoma dan državnosti in dan samostojnosti in enotnosti. Pri starših, starih starših in drugih se pozanimajo o tem, kako se spominjajo časa osamosvajanja in desetdnevne vojne za Slovenijo. Spodbujam jih, naj v počastitev teh dveh praznikov izobesijo slovensko zastavo. Pogovorimo se, kako je zastava pravilno izobešana. Pozorni smo na slovenščino v javni rabi: na imena podjetij, trgovin, oddaj; pa tudi na sodobna osebna imena, s katerimi starši poimenujejo svoje novorojenčke.

4 Obravnava lirskih besedil z domovinsko tematiko

Učni sklop z domovinsko tematiko *V svoji deželi s svojo govorico* pa je sicer v drugem letniku. V članku bom predstavila štiri pesmi po osebni izbiri. Motivacija pri obravnavi določenih pesmi je lahko pogovor o osrednjem problemu, lahko si pogledamo fotografije pokrajine ali jo poiščemo na zemljevidu. Nato pesem preberem najprej sama, po kratkem premoru pa jo preberejo še dijaki. Potem se posvetimo vsebini, sporočilu in aktualizaciji. Poiščemo metafore in druga slogovna sredstva.

Navadno naročim dijakom, da si izberejo dve pesmi in se ju naučijo (na pamet) deklamirati. Vse pesmi dijaki prepišejo v zvezek.

4.1 Tone Pavček: Take dežele ni

*Lepa je moja dežela. Bredkosti polna.
Sèm je stvarnik sejal nemir
in lepoto, ki je skoraj popolna,
in žalost, kot je ni na svetu nikjer.*

*Nikjer ni zemlja tako skromna in radodarna,
nikjer ne pride lastovka tako hitro na jug,
nikjer ni nikoli tako bledikava zarja
skozi stoletja ohranjala up.*

*Nikjer trave z Jurijem, svojim patronom,
ne veseljačijo tako dolgo v jesen
in nikjer ne kriče še pod betonom
o zelenem spominu svojim ljudem.*

*Nikjer niso hoste tako skrivnostne
z brezni in grapami, ki jih je zlo
polnilo s trupli, da njih belo okostje
sije potomcem v neprijazno temò.*

*Lepa je moja dežela. Lepa do muke.
Samo tu gruli prsteno grlo rim.
Samo tu so tudi groze manj hude.
Samo tu lahko živim. (Pavček v Kvas, 2006b: 16)*

Motivacija: dijakom naročim, naj navedejo, kaj jim je všeč in kaj jih moti v Sloveniji. Kot pozitivno navadno navajajo: lepa narava, gozdovi, reke, morje, jame, čist zrak, ugodno podnebje, možnost izobraževanja, lep jezik, svoboda, varnost, mirna mladost, iskreni ljudje, podpora družinam, različni športniki, dobra tradicionalna hrana ...

Motijo jih: onesnaževanje okolja, slabi javni prevozi, politika, nizke plače, premalo zaposlitev, premalo vlaganja v

kmetijstvo, homofobija, razisem, neenakopravnost, kršenje zakonov, nepravilnosti v zdravstvu, preveč turistov, majhna država in dejstvo, da se ne zavedamo svoje preteklosti.

Nato pesem preberemo, najprej jaz, potem še dijaki.

V pesmi poiščemo nasprotja: kaj je v Sloveniji lepega, dobrega, kaj je negativnega, hudega ...

Poiščemo slogovna sredstva: ponavljanje, pretiravanje, okrasne pridevke, poosebitve ...

Osebnost mi zelo všeč verza:

*»Nikjer trave z Jurijem, svojim patronom,
ne veseljačijo tako dolgo v jesen ...«*

Zelo pomembna je predzadnja kitica, ki namiguje na zunaj-sodne povojne poboje, o čemer dijaki ne vedo nič. Na spletu (Wikipediji) poiščemo članek o povojnih pobojih in zemljevid grobišč. Želijo izvedeti, katera grobišča so v bližini njihovega kraja.

Kljub vsemu trpljenju, ki se je dogajalo v preteklosti, izpovedovalec/lirski subjekt lahko živi le tu – na Slovenskem.

»Pesnik v celotni pesmi povezuje naravno okolje, zgodovino in ljudi naše dežele, ki lahko samo tu svobodno živijo. Prav tega se moramo vsi Slovenci zavedati: ljubiti domovino namreč pomeni, sprejeti jo takšno, kot je.« Gaja

»Menim, da Slovenija je res zelo lepa: ima tako panonsko nizino, dinarski svet, visokogorje in morje. Je pa hkrati država, v kateri srečaš vse vrste ljudi: prijazne, negostoljubne, ekološko osveščene in takšne, ki kaj hitro pozabijo na naravo ter takšne, kot smo mi – mlade, polne navdiha. Čeprav živimo v svetu, kjer je denar pomembnejši od zdravja, imamo v naši domovini veliko ljudi, ki jim je mar zanj.«

Domovina mi zelo veliko pomeni, saj tukaj živim že od rojstva. Mojega življenja čez par let pa si ne predstavljam v moji rojstni državi.« Nastia

Kljub temu da dijakinja v spisu ves čas hvali Slovenijo, na koncu zaključuje, da v prihodnosti ne namerava tukaj ostati.

4.2 Miroslav Košuta: Tržaška izštevanka

*Štirje Slovenci
in dva Slovenca
je pet Slovencev,
sedem strank –
koliko časa
se bomo šteli,
je še edina*

*od ugank:
z desne na levo
smo Italijani,
z leve na desno
nas več ni –
prejle še v petih
v igri izbrani,
zdaj pa preštejem:
en,
dva,
tri!* (Košuta v Kvas, 2006b: 19)

Zelo zanimiva pesem; po eni strani lahko, zabavna, po drugi strani pa posreduje trpko resnico, da je v Trstu oziroma v Italiji Slovencev vse manj. Na to namigujejo verzi: štirje Slovenci in dva Slovenca je pet Slovencev; na koncu pa so le še trije Slovenci. Na strankarsko, politično razklanost kažejo verzi: pet Slovencev sedem strank. Slovenci gledamo na zamejske Slovence kot na Italijane (*z desne na levo smo Italijani*), večinsko prebivalstvo – Italijani pa bi najraje trdili, da Slovencev (v Trstu) ni.

Biotehniško šolo obiskuje kar nekaj zamejskih Slovencev, ki živijo v Italiji. Z njimi se pogovarjamo o življenju na drugi strani meje, o tem, ali živi v njihovem kraju več Slovencev ali Italijanov, o odnosih med njimi in o ohranjanju slovenščine.

4.3 Rado Bordon: Rojstni kraj

*Postavil te je, mesto, vrh obale
Jadrana v pradavnini trud človeka;
odtlej te niti plima ne oseka
ne burje vihra niso omajale.*

*Trdno so k naši zemlji prikovale
te pridne roke, in četudi steka
se skozi raznolikih ljudstev reka,
so tvoje žile našo kri vsesale.*

*Čemu prepir? Ko moj objem prižema
vas vse, Tržačane in Triestine,
poštene duše, anime oneste,*

*občutim, da iz ene smo družine,
da nas ljubezen skupna vse razvema,
čeprav jaz ljubim Trst in vi Trieste.* (Bordon v Kvas, 2006b: 20)

Tudi ta sonet malo znanega pesnika Rada Bordona je meni osebno zelo ljub. Je neke vrste hvalnica Trstu, ki ga je ustvaril »trud človeka že v pradavnini«. Poudarjena je njegova

multikulturalnost in poseben pečat, ki so mu ga vtisnili Slovenci: *in četudi steka/ se skozi raznolikih ljudstev reka,/ so tvoje žile našo kri vsesale*. Ljubezen do Trsta in Tržačanov obeh narodnosti pesnik izrazi dvojezično: *Ko moj objem prižema/vas vse, Tržačane in Triestine, poštene duše, anime oneste, /.../ čeprav jaz ljubim Trst in vi Trieste*. Opozorim na verz (jamski enajsterec) verzne prestopne, nagovor, poosebitev, retorično vprašanje in druge metafore.

»Čemu prepir, se sprašuje pesnik v tem odlomku. Zakaj smo si na nasprotni strani? Zakaj se ne moremo imeti radi? V Trstu živita dva naroda – Slovenci in Italijani, zakaj se naroda prepirata, če pa smo vsi iz ene družine? Pesnik se predvsem sprašuje o življenju v Trstu, kako je živeti v dvojezičnem kraju.« Tilen

4.4 Pavla Gruden: Temna misel

*Še ravnokar je na drevesu visel
namesto lista vsakega – zlatnik ...
Iz mene pa prišla je temna misel,
predme postavila težak mejnik.*

*Zasenčila je evkalipta krošnjo,
sto sonc je ne bi pozlatilo zdaj.
Mejnik je zdrobil mojo zadnjo prošnjo,*

*Izseljenka, osamljena, šibka in tujka,
primorana v tavanje brez vsake smeri ...
Nad tokom svojim vrba sem žalujka:
na gaj oddaljen misel me boli.* (Gruden v Kvas, 2006b: 21)

Slovenska pesnica Pavla Gruden se je pri 27 letih izselila v Avstralijo, ki jo predstavlja evkalipt. Domotožje in dokončna neuresničitev vrnitve domov (*izbrisana je zame pot nazaj*) sta poudarjeni s pretiravanjem in nasprotjem: *Iz mene pa prišla je temna misel, / .../ sto sonc je ne bi pozlatilo zdaj*. Z dijaki se pogovorimo o metaforah: vrba žalujka (nad svojim tokom), gaj oddaljen.

Tako kot Župančič se tudi Pavla Gruden v novi domovini počuti kot tujka, osamljena in šibka.

Dijaki povprašajo svoje sorodnike, ki so se izselili, zakaj so zapustili svojo domovino, kako ohranjajo stike s svojci in z jezikom, se nameravajo vrniti, predvsem pa o občutkih v novi domovini. Dijaki tujci izrazijo svoje misli, morda strahove, pričakovanja, ki jih imajo sami in njihovi starši v Sloveniji. Bodo tukaj ostali?

»Gre za t. i. izseljensko problematiko tistih, ki so bili primorani zapustiti domovino, bodisi zaradi vojne, iskanja nove priložnosti za delo itd. Vsekakor bi lahko podoben problem opazili tudi v današnjem, sodobnem svetu, ko se določena

generacija izobraženih in ambicioznih ljudi odloči zapustiti domovino zaradi želje sprejeti nove izzive ali zaradi nezadovoljstva do "države". Pesnica se prav v tem odlomku počuti nekako osamljeno, šibko, kot tudi sama navaja, pogrša svojo domovino, žaluje za njo.« Tilen

5 Nekaj misli dijakinj in dijakov

»Lepo je živeti v domovini, kjer smo si vsi enakopravni, kjer vlada mir in kjer govorimo vsi enak jezik. Čeprav se krešejo mnjenja in menjava vlada, prevladuje mirno življenje, ljudje so večinoma zaposleni, mladina ima možnost šolanja, omogočeno imamo zdravstvo.« Lucija

»Na poti do samostojne države smo Slovenci naleteli na številne ovire. Samostojnost smo dosegli z enotnostjo in bojem. Mladi se tega premalo zavedamo, samoumevno se nam zdi, da lahko govorimo in pišemo v svojem jeziku. A prav take obletnice, kot je letošnja, nas opominjajo, da je to težko prigrarano.« Gaja

»Menim, da z domovino ostaneš povezan za vedno, tudi ko se preseliš drugam.« Sara

»Tako kot je raznolika naša dežela, tako smo raznoliki tudi mi. Naš jezik je še posebej zanimiv, ker ga govori le dva milijona ljudi. Je eden redkih jezikov, ki ima dvojino, in to nas naredi še bolj posebne.« Gaja

»Kaj sploh pomeni domovina? Tvoj rojstni kraj? Tam, kjer imaš sorodnike? Moj rojstni kraj je Slovenija. Večino družine imam v Bosni, ampak imam jo tudi v Sloveniji ... Zame sta slovenščina in bosanščina najpomembnejša jezika, saj sem se učila obeh jezikov hkrati od svojega rojstva naprej. Za Slovenijo v prihodnosti si želim, da bi ostala tako lepa, kot je danes. Da ne bo onesnažena. Upam, da se slovenska tradicija in kultura ohranita čim dlje časa, saj je zelo zanimiva.« Emina

»V prihodnje si želim, da bi naravne in kulturne znamenitosti Slovenije lepo ohranjali in vzdrževali.« Lara

»Želim si, da bi bili Slovenci malo bolj složni.« Lara

»Čeprav je v teh časih težko, Slovence po mojem mnenju čaka lepa prihodnost. A le, če se bomo česa naučili od svojih prednikov.« Gaja

6 Sklep

Pri svojem delu se srečujem z izzivom, kako dijakom, ki se izobražujejo za poklice s področja kmetijstva in živilstva, približati slovensko književnost, preko izbranih besedil pa spoznavati Slovenijo in njeno zgodovino ter poudariti lepoto slovenskega jezika.

Pri obravnavi besedil z domovinsko tematiko je poleg dobre motivacije potrebna tudi natančnejša osvetlitev književnega časa in prostora. Sodobnejša besedila z jasnim sporočilom so dijakom bližja, pogršam pa besedila, ki bi se navezovala na novejšo slovensko zgodovino, npr. na čas osamosvajanja, ter več besedil slovenskih pesnic in pisateljic (npr. mladinski roman Savitri avtorice Silvestre Rogelj Petrič ali roman Dekle kot Tisa Sonje Merljak). Menim, da bi morali učne načrte nekoliko prevetriti in posodobiti.

Besedila z domovinsko tematiko delujejo večplastno, saj ne vzgajajo samo bralca in poznavalca književnosti, pač pa državljana in poštenega člana družbe, poudarjajo namreč pomembne vrednote, kot so pozitiven odnos do doma in domovine, spoštovanje preteklosti, pomen družine.

V teh literarnih besedilih sta izraženi bolečina in trpljenje Slovencev v različnih obdobjih, zato naj zaključim z besedami, ki jih je izrekel Boris Pahor ob svojem 107. rojstnem dnevu: »Pisal bom celo življenje, kolikor bom živ in kolikor bom mogel zaradi svojih moči, bom pisal o ponižanih in razžaljenih.« (MMC, 26. 8. Pahor 2020)

Viri in literatura

Križaj, Martina; Bešter Turk, Marja; Kvas, Jana idr., 2007: Katalog znanja, srednje poklicno izobraževanje, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: <http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2015/programi/SPI/KZ-IK/katalog.htm> (17. 8. 2020).

Katalog znanja, srednje poklicno izobraževanje, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/drugi_del/NPI/KZ-IK/katalog.htm (17. 8. 2020).

Jožef-Beg, Jožica; Debeljak, Dragica, 2008: Berilo, učbenik za 1. in 2. letnik nižjega poklicnega izobraževanja. Ljubljana: DZS.

Golc, Lidija; Kopal, Valentina; Žbogar, Alenka, Lah, Klemen; Perko, Janja, Lenaršič, Bernarda; Pezdirc Bartol, Mateja; Pavlič, Darja, 2011: Odkrivanje življenje besed 3. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Frančič, Franjo, 1995: Pravljice, kje ste?. Samozaložba.

Kvas, Jana, 2006a: Mlada obzorja Književnost 1. Ljubljana: DZS.

Kvas, Jana, 2006b: Mlada obzorja Književnost 2. Ljubljana: DZS.

Kvas, Jana, 2006c: Mlada obzorja Književnost 3. Ljubljana: DZS.

Krakar Vogel, Boža, 2004: Poglavlja iz didaktike književnosti. Ljubljana: DZS.

Krakar Vogel, Boža, 1995: Teme iz književne didaktike. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kordigel Aberšek, Metka, 2008: Didaktika mladinske književnosti. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Zajc, Neva, 2020: Boris Pahor praznuje 107. rojstni dan, RTV SLO, 26. 8. 2020. Dostopno na: <https://www.rtvlo.si/kultura/knjige/boris-pahor-praznuje-107-rojstni-dan/534294> (27. 8. 2020).

Bojana Modrijančič Reščič | Šolski center Nova Gorica, Elektrotehniška in računalniška šola

Didaktika pouka književnosti – slovenščine dr. Bože Krakar Vogel

Razmislek o knjigi in njeni povezanosti pri pouku v strokovni šoli

V svojem prispevku bom predstavila knjigo Didaktika književnosti pri pouku slovenščine profesorice in utemeljiteljice didaktike na Oddelku za slovenistiko FF Univerze v Ljubljani Bože Krakar Vogel ter njene raziskave dopolnila s svojim pedagoškim delom na strokovni šoli Šolskega centra Nova Gorica, ki je v šolskem letu 2020/21 zaradi pandemije potekalo manj v šoli, več pa virtualno. Zavedam se, da je pouk književnosti na Elektrotehniški in računalniški šoli zelo zahteven, saj dijakom programov SSI ter SPI, v katerih poučujem, branje knjig za domače branje, literarnih odlomkov književnih vrst, poslušanju o literarnih obdobjih in slogih ni ljubo, celo dolgočasno, a ga skušam narediti vsaj nekoliko privlačnega. Zato vanj vnašam tudi besedila za govorni nastop, ki ga mora opraviti vsak dijak. Ob tem literarna dela berem tudi sama, dijakom pa jih priporočim glede na njihove sposobnosti, sposobnosti branja. Svoj govorni nastop morajo predstaviti svojim sošolcem s pomočjo računalniških programov PowerPoint in Word.

Didaktika književnosti pri pouku slovenščine

Delu, ki je izšlo leta 2020, avtorica pravi hibrid med strokovno-znanstveno monografijo ter priročnikom. Svojo predhodnico ima v knjigi Poglavlja iz didaktike književnosti, ki je izšla leta 2004. Trije glavni deli Iz teorije, Za prakso in Dodatek: Iz razprav po letu 2010 so usmerjeni k učencem in učitelju ter k literaturi, ki književni pouk oblikujejo in nadgrajujejo. Didaktika književnosti, kot je zapisano v knjigi, ni le veda o pouku književnosti, je predvsem t. i. uporabna veda, ki raziskuje, definira, argumentira svoja spoznanja, praktično pa tudi usposablja učitelje za poučevanje.

Profesorjeve izkušnje

Kot srednješolska profesorica strokovne šole se zavedam, da je pouk književnosti zelo trd oreh, ki ga mora učitelj streti ter mladim ne samo približati književnost, pač pa jo naučiti, utrditi in oceniti. Tako udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa, ki so književnost, učenci in učitelj sooblikujejo

komunikacijo. Z njeno pomočjo bo učitelj z literarnovedno razlago in učno snovjo učence seznanil z literarnimi besedili. Umetnostna besedila pa bralci oz. mladostniki sprejemajo drugače kot neumetnostna. Ker vsebujejo manj preverljivih podatkov o resničnem svetu, morajo s pomočjo domišljije, čutov in etike razumeti sporočila pesnikov, pisateljev in dramatikov oz. tistih piscev, ki ustvarjajo množico književnih besedil. Kar je za mlade zelo težko, saj so v sodobnem svetu navajeni, da morajo vse preveriti, izkusiti, moderna tehnologija pa jih spodbuja, da dobijo podatke, ki jih želijo, »tukaj in zdaj«. Svoje dijake velikokrat spodbudim, naj odidejo v knjižnice, ki so hram učenosti, naj knjigo poiščejo, otipajo njene platnice, liste. Naj berejo, o prebranem razmišljajo, povežejo z določenim književnim obdobjem, v katerem je delo nastalo, naj ob zapisu tudi aktualizirajo dogajanje s svojimi izkušnjami. Ali, kot pravi avtorica Krakar Vogel, gre v umetnostnih besedilih za posebno oblikovanost (npr. verzij), večpomenskost besed, besednih zvez, povedi; taka besedila upovedujejo izmišljeni svet, so univerzalna, saj jih bralci berejo tudi leta po njihovem nastanku. In umetniška, saj branje vzbuja vznemirjenje, predvsem pa prinaša prepričljiva sporočila. A v literarnih besedilih naletimo tudi na tujost, kot jo imenuje avtorica Krakar Vogel. Literatura postane lahko tudi težavna za neizkušene bralce, ki ne prepoznajo npr. arhaičnega jezika, so nezmožni ubeseditve doživetja. Dijaki bi ob tem rekli, da besedilo ni napisano v modernem času in razumljivem jeziku, mnogi pa ob besedilu ne znajo razmišljati, zato izzovejo nestrpnost sošolcev, ki to zmožnost imajo. Dijaki se težko živijo tudi v preteklost, ki s seboj prinaša običaje in navade. Težko razumljiv pojem je danes npr. nevestina bala, veliko razlage je bilo, po mojih izkušnjah, potrebne tudi ob odlomkih Črna orhideja Edvarda Kocbeka, v katerem so nastopali partizani. Mladi tudi radi vprašajo, koliko strani ima knjiga, da bi jo hitreje brali ... Dvesto strani je krepko preveč. A če je knjiga zanimiva, govori o realnih oz. resničnih dogodkih, kot pravijo, se živijo v branje. Govorni nastopi pri pouku so tako zelo prepričljivi, saj dijaki berejo doma, v šoli knjigo predstavijo. Pomagajo si z računalniškima programoma PowerPoint ter Word. Kot zanimivost bi ob tem dodala, da so si dijaki 4. letnika smeri Tehnik računalništva pri šolski uri ogledali film Črna orhideja, da bi aktualizirali šolsko snov Književnost NOB. Ker nas je presenetil šolski zvonec, sem ogled filma prekini-

la. Dijake je gnala radovednost, zato so si v šolski knjižnici sposodili Kocbekovo novelo z istoimenskim naslovom, saj »nismo mogli zdržati do naslednje ure slovenščine«, kot je kasneje povedala dijakinja. Ob tem so mladostniki spoznavali tudi družbene, kulturne in duhovnozgodovinske okoliščine, kar je spodbudilo tudi bralno razumevanje.

Učenec in učitelj pri pouku književnosti

V Didaktiki književnosti pri pouku slovenščine avtorica Krakar Vogel tudi razmišlja, kaj se dogaja z učencem pri pouku književnosti. S pomočjo učenja in branja literature bo dejavno sledil učni snovi. Ob učenju znanje osvoji in informacije uporabi tako, da oblikuje tudi svoje stališče o usvojenem. Z branjem, ki je osnovna dejavnost bralne pismenosti, pa pride do povezanosti bralca in besedila. Ob tem so prisotni t. i. kognitivni, čustveno-motivacijski ter socialni dejavniki in besedilo samo. Povedano preprosteje – če ima bralec določeno predznanje, pričakovanja, tehniko branja, se bo lažje vživel v besedilo. Če ima odpor do branja, bo težko bral. Moje učiteljske izkušnje so pokazale, da mladostniki na strokovnih šolah ne berejo radi, ker so knjige pri njih povzročile določen odpor že v osnovni šoli. Nekoč sem fante vprašala, ali se zanje branje ne spodobi. Se mogoče spodobi le nogomet? A ko so poleg obveznega domačega branja pripravili svoj govorni nastop ob prebrani knjigi, so priznali, da branje sploh ni slabo, pa tudi vedeli niso, da jih bo knjiga tako pritegnila. To je bila moja pedagoška metoda za izboljšanje njihovega besednega zaklada, bralne sposobnosti, aktualizacije ob temi ... Res je, da se lažje vživijo v knjige, napisane v sodobnem času, saj jim je tudi jezik bolj domač, knjige preteklih obdobij z arhaičnim jezikom jih ne pritegnejo. Zanimati jih začnejo, če pripovedujejo o zgodovinsko izpričanih dogodkih. Velikokrat priznajo, da so jim domači v otroštvu sicer brali, a je njihovo zanimanje za knjige počasi upadlo. Predvsem dijakom s slabšim učnim uspehom je knjigo težje priporočiti in jih spodbuditi k branju, saj so prepričani, da ne bodo uspeli, ker se bodo osmešili. A vendar se v literaturo vživijo, jo sprejmejo in jo poskusijo tudi globlje razumeti in vrednotiti. A je ob tem učiteljeva vloga zelo pomembna. Svoje dijake mora spodbuditi k branju, knjigo predstaviti kot veliko prijateljico in mogoče le nakazati, o čem bo delo govorilo. Sama velikokrat rečem, da jih knjige ne bodo ugriznile, ko bodo brskali med knjižnimi policami. Svetujem jim, naj si ob branju v domišljiji poiščejo prostor, kamor bodo postavili kraj dogajanja, osebe, dogodke. Ob tem je treba mladostnika spoznati, vedeti, katere teme ga zanimajo, kakšen bralec je ... Učitelj je torej po mnenju avtorice Krakar Vogel profesionalac oz. razmišl-

jujoči praktik. Pomeni, da »o ciljih, vsebini in izvedbi tudi kritično razmišlja, raziskuje in spreminja svoje ravnanje«.¹ Biti mora torej kvalificirani bralec, poznati strokovno literaturo, a imeti tudi pozitiven odnos do literature oz. bralno in književno kulturo. Učencem mora biti torej zgled; lepo je slišati mladostnike, ko ob svojem zaključku šolanja radi povedo, da si me bodo kot njihovo srednješolsko profesoricu slovenščine najprej zapomnili po branju, nato pa po esejih. Velikokrat me vprašajo, kaj berem, ko vidijo knjigo na mizi: »In katero knjigo boste meni dali za brati?« Tako me je v letošnjem šolskem letu 2020/21 vprašal dijak 3. letnika programa SSI, smer Tehnik računalništva. Ponudila sem mu roman Ricarda Güiraldesa *Don Segundo Sombra*, ker sem se spomnila, da je njegova sestra našla delo v Španiji, natančneje v Malagi. In ko sem mu na kratko predstavila življenje gavčev v Argentini, me je spomnil, da je sestrin fant doma iz te države. Roman je z veseljem prebral, dogajanje pa aktualiziral. Izvedeli smo, da je bil pradedek sestrinega fanta tudi gavčo, ko je bil mlad. V Wordovem zapisu je pojasnil, da je bil pradedek gavčo že v mladih letih, ko so mu umrli starši. Delal je pri mnogih družinah, specializiral pa se je za dresiranje konjev, obdeloval je tudi polja: »Živel je skromno življenje, oblečen je bil v tipično obleko gavča ter je bil velik ljubitelj živali. Iz nekakšne gline so z ostalimi gavči izdelali peč, v kateri so pekli kruh in nekakšne pice. In pili so mate – čaj, ki je ogabnega okusa. Poskusil sem ga tudi sam.« Iz zapisa smo z njegovimi sošolci izvedeli tudi, da sta sinova tega pradedka odšla v enega izmed krajev na ranč, kjer je delal, in povedala, da je bil ogromen.

Učitelji moramo imeti, kot piše avtorica Krakar Vogel, profesionalne kompetence. Moramo biti literarnostrokovno, pedagoško ter književnodidaktično usposobljeni: »Učitelj naj bi znal presojati in izbirati učencem primerna literarna besedila, se opredeljevati do kurikularnih rešitev in pri njih dejavno sodelovati s svojimi stališči o pouku književnosti. Učence naj bi prepričeval o pomenu komunikacije z literaturo za njihovo življenje in dajal dober zgled dejavnega udeleženca literarnega sistema (bralca, razlagalca idr.). Dolžen je tudi skrbeti za svoj profesionalni razvoj in premišljeno preizkušati nove pristope.«² Torej učitelj »zmore povezovati znanje, sposobnosti, stališča, pridobljena pri književnem pouku, z drugimi znanji, ki so jih učenci razvili pri drugih predmetih«.³ Moji dijaki na računalniški smeri se medpredmetno povezujejo s šolskim predmetom računalništvo, velikokrat tudi z zgodovino. Ko sem mladostnika 4. letnika računalniške smeri vprašala, kaj bi bil po njegovem mnenju cilj pouka književnosti, je odgovoril, da bi moral brati knjige. Sam ne bere rad, raje poslušá učitelja in si

1 Krakar Vogel, Boža, 2020: Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Ljubljana: Rokus Klett, 35.

2 Krakar Vogel, Boža, 2020: Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Ljubljana: Rokus Klett, 43.

3 Krakar Vogel, Boža, 2020: Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Ljubljana: Rokus Klett, str. 43.

dejstva zapomni, domačega učenja pri njem ni, ker »je tako dolgočasno in nepotrebno kot knjige za domače branje«. S knjigami za govorni nastop se raje spopade, čeprav je tudi roman Smrt v bunkerju Martina Pollacka postal zanimiv šele po »dolgočasnem in nesmiselnem uvodu, saj na prvih petnajstih straneh pisatelj bolj blodi«. A je ugotovil, da moraš biti ob branju zbran, sicer ne razumeš njene vsebine, moraš znati oblikovati povedi, »ki morajo biti pravopisno pravilne, kot zahtevate«. Zaveda se tudi, da je treba vsako knjigo tudi umestiti v zgodovinsko danost.

Avtorica Krakar Vogel v knjigi Didaktika književnosti pri pouku slovenščine pove, da govorimo o temeljnem predmetnem cilju ali literarni zmožnosti oz. kompetenci, ko moramo učitelji usposobiti učence za dejavno komunikacijo z literaturo. Tako razvijamo kompleksno literarno zmožnost. Učenec se sporazumeva z leposlovjem s svojim književnim znanjem, sposobnostmi, oblikovati mora tudi svoja stališča do prebranega. A temeljni cilj dopolnjujejo izobraževalni, funkcionalni ter vzgojni cilji. Ko z dijaki 4. letnika računalniške smeri ponavljamo književno snov za poklicno maturo, sami ugotovijo, da je bilo pri pouku slovenščine vedno treba poznati književna obdobja in sloge, jih razložiti, značilnosti le-teh pa uporabiti ob interpretaciji literarnih besedil, ki so bila dela klasičnih avtorjev pri domačem branju, ali pa besedila, ki so jih morali pripraviti za govorni nastop. Ob slednjem so morali poleg prebranega tudi ustvarjalno pisati. Že bivši dijak je moral za govorni nastop pripraviti zadnji del trilogije Dekle v zelenem avtorja Aubreyja M. Flegga, in sicer V orlovih krempljih. Svojo interpretacijo je v Wordu zaključil s povedjo Tudi moja prababica je bila v Auschwitzu. Roman sicer govori o sliki, na kateri je upodobljeno dekle v zeleni obleki; le-ta je krojila zgodovinska obdobja, usode ljudi in se je v romanu V orlovih krempljih znašla tudi v času nacizma. Kot profesorica slovenščine z dijakovim zaključkom nisem bila zadovoljna, zato je moral napisati aktualizacijo, ki se je nanašala na njegovo dejstvo. Nastala je zanimiva zgodba, ki je imela žalostno in kruto vsebino, kot so povedali dijakovi sošolci 2. letnika računalniške smeri. Sam govorec je pojasnil, da mu je ob branju, poslušanju in zapisovanju bolj jasna doba nacizma ter kako je vplivala na Slovence oz. človeka in človečnost. Ob svojem zapisu je tudi pazil na besedni zaklad, zgradbo povedi, pravopis ... Udeležil se je tudi ekskurzije v Auschwitz, ko smo se leta 2014 štirje dijaki in jaz odzvali povabilu gospe Sonje Vrščaj, takratne predsednice odbora zapornic v koncentracijskih taboriščih.

Velikokrat dijaki povedo, da so se spremenili od 1. pa do 4. letnika srednješolskega izobraževanja. Postali so boljši bralci, govorniki, poslušalci. Postali so razmišljujoči bralci, ki so

sposobni ubesediti svoja občutja, nadgraditi besedilo s svojo razgledanostjo, sposobnostmi. Dijak 4. letnika računalniške smeri mi je v letošnjem šolskem letu 2020/21 povedal, da se je branju izogibal v 1. in 2. letniku, v 4. letniku pa je želel spregovoriti o Flaubertovem romanu Gospa Bovary, ki ga je prebral in mu je bil všeč. V 2. letniku so morali dijaki za obvezno domače branje prebrati roman Dostojevskega Zločin in kazen. »Le kdo bi tedaj bral o egocentrični Emi, ki se izgubi v malomeščanskem svetu!« Dodal je še, da bi v 4. letniku srednješolskega izobraževanja znal napisati celostno in delno šolsko interpretacijo, kot to imenuje Krakar Vogel v poglavju Metode pouka književnosti v svoji knjigi Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Ko je bil dijak 2. letnika, je s svojimi sošolci pisal delno šolsko interpretacijo, saj smo pri pouku obravnavali roman o gospe Bovary po odlomkih: »Tedaj mi knjiga ni bila všeč, zdela se mi je dolgočasna, nesmiselno je bilo brati že odlomke, kaj šele da bi prebral roman v celoti. V 4. letniku imamo več književnega znanja, izkušenj, mnogo smo brali in se pogovarjali ne le o knjigah, pač pa tudi o življenjskih stvarih.« Dodal je še, da je tudi knjige za govorne nastope na začetku izobraževanja sprejel zelo nezaupljivo, saj v osnovni šoli niso veliko brali, kaj šele da bi imeli govorne nastope t. i. klasične in neklasične literature. Všeč mu je bilo tudi, da je bral knjige, ki so mu bile tematsko blizu.

Pri pouku slovenščine me dijaki velikokrat vprašajo, kaj spet berem. Zanima jih, o čem knjiga govori, ali je napisana po resničnih dogodkih, ne govori o starih časih. Zavedo se, da so sicer imeli do branja velik odpor, a so postopoma postali razmišljujoči bralci v svojem bralnem razvoju oz. je to ena izmed poglavitnih smernic za zunanjo diferenciacijo književnega pouka v knjigi Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Prav tako sta pomembni ostali dve smernici, in sicer kurikularna diferenciacija ter književnodidaktični koncepti, kar pomeni, da se v določenem programu šolanja oblikujejo cilji pouka »glede na interese, pričakovanj, predznanje, sposobnosti učencev«⁴ ter, npr. v višjih letnikih srednje strokovne šole, gre za interakcijo »med tekstom in bralci v kulturnem kontekstu«.⁵ Dijaki strokovni šol, s katerimi se srečujem že 29 let, postajajo odrasli, razmišljujoči bralci, ki so sposobni povezovati svoje interese, pričakovanja, znanje, širšo družbeno in kulturno sliko z besedilom, ki ga berejo. Znajo ločiti klasična oz. kanonska besedila od trivialne literature, čeprav priznajo, da je bilo nemogoče brati v 1. letniku srednje strokovne šole, v 4. letniku pa je postalo zanimivo, globlje, doživljanje se je odražalo tudi v zapisu v obliki eseja. S pomočjo aktualizacije lastnega doživljanja in dogajanja so tako dijaki sposobni pisanja eseja oz. maturitetnega eseja ob zaključku srednjega strokovnega izobraževanja (SSI).

⁴ Krakar Vogel, Boža, 2020: Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Ljubljana: Rokus Klett, str. 97.

⁵ Krakar Vogel, Boža, 2020: Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Ljubljana: Rokus Klett, str. 101.

Literatura

Literaturo, zapiše avtorica Krakar Vogel, obravnavamo po modelu šolske interpretacije. Ob tem mora učitelj vedeti, tudi prepričati učence, zakaj brati besedilo, ki smo ga izbrali učitelji slovenščine, razmisliti, kako ga bodo učenci sprejeli, ali bodo imeli dovolj predznanja o določeni tematiki. Zato je prva stopnja obravnave besedila uvodna motivacija, ko učitelj pripravlja svoje varovance na usvajanje določene snovi oz. ustvari zanimanje in razpoloženje za branje. Nato učitelj besedilo umesti v kontekst, sledi branje in izražanje doživetij o prebranem, nato besedilo skupaj razčlenimo oz. ga interpretiramo. Dijaki nato tudi ovrednotijo besedilo. Po mojih izkušnjah jim je lažje sintetizirati svoja doživetja in spoznanja o besedilu ob govornem nastopu. Pravijo, da to niso dela za domače branje, da so svobodni pri oznaki oseb, dogodkih, povezav med njimi. Zgodilo se je že, da so trenutke ob pripovedovanju primerjali s kanonskimi besedili, kar me je zelo razveselilo kot njihovo profesorico slovenščine. »Svoja individualna spoznanja torej bralci strnjujejo – razlagajo in pojasnjujejo v zaključenih pisnih ali govornih krajših ali daljših vzporednih besedilih (tudi drugotnih ali metabesedilih, kot so npr. govorni nastopi, referati, razprave, časopisna poročila, recenzije, eseji, intervjuji).«⁶ Leta 2006 je moral dijak prebrati roman Marije Vogrič *Za šus prodam mater*, napisan po resničnih dogodkih, v katerem avtorica spregovori o mladih in drogi. Povedal je, da gospo pozna tudi kot veliko ljubiteljico konj, ki so ljubi tudi njemu. Nastal je intervju, pisateljica pa se je odzvala tudi povabilu v naš bralni klub na Elektrotehniški in računalniški šoli Šolskega centra Nova Gorica. Dijaki, člani bralnega kluba, so postavljali vprašanja obema, eden izmed mladostnikov je pisateljici tudi zaupal svojo negativno izkušnjo. Tako je bilo prebrano besedilo izhodišče za oblikovanje besedilne vrste.

Preverjanje in ocenjevanje

Preverjanje in ocenjevanje pri pouku književnosti je, po mojem mnenju kot profesorice, za učitelja slovenščine zelo naporno. Kolegi strokovnih tehničnih strok me večkrat sprašujejo, ali dijaki sploh govorijo v povedih, pišejo zborna, saj so njihova poročila pri strokovnih predmetih pogosto težko- ali neberljiva, polna pravopisnih napak, »njihove povedi pa nimajo ne repa in ne glave«. Verjamem, da se mladostniki pri pisanju svojih izdelkov pri slovenščini bolj potrudijo kot pri strokovnih predmetih, saj se zavedajo, da bom ocenjevala tudi jezikovni del poleg književnega. V Didaktiki književnosti pri pouku slovenščine preberemo, da je preverjanje »v splošni didaktiki opredeljeno kot načrtno,

sistematično zbiranje podatkov o tem, kako učenec dosega učne cilje. Je del učnega procesa – dejavnost, s katero ugotovljamo uspešnost pouka in učencev, morebitno potrebo po spremembah in zmožnost učencev za napredovanje.«⁷ Je torej t. i. kontrola, ali učenci obvladajo določeno snov, povratna informacija za učitelje in učence, tudi motivacijsko sredstvo ... V letošnjem šolskem letu 2020/21, ko je pouk potekal virtualno, smo tudi učitelji imeli veliko težav s preverjanjem književnega znanja, sama tudi z govornimi nastopi. Ker so bili dijaki na drugi strani zaslona, kot učitelj nisi nikoli vedel, ali jim kdo pomaga ali si pomagajo sami s pomočjo moderne tehnologije. Najraje bi imeli zatemnjen zaslon, češ da jim ne dela kamera, da imajo težave z zvokom. Zato sem morala postaviti jasne meje in zahteve. Književno besedilo smo skupaj brali, nato so ga morali ustno interpretirati in ga zapisati v svoje zvezke. Ker so morale biti kamere na mojo zahtevo odprte, sem lahko opazila, kdo se je ob tem pogovarjal o drugih stvareh ali je gledal v prazno. Če pa so morali za domačo nalogo prebrati besedilo doma, sem vprašala tako, da so morali ob odgovoru razmisliti, npr. Kako sta se junaka Iliade Ahil in Hektor razlikovala med seboj v odlomku Hektorjeva smrt? Kako bi ju označil? Takih vprašanj niso pričakovali, tudi domači jim tega ne bi znali povedati, saj bi morali besedilo prebrati. Pri govornih nastopih pa so zaslon delili z ostalimi sošolci, da so videli, kaj je bilo napisano. Če so hoteli ob pripovedovanju brati zapis o avtorju s pomočjo PowerPointa, sem jih opozorila, naj povedo tisto, česar ostali ne moremo prebrati. Pri interpretaciji umetnostnega besedila so vedeli, da morajo odgovarjati tako, kot bi pisali esej – izpostaviti dejstvo ter ga razložiti. Postavila sem tudi dodatna vprašanja, kar so počeli tudi sošolci pripovedovalca. Nato smo dijakovo delo skupaj ocenili, saj kot profesorica v to dejavnost rada vključim dijake. Ocenjevanje je bilo številčno: »S številčnim ocenjevanjem je pri pouku književnosti mogoče ocenjevati tako različne ravni književnega znanja kakor recepcijske sposobnosti – razumevanje literarnih besedil, razčlenjevanje, vrednotenje, primerjanje, razvrščanje.«⁸ Končno oceno sem utemeljila, poskusili pa so jo utemeljiti tudi dijaki.

Ob govornem nastopu so navedli tudi e-gradiva, saj je moral biti PowerPoint opremljen s slikami, ki so jih dobili na spletu in so bile le-te asociacija na besedilo, npr. pri predstavitvi romana Goli vojščak Tonyja Sloana je pripovedovalec vstavil sliko o francoski tujski legiji, v katero se je vključil tudi sam. Dijaki so videli, kako so oblečeni vojščaki. Drugi dijak je pri predstavitvi romana V Elvisovi sobi Sebastjana Preglja v PowerPoint vstavil sliko mladeničev v vojaški uniformi jugoslovanske ljudske armade, kamor je odšel tudi

⁶ Krakar Vogel, Boža, 2020: Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Ljubljana: Rokus Klett, str. 142.

⁷ Krakar Vogel, Boža, 2020: Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Ljubljana: Rokus Klett, str. 154.

⁸ Krakar Vogel, Boža, 2020: Didaktika književnosti pri pouku slovenščine. Ljubljana: Rokus Klett, 43.

naslovni junak Jan. Sicer so imeli dijaki pred kamerami pri virtualnem pouku učbenike za književnost Umetnost besede, svoj zvezek, pri govornem nastopu pa so v ekran pokazali tudi knjigo, ki so jo prebrali. »Najbolj kompleksno gradivo za učence je učbenik/berilo kot zbirka kakovostnih literarnih besedil z didaktičnim instrumentarijem za doseganje funkcionalnih, izobraževalnih in vzgojnih ciljev v vseh fazah pouka.«⁹ A za pouk književnosti ima tudi učitelj svoja gradiva, in sicer literarnostrokovna, didaktičnostrokovna gradiva ter didaktične priročnike.

Kljub vsemu pa mi kot profesorici slovenščine na strokovni šoli predstavlja poseben problem obravnava besedil iz starejših književnih obdobij. Dijaki ponavljajo, da besedila ne razumejo, ker jim ni blizu, jezik jim je tuj. Čeprav so neznane besede natisnjene ob robu učbenika, bi učitelj pričakoval, da jih bodo prebrali, pojasnila razumeli ter jih vključili v svojo interpretacijo. A je razočaran. Pred petnajstimi leti so dijaki brali isto besedilo, a so ga razumeli oz. so se ga potrudili razumeti. Vedno znova upam, da bodo Pridigo na novega leta dan razumeli Vipavci, a so moje želje zelo oddaljene. Pomaga le, če začnejo z interpretacijo boljši dijaki, »ker se dolgočasimo, saj je v besedilu marsikaj jasno.« Učitelj skuša s svojo razlago dijakom, ki težje sprejemajo šolsko snov, marsikaj pojasniti, a je vse zaman. Prepričani so, da se slovenščine ne morejo naučiti, saj je bila zanje neznanka že v osnovni šoli in bo tako tudi v srednji. Ko spoznajo, da večina dijakov zna interpretirati besedilo, se tudi oni le naučijo in ga zapišejo. Priznajo, da šolski predmet le ni tako poln neznank.

Spoznanje o šolskem delu ob strokovni knjigi

Kot profesorica književnosti se zavedam, da imajo dijaki ob vstopu v srednjo šolo nizko bralno in književno kulturo. Naveličani so nerazumljive slovenščine, še posebej nerazumljivih umetnostnih besedil in branja. Sami povedo, da je to dolgotrajen proces, ob katerem obupajo. Raje posežejo po spletu, saj ponuja hitre rešitve. Zanje se mora vse zgoditi v hipu, ne pa da bi o problemu razmišljali, se vanj poglobili, ga razumeli. In to prelili na papir. Jezikovni pouk imajo raje, saj rešujejo naloge v delovnem zvezku Na pragu besedila in Na pragu besedila s plusom. A kaj ko se zalomi pri pravopisu, sklanjanju, nepravilni rabi besed. Do letošnjega šolskega leta sem verjela, da imajo dijaki raje e-knjige, ker jim je mučno obiskovati knjižnice, saj bodo tako izpostavljeni posmehu sošolcev. A ob knjigah za govorni nastop so v kamero pred celim razredom priznali, da je dovolj zooma, da raje vzamejo knjigo v roke, da »jo, kot vi rečete, otipamo, prelistamo, beremo in preberemo«. Mnogi še vedno raje de-

lajo samostojno in frontalno kot v skupinah, saj se v slednje združijo dijaki, ki jim slovenščina predstavlja veliko težavo ali pa vse naredijo dijaki z boljšim učnim uspehom. Mnogi priznajo, da do srednje šole niso znali delati z učbeniki, tudi zapisovali si niso ne samostojno po učiteljevem predavanju in ne interpretirali literarnega besedila v zvezke. Učitelj kot razmišljujoči praktik jih spodbuja, usmerja, pojasnjuje, nadgrajuje. Postopoma dijaki postanejo tisti bralci, ki znajo ponotranjiti določeno vsebino literarnega besedila z življenjsko situacijo oz. z življenjem.

Strokovno delo Didaktika književnosti pri pouku slovenščine je ne samo strokovno-znanstvena monografija, ampak tudi priročnik, lahko bi mu rekli tudi didaktični učbenik za literaturo, učitelja in učence, dijake, študente, saj nudi izziv mladim, »da spoznajo branje književnosti vsaj kot eno od možnosti za razvijanje čustvene inteligence, za nova spoznanja, vzbujanje domišljije, usmerjanje vase in v svet okrog njih«.¹⁰ Tako kot je avtorica Krakar Vogel zapisala v tretjem delu svojega hibridnega dela Dodatek: Iz razprav po letu 2010, v poglavju Didaktična namembnost literarnih besedil v učbenikih Jožeta Toporišiča Slovenski knjižni jezik 1–4, ima tudi njeno hibridno delo eksplicitne in implicitne cilje – obvladati knjižno besed ter razvijanje čuta mladih za vsebino in obliko literarnih besedil. Ob tem je ključna vloga učitelja, da bodo vse to osvojili. Le ustvarjalni učitelj bo s svojo zahtevnostjo in doslednostjo pri pouku dosegel, da se bodo mladostniki s pomočjo sinteze, vrednotenja, novih nalog vrnili k besedilu kot celoti, njihov samostojni izdelek pa bo tisti, ki bo zaokrožil didaktično razmerje med literaturo, učiteljem in učečim se mladostnikom.

Viri

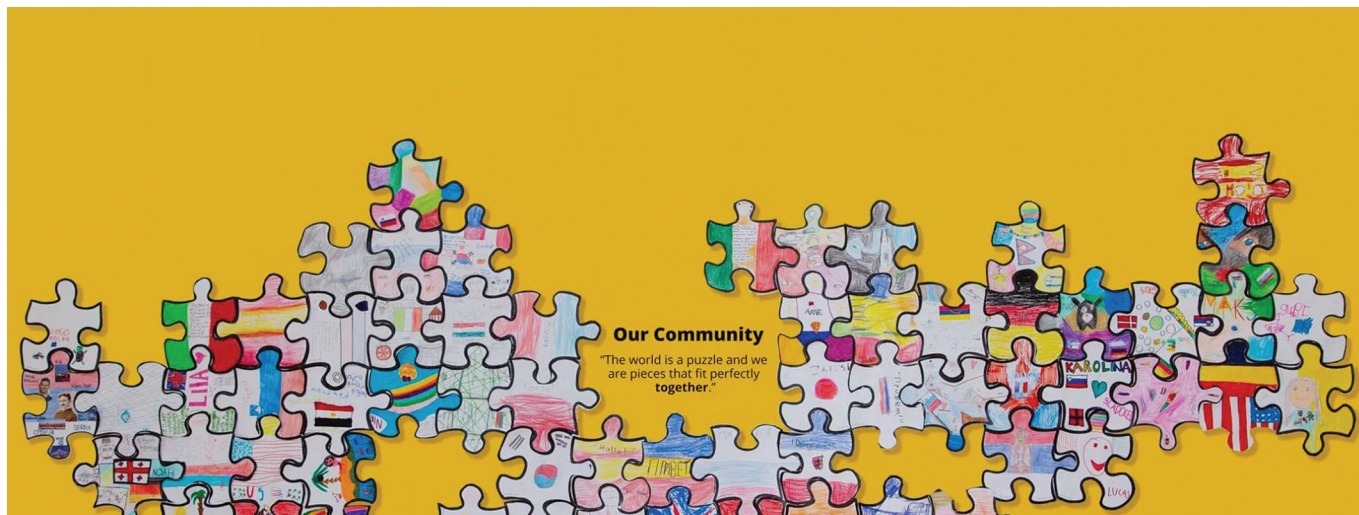
Katalog znanja, 2007: Slovenščina, Srednje strokovno izobraževanje.

Krakar Vogel, Boža, 2020: *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Ljubljana: Rokus Klett.

⁹ Krakar Vogel, Boža, 2020: *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Ljubljana: Rokus Klett, str. 43.

¹⁰ Krakar Vogel, Boža, 2020: *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Ljubljana: Rokus Klett, str. 9.

Slovenščina tudi v sistemu Evropske šole

Medvladni šolski sistem Evropske šole s sedežem v Bruslju (<https://www.eursc.eu/en>) deluje v 6 državah članicah Evropske unije, vanj je vključenih 13 šol s statusom javnih šol, poleg tega še 20 akreditiranih evropskih šol, vključno z akreditirano evropsko šolo Ljubljana (<https://www.eslj.sclj.si/sl>).

Posebnost sistema Evropske šole je pravica otrok do pouka materinščine in drugih predmetov v materinščini na predšolski, primarni in sekundarni stopnji izobraževanja. To je Slovence, zaposlene v ustanovah Evropske unije idr. ustanovah, še posebej pomembno, saj imajo njihovi otroci v času bivanja v tujini možnost obiskovanja pouka slovenščine oz. razvijanja sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku, prav tako razvijanja kulturne kompetence idr. ključnih kompetenc.

Temeljni cilj programa Evropskih šol je učencem zagotavljati formalno izobrazbo, različne pismenosti, posebej še visoko funkcionalno pismenost v materinščini in tujih jezikih. Šola učencem zagotavlja tudi ohranjanje lastne kulturne identitete, hkrati pa spodbuja medkulturnost, strpnost in večjezičnost, kar predstavlja temelje sobivanja v sodobni družbi.

Predmet slovenščina se v sistemu Evropske šole poučuje tako v predšolskem obdobju kot tudi na primarni in sekun-

darni stopnji, lahko ima status prvega jezika/materinščine/dominantnega jezika, tretjega jezika/drugega tujega jezika ali dodatnega jezika, iz slovenščine je mogoče opravljati tudi maturo.

V vsaki šoli je več jezikovnih sekcij, v vsaki se program izvaja v njenem jeziku. Otroci obiskujejo tisto jezikovno sekcijo, ki ustreza njihovemu maternemu jeziku. Slovenska jezikovna sekcija je organizirana na primarni stopnji v Evropski šoli Ljubljana, kar pomeni, da je slovenski jezik učni jezik pri vseh učnih predmetih, slovenščina pa se poučuje tudi kot učni predmet. Za razvoj posameznega učenca so gotovo pomembne vse ključne kompetence, toda zmožnost sporazumevanja v maternem jeziku ima pri tem izjemno pomembno vlogo.

Skrb Republike Slovenije za pouk slovenščine v sistemu Evropske šole se odraža v pripravi, kontinuiranem po-

sodabljanju in uvajanju učnih načrtov na vseh stopnjah šolanja, pripravi didaktičnih in učnih gradiv za učence in učitelje, strokovnem delu z slovenskimi učitelji in ravnatelji (izobraževanje, svetovanje), nabavi strokovne in didaktične literature ter leposlovja, na sekundarni stopnji pa tudi pripravi dijakov na evropsko matura.

Redno letno izobraževanje učiteljev slovenščine predšolske, primarne in sekundarne stopnje v Evropskih šolah, v organizaciji MIZŠ in ZRSŠ, je tradicionalno aprila in avgusta, zaradi epidemije v letih 2020 in 2021 v celoti na daljavo, v spletnem središču Micro Soft Teams.

Novost na primarni stopnji so mesečna srečanja na daljavo, kjer se učitelji osredotočajo predvsem na aktualna strokovna vprašanja. V mesecu maju je v ospredju intenzivno vključevanje 8 ključnih kompetenc v letno in sprotno pripravo na pouk slovenščine ter izmenjava primerov učinkovite prakse, vključno z opredeljevanjem kriterijev dobre prakse; junija pa je načrtovana priprava slovarčka digitalnega izrazja za interno rabo v slovenski skupnosti učiteljev slovenščine v Evropskih šolah.

Več informacij o medvladnem sistemu Evropske šole: https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2021/05/2021-05-04_M.-ZVEGLIC_ES_CLANEK_za-SLO-v-soli-1.pdf.

*Miha Lazić | dijak 4. letnika Šolskega centa Nova Gorica,
Elektrotehniške in računalniške šole*

Haiku

Oranžno nebo

žanje zlato žito

toplega popoldneva.

Nagrajeni haiku je bil prvič objavljen v Zborniku srednješolskega natečaja za najboljši haiku 2021.

Izdala Gimnazija Vič, Ljubljana. Urednik Edin Saračević.

Formativno spremljanje v podporo učenju

Priročnik za učitelje in druge strokovne sodelavce

Priročnik obsega 7 zvezkov, zbranih v mapi,
cena 12,40 €

- Zakaj formativno spremljati
- Nameni učenja in kriteriji uspešnosti
- Dokazi
- Povratna informacija
- Vprašanja v podporo učenju
- Samovrednotenje, vrstniško vrednotenje
- Formativno spremljanje v vrtcu

Priročniki po predmetih in področjih

Formativno spremljanje kot podpora učencem s POSEBNIMI POTREBAMI

Formativno spremljanje na RAZREDNI STOPNJI

Formativno spremljanje pri MATEMATIKI

Formativno spremljanje pri ZGODOVINI

Formativno spremljanje pri delu SVETOVALNIH DELAVCEV

